

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Kamila BURÁŇOVÁ

**Geografie Uherskohradištska – projekt učebního
textu pro střední školy**

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš FŇUKAL, Ph.D.

Olomouc 2016

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Bc. Kamila Buráňová (R140276)

Studijní obor: Učitelství geografie pro SŠ (kombinace Bi-Z)

Název práce: Geografie Uherskohradištska – projekt učebního textu pro střední školy

Title of thesis: Geography of the Uherské Hradiště District – project of textbook for secondary schools

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Rozsah práce: 129 stran

Abstrakt: Diplomová práce „Geografie Uherskohradištska – projekt učebního textu pro střední školy“ sestává ze dvou částí. V teoretické části se věnuje teorii učebnic a hodnocení dostupných učebnic vhodných pro výuku místního regionu. Cílem praktické části bylo vytvoření učebního textu splňujícího nároky kladené na učební texty z hlediska odbornosti, náročnosti a didaktické vybavenosti.

Klíčová slova: učebnice, hodnocení učebnic, místní region, návrh učebního textu, okres Uherské Hradiště, Uherskohradištsko

Abstract: The thesis "Geography of the Uherské Hradiště District - project of textbook for secondary schools" consists of two parts. The theoretical part focuses on the theory of textbooks and evaluation of available textbooks that are suitable for teaching the local region. The objective of the practical part was creating a textbook that meets the demands placed on textbooks in terms of expertise and didactic equipment.

Keywords: textbooks, textbooks evaluation, local region, project of textbook, Uherské Hradiště district

Prohlašuji, že jsme svou diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem veškerou použitou literaturu a zdroje, ze kterých byly čerpány potřebné informace, uvedla v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne

Tímto děkuji vedoucímu mé diplomové práce RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za vedení práce, cenné rady a připomínky a vstřícný přístup. Dík patří také mé rodině a přátelům za podporu a důvěru.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kamila BURÁŇOVÁ**
Osobní číslo: **R140276**
Studijní program: **N1501 Biologie**
Studijní obory: **Učitelství biologie pro střední školy**
Učitelství geografie pro střední školy
Název tématu: **Geografie Uherskohradištska projekt učebního textu pro střední školy**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je vytvořit návrh učebního textu Geografie Uherskohradištska pro střední školu. Obsah textu by měl didakticky vhodným způsobem průřezově informovat o fyzickogeografických, historických, ekonomických a kulturních poměrech regionu tak, aby byl potenciálně využitelný při výuce na místních školách (zejména v zeměpise - témata místní krajina a terénní výuka, a v dějepise - místní dějiny). Vedle vlastního učebního textu bude práce obsahovat teoretickou část, ve které se autorka zaměří především na teoretické aspekty výuky témat místní krajina a terénní výuka v geografii a také srovná dostupné učebnice regionální geografie menších územních celků.

Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Rozsah pracovní zprávy: **20 000 - 24 000 slov**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Vhodná didaktická literatura (zásady tvorby a hodnocení učebnic), dostupné již vydané geografie místních regionů, geografické a historické studie o okrese a dostupné statistiky. Přehled literatury bude konkretizován v rámci předmětu KGG/DPGG1 Diplomová práce z geografie 1.

Vedoucí diplomové práce: **RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **19. listopadu 2014**
Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2016**

L.S.

Prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 19. listopadu 2014

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Cíle práce	10
3 Metody zpracování	11
4 Učebnice	12
4.1 Historie vzniku učebnic.....	12
4.2 Definice učebnice.....	13
4.3 Funkce učebnice.....	14
4.4 Struktura učebnice.....	16
4.5 Charakteristika kvalitní učebnice	17
4.6 Vztah učebnice ke kurikulu.....	19
5 Evaluace učebnic	19
5.1 Způsoby hodnocení učebnic.....	20
5.1.1 Měření didaktické vybavenosti učebnic	21
5.1.2 Komplexní míra obtížnosti textu	22
5.2 Současné školství v ČR a výzkum učebnic.....	23
5.3 Specifika učebnic zeměpisu	25
6 Systém kurikulárních dokumentů v ČR.....	26
6.1 Postavení tématu místní region ve vztahu ke kurikulu	28
6.2 Rámcový vzdělávací program.....	28
6.2.1 Postavení tématu místní region v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání	29
6.2.2 Postavení tématu místní region v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia.....	31
6.3 Dostupné učebnice pro výuku místního regionu.....	32
7 Návrh učebního textu „Geografie Uherskohradištska“	34
I VYMEZENÍ OBLASTI.....	35
II PŘÍRODNÍ PODMÍNKY	37

1 Geologická stavba	37
2 Reliéf	41
3 Podnebí	47
4 Vodstvo.....	52
5 Půdy.....	56
6 Živá příroda	59
7 Ochrana životního prostředí	64
III OBYVATELSTVO A SÍDLA	70
8 Historie Uherskohradištska	70
9 Obyvatelstvo.....	74
10 Významné osobnosti Uherskohradištska	81
11 Sídla.....	84
IV HOSPODÁŘSTVÍ	86
12 Průmysl.....	86
13 Nerostné suroviny.....	92
14 Zemědělství a lesnictví	95
15 Doprava v okrese Uherské Hradiště	100
16 Cestovní ruch a rekreace na Uherskohradištsku	103
V ADMINISTRATIVNĚ-SPRÁVNÍ ČLENĚNÍ	108
17 Správní a územní vývoj Uherskohradištska.....	108
18 Správní obvody obcí s rozšířenou působností	111
8 Závěr	113
9 Summary	114
10 Literatura a zdroje	115
10.1 Zdroje teoretické části	115
10.2 Zdroje praktické části	117

1 Úvod

Geografie je na školách vyučována po staletí a má tak dlouhou tradici. Geografie respektive zeměpis je předmětem velmi obsáhlým a také náročným. Vzhledem k jeho komplexnosti, šíři obsahu a aktuálnosti je nutné věnovat mu ve výuce dostatečnou pozornost.

Kromě poznatků o vesmíru, světu, kontinentech, státech a České republice by měli být žáci na základních i středních školách vzděláváni také v problematice místního regionu. Je to totiž především místní region, ve kterém žáci často získávají své první zeměpisné poznatky mimo školu. Žákům jsou ve vyučování předkládány informace o makroregionech, přičemž se jim nedostává dostatečného množství faktů o místním regionu, o prostředí v němž vyrůstají, o místu kde žijí nebo se vzdělávají. Proto je nezbytné, aby měla výuka místního regionu své nezastupitelné místo v osnovách, teoretické a hlavně praktické výuce zeměpisu.

Motivací pro vypracování této práce se stal právě region, ve kterém jsem se narodila, ve kterém žiji a do kterého se vždy ráda vracím. Uherskohradištsko je regionem natolik rozmanitým, ať už z hlediska přírody či společnosti a kultury, že si pozornost, jež mu byla při vypracovávání návrhu učebního textu věnována, zaslouží. Ráda bych práci poskytla učitelům na místních školách a jednou podle zpracovaného textu sama místní region vyučovala.

2 Cíle práce

Hlavním cílem mé diplomové práce je především vypracování návrhu učebního textu k tématu Geografie Uherskohradištska. Vytvořený návrh se bude věnovat fyzicko-geografické a socioekonomické charakteristice regionu a také jeho historii. Text může být následně využíván při výuce místního regionu nejen na středních školách.

Teoretická část práce předcházející vlastnímu učebnímu textu bude stručně pojednávat o teorii učebnic, jejich strukturních komponentech, funkcích a způsobech jejich hodnocení. Tato část bude zahrnuta jakožto nezbytný úvod pro správné metodické, odborné a didaktické zpracování učebního textu, na nějž jsou v dnešní době kladeny velké nároky.

3 Metody zpracování

Celá práce je rozdělena do několika dílčích částí. První tři části tvoří souvislý celek směřující k pochopení současné situace na trhu s učebnicemi zeměpisu, zejména věnujícími se výuce tématu místní region.

Pomyslná první část práce se věnuje teorii učebnic, shrnuje historii jejich vzniku, publikované definice, vymezuje funkce učebnic. Druhá část práce postihuje obecný vztah učebnice ke kurikulu.

Třetí část práce se zabývá hodnocením učebnic z hlediska jejich vybavenosti po stránce odborné a didaktické. Dále hodnotí současný výzkum učebnic v České republice a uvádí podmínky pro udělení schvalovací doložky MŠMT.

Ve čtvrté části práce seznamuje čtenáře s aktuálním systémem kurikulárních dokumentů, vymezuje postavení tématu místní region ve vztahu ke kurikulu a uvádí očekávané výstupy vymezené v rámcových vzdělávacích programech pro základní vzdělávání a gymnázia.

Pátou částí diplomové práce je již samotný návrh učebního textu Geografie Uherskohradištska. Podkladem pro vypracování tohoto textu se stala řada odborných i populárně naučných publikací, které se daným regionem zabývají. Celý text doplňují jak obrázky, tak mnoho tabulek a grafů, jež byly zpracovány ze zdrojů statistických informací.

4 Učebnice

Učebnice dodnes patří ke stěžejním prostředkům školní edukace. Ačkoliv se na přelomu milénia objevovaly názory, že s postupnou elektronizací médií bude na tištěné učebnice nahlíženo jako na nemoderní a zastaralý prostředek výchovy a vzdělávání a budou odsouzeny k zániku (např. Průcha, 2006). Společně s těmito názory ale vykrytalizovaly směry věnující se rozvoji a modernizaci klasických učebnic v souladu s prosazovanými kurikulárními dokumenty a jejich reformami. Jedná se zejména o modernizaci formální stránky učebnic (Lepil, 2015).

Jak dokazují mnohé výzkumy, jsou učebnice stále nezbytným prostředkem, který je nadále funkčně využíván učiteli i žáky (Průcha, 2006). Pro učitele se ovšem ztěžuje výběr optimální učebnice, protože s narůstajícím počtem učebnic je zřetelnější také jejich odlišnost co do způsobu zpracování tak souladu s osnovami, standardy i pojetím edukace.

4.1 Historie vzniku učebnic

Každý člověk žijící v moderní společnosti se ve svém životě setkává s učebnicí jako pomůckou pro vzdělávání. První učebnicové texty, které jsou nám známy z archeologických nálezů, předcházejí knihtisk o tisíce let. Již starověké národy Asýrie, Babylonu či Egypta užívaly systémy hliněných destiček s klínovým písmem či pergamenových svitků s instrukcemi pro náboženské rituály, astronomická měření, zaznamenávaly také poznatky ze vznikajících vědních oborů jako např. aritmetiky nebo geometrie.

Ovšem masového rozvoje se učebnice jako takové dočkaly až s vynálezem knihtisku v 15. století. O položení základů teorie a tvorby učebnic se postaral učitel národů Jan Ámos Komenský. Především jeho učebnice jazyků jsou považovány za průkopnický didaktický prostředek, neboť kombinují textové a obrazové komponenty k učení, tak jak je to běžné v dnešních učebnicích. Mimo to Komenský také formuloval obecné požadavky na vlastnosti textů učebnic (Průcha, 1997).

4.2 Definice učebnice

Jednotná obecně přijímaná definice učebnice do dnešní doby neexistuje. Jednotlivé definice se liší v publikacích autorů, kteří na učebnice nahlíží z různých úhlů výchovně-vzdělávacího procesu. Vývoj definic učebnice jistě souvisí s komplexním vývojem pedagogiky jako vědy. Obecně jsou v pedagogické teorii učebnice považovány za jeden z didaktických prostředků, který vede k dosažení výchovně-vzdělávacích cílů. Konkrétněji učebnice řadíme mezi materiální didaktické prostředky.

Doleček (1975) uvádí, že učebnice je „školní pomůcka, která obsahuje pro žáka nové učivo, cvičení, otázky zpracované didakticky a s ohledem na cíle výchovy a vyučování a na zvláštnosti učících se. Učebnice je prostředkem učení.“

Dle Wahly (1983) „učebnice ... vychází z obsahové normy učebních osnov a vymezuje a konkretizuje rozsah učiva daného předmětu v daném postupném ročníku.“

Průcha ve své publikaci z roku 1998 uvádí definici z Meyers Kleines Lexikon – Pädagogik, kde je učebnice označena za „prostředek vyučování a učení v knižní formě, ve kterém jsou určitá odborná témata a okruhy daného předmětu metodicky uspořádány a didakticky ztvárněny tak, že umožní učení.“ Ovšem tuto definici nepovažuje za komplexní pro univerzální použití a přichází s několika vlastními definicemi. Mezi první patří ta z roku 1998, kde učebnici chápe jako edukační konstrukt, výtvar zkonstruovaný pro použití v edukačním procesu a vyzdvihuje společnou podstatu učebnic. Tato podstata tkví v předkládání informací, jež prezentují poznatky z daného oboru či tematického okruhu. V pedagogickém slovníku (Průcha, Mareš, Walterová, 2001) je učebnice uvedena jako druh knižní publikace uzpůsobené k didaktické komunikaci. Ovšem jen o dva roky později, roku 2003, vychází další z publikací výše zmíněné trojice autorů, kde je definice specifikována, a v souladu se zaváděnými kurikulárními dokumenty uvádí, že „učebnice je druh knižní publikace uzpůsobené k didaktické komunikaci svým obsahem a strukturou. Má řadu typů, z nichž nejrozšířenější je školní učebnice.“ Ta podle autorů funguje jako prvek kurikula, prezentuje výsek plánovaného obsahu vzdělávání, zároveň je ale také didaktickým prostředkem, to znamená, že je „informačním zdrojem pro žáky a učitele, řídí a stimuluje učení žáků.“

Do „mlýna“ svou troškou přispívají také další autoři. Maňák a Švec (2003) berou v potaz, že učebnice jsou středem pedagogické teorie i praxe především proto, že patří k nejdůležitějším školským dokumentům i školním pomůckám.

Petlák (2004) uvádí: „Učebnice anebo školní knihy obsahují didakticky zpracované učivo vymezené učebními osnovami a jsou základním didaktickým prostředkem při realizaci výchovně-vzdělávacího procesu. Jsou zpracované podle didaktických zásad.“

Roku 2006 Průcha přichází s další definicí, v níž označuje učebnici za edukační médium, které je reprezentantem kurikula jak v projektové tak realizační formě (jako scénář obsahu vzdělávání a prostředek učení žáků).

Maňák a Knecht ve své publikaci Hodnocení učebnic (2007) nazývají učebnici edukačním konstruktem, který představuje celek několika komponentů, jež by měly být v rovnováze. Dále uvádí, že textové komponenty by měly být vhodně doplněny komponenty obrazovými a zároveň by měly respektovat nejen funkce učebnice, ale také osobnost žáka, kterému je učebnice určena.

Z uvedených definic lze vyvodit společné znaky učebnice:

- nezbytný prostředek výchovně-vzdělávacího procesu,
- učivo vychází z kurikulárních dokumentů,
- obsah učebnice je didakticky transformován pro určitý vzdělávací obor a věkovou kategorii žáka.

4.3 Funkce učebnice

Podobně jako se liší definice učebnic tak se odlišuje také vymezení funkcí učebnice u různých autorů. Jednotliví autoři rozlišují větší či menší počet funkcí, které školní učebnice plní. Dle Zujeva (In Průcha, 1987) funkcí školní učebnice rozumíme vlastnosti, které jsou nositeli obsahu vzdělávání a korespondují s cílovým záměrem učebnice v procesu realizace obsahu vzdělávání.

Mnichovský (In Průcha, 1987) rozlišuje dva druhy funkcí:

- funkce didaktické (řadíme sem funkce informativní, formativní, metodologické),
- funkce organizační (obsahují funkce plánovací, motivační, řídicí, kontrolní a sebekontrolní).

Ve vztahu k subjektům, které učebnice využívají, rozlišujeme (Průcha, 1998):

- funkce učebnic pro žáky: učebnice jsou pramenem poznání, žáci se učí, osvojují si poznatky, dovednosti, postoje, hodnoty,
- funkce učebnic pro učitele: pramen, s jehož využitím učitelé plánují obsah učiva, prezentace obsahu ve vyučování, hodnocení výsledků vyučování.

Základem pro praktické evaluační analýzy, kterými lze vyhodnocovat didaktickou vybavenost učebnic, se stala následující klasifikace funkcí (Průcha, 1997):

- funkce prezentace učiva (učebnice je souborem informací, které prezentuje uživatelům různými formami),
- funkce řízení učení a vyučování (učebnice je prostředkem řízení žákova učení a učitelova vyučování),
- funkce organizační (učebnice uživatele orientuje).

Další klasifikaci funkcí vypracoval Zujev, uvádí ji opět Průcha (1998):

- informační funkce (učebnice vymezuje obsah vzdělávání),
- transformační funkce (učebnice poskytuje přepracování odborných informací z určitého vědního oboru),
- systemizační funkce (učebnice rozčleňuje učivo podle určitého systému),
- zpeňovací a kontrolní funkce (učebnice umožňuje žákům si osvojené vědomosti a dovednosti procvičit, upevnit a kontrolovat jejich osvojení),
- sebevzdělávací funkce (učebnice stimuluje žáky k samostatné práci),
- integrační funkce (učebnice poskytuje základ pro chápání a integrování informací),
- koordinační funkce (učebnice zajišťuje koordinaci při využívání dalších didaktických prostředků),
- rozvojově výchovná funkce (učebnice přispívá k rozvoji rysů osobnosti žáka).

Další příklad klasifikace uvádí Petlák (2004):

- motivační funkce,
- komunikační funkce,
- regulační funkce,
- integrační funkce,
- inovační funkce,
- kontrolní a usměrňující funkce,
- rozvíjející a výchovná funkce.

Ačkoliv si každý z autorů sestavil vlastní klasifikaci funkcí učebnice, objevují se v nich častokrát stejné či podobné body. V pedagogické praxi jsou pro učitele a nakonec i žáky ale důležité i funkce didaktické, respektive tzv. didaktická vybavenost učebnice. Pod tímto pojmem chápeme metodické zpracování učiva, orientaci v učebnici či její vizuální vybavenost (Mikk, 2007).

Je obtížné vymezit funkce tradiční, změněné a zcela nové, jelikož přechody mezi funkcemi se často překrývají, až splývají. Nicméně funkcím učebnic je při jejich tvorbě důležité věnovat pozornost, je nutné zvážit, které funkce by měla učebnice plnit. Při konstrukci je nutné dbát na to, pro jaký vyučovací obor je učebnice určena, na stáří žáků resp. jejich dosavadní vědomosti, dovednosti ale i životní zkušenosti a typ konstruované učebnice. S tímto souvisí také nové funkce, které učebnice v průběhu času přijímá. Učebnice plní novou funkci normativní či unifikující, stanovuje a do značné míry vymezuje požadavky na učivo. To souvisí s existencí evaluačních standardů, které svým způsobem odstraňují bezpodmínečnou závaznost a jednotnost požadavků vzhledem k rozsahu a výběru učiva. Rozvoj a zavádění informačních technologií do výuky s sebou přináší také nutnost nového pojetí funkcí, důležitými se stává naplňování funkcí komunikativnosti, sociabilnosti, samostatnosti a sebevzdělávání žáků (Maňák, 2008).

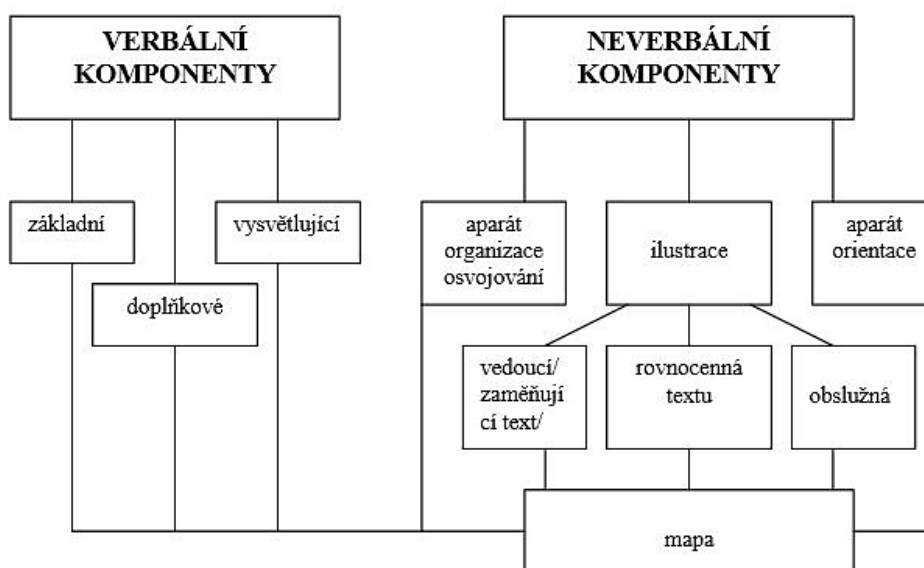
4.4 Struktura učebnice

Pro plnění funkcí musí být učebnice vhodně strukturovaná. Jednotlivé komponenty hierarchicky členěného systému jsou vzájemně propojené a s využitím vhodných vyjadřovacích prostředků ve výchovně-vzdělávacím procesu plní právě dané

funkce. Jednotlivé komponenty je možno v učebnici rozlišit, analyzovat je a vyhodnocovat.

Komponenty bývají v učebnicích zastoupeny v různém poměru. Obecně je dělíme na (viz též Obr. 1):

- textová verbální složka (základní text, rozšiřující text...),
- mimotextová neverbální složka (kresby, mapy, grafy...).

Obr. 1: Strukturní komponenty učebnice
Zdroj: Wahla, 1983

Případně lze rozlišit tyto strukturní složky učebnice (Gavora, 1992):

- výkladová složka (text, obrazový materiál...),
- nevýkladová složka (otázky, úkoly, náměty...),
- orientační složka (obsah, nadpisy, rejstřík).

4.5 Charakteristika kvalitní učebnice

Učebnice představují základní učební pomůcku. Proto je v posledních letech možno sledovat snahu o vývoj nových učebnic, zejména takových, které vedou žáky a studenty k demokracii a respektu k životnímu prostředí a lidským právům. Kvalitní učebnice mohou být ve výchovně-vzdělávacím procesu užívány řadu let a stát se

předpokladem vysoké kvality vzdělávání. Práce na nové učebnici kromě času vyžaduje značné finanční prostředky, jejichž investování má ve výsledku vliv na zvyšování kvality vzdělávání.

Vytvořit kvalitní učebnici vyžaduje množství postupných kroků, na kterých by se měl podílet celý tým odborníků. Od shromáždění učiva, ilustrací, úloh, přes autorský rukopis, jeho analýzu a testování ve školní praxi. Kvalitní učebnice je taková, která plní své funkce, kvalita učebnic vychází z jejich funkcí. Ovšem abychom mohli prohlásit, že učebnice je kvalitní, musíme ji posuzovat z několika hledisek, k čemuž slouží výzkum učebnic. Lze jej zaměřit dvěma směry (Knecht, 2008):

- kurikulární přístup (vztah kurikula a učebnice),
- psychodidaktický přístup (transformace, artikulace a prezentace obsahu učiva, vliv učebnice na učitele, žáky, rodiče...).

Předmětem výzkumu bývá nejčastěji samotná učebnice a její vlastnosti (komunikační, obsahové, ergonomické) nebo učebnice začleněná do procesu učení a vyučování. Další částí výzkumu je posuzování vzdělávacích výsledků učebnice, predikce o fungování učebnic a modifikace parametrů učebnic směřující k dosažení optimálních parametrů (Průcha, 1998).

Mikk (2007) uvádí podrobnější parametry pro vyhodnocení kvality učebnice. V první řadě se zabývá obsahem učebnice, jež by měl být vybírán s ohledem na cíle vzdělávání. Obsah by měl být v souladu s kurikulárními dokumenty a odpovídat požadavkům na výstupní hodnocení. Učebnice by taktéž měla být dostatečně srozumitelná tak, aby žáky a studenty nepřetěžovala a tím nesnižovala jejich zájem o vzdělání. Důležitá je strukturovanost učiva, odlišení hlavních myšlenek. V učebnicích a pracovních sešitech je vyžadován dostatek místa pro úkoly a cvičení, které umožňují jednak procvičení nabytých vědomostí, ale také rozvíjení myšlení žáků prostřednictvím problémových otázek a úloh. V dnešní době se jeví jako klíčová funkce motivační. Učebnice mají u žáků vyvolávat touhu po vědění a poznávání.

4.6 Vztah učebnice ke kurikulu

Problematika učebnic a kurikula je velmi aktuální vzhledem k probíhajícím reformám ve vzdělávání. Učebnice je navzájem provázána s kurikulárními dokumenty, je jejich nedílnou součástí, v jejich klasifikaci řadíme učebnice mezi prostředky tzv. podpůrného kurikula. Učebnice je součástí vzdělávacích programů. Formuluje cíle vzdělávání, vymezuje obsah vzdělávání (Průcha, 2005).

Učebnice je jakýmsi ztělesněním kurikula, požadavků osnov a edukačních norem, které ovšem pro učitele není závazné ani po stránce obsahové, ani metodické. Přesto učebnice tradičně obsah respektují, poskytují ucelený systém informací, který je snadno dostupný a přenosný. Odlišnosti učebnic se týkají především metodického zpracování a rozsahu učiva, protože Rámcový vzdělávací program vymezuje tzv. podstatné učivo a učivo rozšiřující.

Autoři, kteří se zabývají problematiku učebnic, pojmají učebnice jako ucelený soubor základních poznatků daného oboru ve formě vyučovacího předmětu, který je spojen s dalšími materiály a prostředky. V rámci kurikula tedy učebnice zajišťuje jakýsi řád pro vyučovací činnost učitele a učební aktivitu žáka (Knecht, 2008).

5 Evaluace učebnic

Evaluace učebnic představuje proces posouzení shody vlastností mezi učebnicí ideální, která má všechny požadované vlastnosti, a učebnicí posuzovanou. Evaluace je důležitým nástrojem, s jehož pomocí lze posoudit skutečné fungování učebnic na školách. Jako špatné jsou označovány učebnice, jejichž obsah je předimenzován, zaměřen na memorování frází, nerozvíjející myšlení žáků. V takových případech učitelé často raději předkládají vlastní učební texty přizpůsobené schopnostem žáků, což je signálem špatné kvality učebnice (Mikk, 2007).

Problematika evaluace učebnic byla podrobně zpracována a na školách se nabízí vícero možností zaměření výzkumu. Učebnice lze analyzovat z pozice uživatelů, obsahu nebo formy.

Dle metod hodnocení učebnic rozlišujeme:

- zjišťování názorů respondentů,
- experimentální hodnocení učebnic,
- analýza učebnic.

Zjišťování názorů respondentů je využíváno relativně často pro svou nenáročnost. Jedná se obvykle o názory odborníků, musíme však přihlídnout k tomu, že se tyto názory na stejnou učebnici mohou značně lišit.

Hodnocení učebnic experimentálně se provádí přímo na školách v procesu výuky. Sleduje se, zda učebnice přináší lepší výsledky vzdělávání než učebnice starší. Provádění tohoto šetření je časově náročné, je ale nepostradatelnou součástí komplexní evaluace.

Analýza učebnic v sobě spojuje obě výše zmíněné metody. Analýza je určena pravidly pro výpočet daných parametrů učebnice, jejichž stanovení je poměrně obtížné. Výsledky jsou ovšem objektivní a lze je srovnávat (Mikk, 2007).

Dle Průchy (1998) je možno při zkoumání učebnic užít další metody:

- metody kvantitativní (výpočty koeficientů, analýza strukturních složek),
- metody obsahové analýzy (kvalitativní vlastnosti),
- metody dotazování (dotazník, rozhovor),
- metody observační (pozorování využívání učebnic v praxi),
- metody testovací (ověření výsledků učení dle určité učebnice),
- metody experimentální (manipulace s proměnnými),
- metody komparativní (porovnávání učebnic).

5.1 Způsoby hodnocení učebnic

Přestože situaci v českém výzkumu učebnic považujeme za dlouhodobě neutěšenou, lze sledovat určité pokroky plynoucí ze souboru výzkumných prací. V první řadě je již výzkum realizován v rámci teorie kurikula a analýzy reálné výuky, jelikož je učebnice přijímána jako určitá forma kurikula (viz výše). Vlastní hodnocení učebnic je pak prováděno především exaktními procedurami. Největší zájem je soustředěn na

měření parametrů textu učebnic (obtížnost textu, sémantická koherence textu, didaktická vybavenost učebnic, obsahová analýza). Prosazuje se taktéž trend výběru učebnic, do kterého se promítají potřeby škol a učitelů (Průcha, 2008).

Cílem výzkumu učebnic je vymežit a identifikovat vlastnosti, kterými každá učebnice jakožto edukační médium disponuje. Dané vlastnosti se měří, hodnotí a vyvozuje se, jaký dopad by mohly mít ve školní výchově a vzdělávání. Z hlediska strukturních složek učebnice vyvstává několik otázek. Tyto zodpovídá přesně provedená analýza didaktické vybavenosti učebnice.

5.1.1 Měření didaktické vybavenosti učebnic

Dle některých definic je učebnice strukturovaným systémem složeným z komponentů. Metoda je zaměřena na posouzení učebnice z hlediska její vybavenosti zajišťující optimální využívání. Ve struktuře učebnice kromě obecného vymezení verbální a neverbální složky rozlišujeme podle Průchy (1998) celkem 36 komponentů klasifikovaných do následujících kategorií:

- aparát prezentace učiva (výkladový text, shrnutí učiva, poznámky a vysvětlivky, ilustrace, schémata, modely, tabulky, mapy...),
- aparát řízení učení (návody, otázky a úkoly, cvičení, náměty, odkazy...),
- aparát orientace v učebnici (obsah, členění, rejstřík...).

V každé zkoumané učebnici se zjišťuje výskyt daných komponentů, zaznamenává se jejich využití bez ohledu na četnost výskytu. Dle poměru zastoupení komponent daných kategorií se vypočítávají tyto koeficienty:

- dílčí koeficienty didaktické vybavenosti učebnice,
 - koeficient využití aparátu prezentace učiva,
 - koeficient využití aparátu řízení učení,
 - koeficient využití aparátu orientačního,
 - koeficient využití verbálních komponentů,
 - koeficient využití obrazových komponentů;
- celkový koeficient didaktické vybavenosti učebnice.

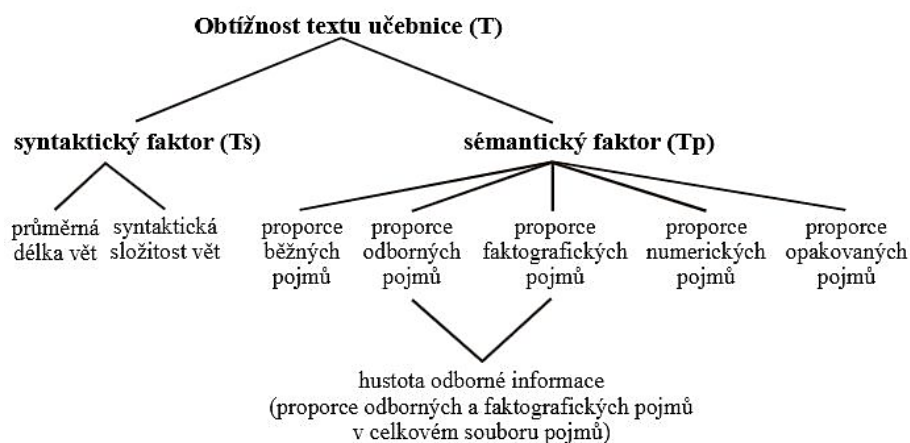
Uvedené koeficienty nabývají hodnot 0–100 %. Maximální hodnota představuje ideální hodnotu, jež slouží jako srovnávací kritérium při hodnocení konkrétní učebnice. Zároveň platí, že čím více se pro konkrétní učebnici hodnota blíží maximální hodnotě, tím je její didaktická vybavenost vyšší.

Cílem měření didaktické vybavenosti učebnic je praktická aplikace hodnot koeficientů. Jde o proceduru, s jejíž pomocí lze určit využívání existujících strukturních komponent učebnice a jejich korigování ke zvýšení didaktické vybavenosti. Předností je univerzální aplikovatelnost měření při hodnocení učebnic různých předmětů, ročníků, škol (Průcha, 2008).

5.1.2 Komplexní míra obtížnosti textu

Dalším hodnotícím kritériem bývá přístupnost učiva pro žáky, již hodnotíme tzv. mírou obtížnosti. Umožňuje nám stanovit stupeň obtížnosti textu. Určení vhodného stupně obtížnosti učiva bývá doposud problémem. Obtížnost je definována jako souhrn vlastností textu, které existují objektivně v kterémkoliv textu a mají vliv na percepci, chápání, zpracování textové informace v procesu učení učícím se subjektem (Průcha, 1998).

Dle specifického vzorce stanovujeme syntaktické a sémantické vlastnosti určitého textu. Hlavní výhodou spatřujeme v možnosti odhalit příčiny neúměrné obtížnosti některých učebnic vyvolávající negativní efekty, například nezájem žáků či neporozumění obsahu. Široká aplikace metody vedla ke vzniku databáze údajů, na jejímž základě byla vypracována taktéž norma obtížnosti textu učebnic.

Obr. 2: Komponenty obtížnosti textu učebnice
Zdroj: Průcha, 2006

Míra obtížnosti textu T se vypočítává jako součet syntaktické obtížnosti (Ts) a sémantické obtížnosti (Tp). V posuzovaných učebnicích se vybírá deset vzorků textu o 200 slovech, pokud se dvousté slovo nachází uprostřed věty, připočítávají se také slova do konce dané věty. Syntaktická obtížnost vyjadřuje složitost větných struktur. Pokud je hodnota vysoká, ukazuje na text složitý na porozumění. Naopak pokud je hodnota nízká, vede takový text ke snižování dovednosti žáků pracovat s informacemi vyčtenými z textu.

Sémantická obtížnost operuje s počtem slov a pojmů ve vybraném vzorku. Pro výpočet rozlišujeme pojmy běžné, odborné, faktografické, číselné a opakované. Největší váha je přiznána pojmům odborným, kategorie je tak hlavním nositelem obtížnosti textu. Mnoho případů aplikace metody poukázalo na sémantickou přetíženost učebnic, čili na přehlcenost odbornými pojmy vedoucí ze strany žáků k nepochopení a ztrátě zájmu (Průcha, 1998).

Jako pozitivní znak metody se jeví její reálnost umožňující také vysvětlení příčin obtížnosti. Metoda je přesná a objektivní i přes značnou pracnost její aplikace. Mezi nevýhody řadíme zejména to, že se zabývá pouze výkladovým textem a nelze vyloučit subjektivní pohled jedince vypracovávajícího výzkum (Pluskal, 1996).

S narůstajícím počtem a významem tzv. e-learningových kurzů a textů pro distanční vzdělávání nabývá na významu také FOG index užívaný pro zjištění míry obtížnosti učebního textu.

5.2 Současné školství v ČR a výzkum učebnic

Ještě na počátku tisíciletí se jevila situace okolo výzkumu učebnic v České republice jako zcela nevyhovující. Výzkumu chyběla především odborná komunita, která by se jím zabývala. Dnes se teorii a výzkumu učebnic věnuje větší pozornost, která je iniciována vznikem stále nových učebnic, jež zaplavují trh. Je tak výzvou pro učitele zvolit si právě tu učebnici, která bude vyhovovat potřebám pro výuku. Ovšem stále na tuto oblast nemůžeme pohlížet jako na rozvinutý vědní obor pedagogiky, jako je tomu v zahraničí.

V minulosti byl výzkum zaměřen především na analýzy obsahu a měření obtížnosti textu. V posledních letech se oblast výzkumu rozšiřuje také na postihnutí procesu výběru, schvalování a užívání učebnic. Od roku 2000 byla realizována řada výzkumů, které se zaměřovaly na roli učitelů při výběru učebnic, způsob práce s učebnicí, hodnocení učebnic jejich uživateli. Významné místo ve výzkumech mají nadále i analýzy obsahu dokumentující vzájemnou odlišnost učebnic, jež jsou určeny pro stejný ročník či typ školy. Celou problematiku provázejí vyvstávající otázky týkající se učební situace žáků, stav jejich jazykové kompetence či čtenářské gramotnosti (Knecht, 2008).

V České republice neexistuje žádné výzkumné pracoviště, které by se zaměřovalo čistě na teorii a výzkum učebnic. Následkem této situace je, že není k dispozici systém evaluace učebnic zjišťující jejich didaktickou kvalitu. Prakticky jediným prostředkem či kritériem zajišťování kvality didaktického materiálu užívaného ve výchovně-vzdělávacím procesu je tzv. schvalovací doložka MŠMT. Ministerstvo uděluje schvalovací doložku, která je platná po dobu šesti let, učebnicím určeným k využití při vzdělávání dětí, žáků a studentů. Kritéria pro přidělování jsou poměrně přísná, ale udělování doložky bývá často označováno za benevolentní (Maňák, 2006).

Pro získání doložky jsou nutné doporučující posudky či recenze odborníků, které si vybírá samo ministerstvo školství. Vybraní recenzenti hodnotí například soulad učebnice s kurikulárními dokumenty, odbornou správnost obsahu, přiměřenost věku a kompetencím, zpracování didaktické i metodické a také didaktickou vybavenost učebnic.

Aby mohla být učebnici udělena schvalovací doložka MŠMT a tato učebnice mohla být užívána ve vzdělávání, musí kromě výše uvedeného splňovat několik dalších podmínek (MŠMT, 2009):

- respektovat Ústavu ČR a právní předpisy platné na území ČR,
- být v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem, podporovat utváření a rozvíjení klíčových kompetencí a směřovat k dosažení očekávaných výstupů,
- být zpracována na dostatečně odborné úrovni vzhledem k věku žáků, pro něž je určena,
- odpovídat po jazykové a grafické stránce věku žáků a specifikům daného vzdělávacího oboru nebo průřezového tématu.

Seznam učebnic, které doložku získaly, je zveřejňován dvakrát ročně ve Věstníku MŠMT ČR a na webových stránkách ministerstva.

5.3 Specifika učebnic zeměpisu

Specifika učebnic zeměpisu vycházejí již z povahy samotného vědního oboru, respektive vyučovacího předmětu. Zeměpis je svou povahou a komplexností nejen důležitým vyučovacím předmětem, ale také předmětem velmi obtížným. Šupka (1994) uvádí, že je nutné propagovat význam zeměpisu pro rozvoj společnosti, pro otázky ochrany životního prostředí, efektivní využívání volného času nejen pro žáky, ale i jejich rodiče a celou společnost. Především mladá generace by měla prostřednictvím zeměpisu porozumět vztahům mezi přírodou a společností, měla by být obeznámena s děním ve světě.

Vyučovací obor zeměpis pokrývá celou řadu vyučovacích cílů. Žáci si prostřednictvím učiva osvojují důležité dovednosti, k nimž řadíme pozorování, měření, sběr dat, zpracování informací, vytváření a ověřování hypotéz či vyvozování závěrů. Žáci zkoumají příčiny přírodních procesů, vysvětlují pozorované jevy, hledají řešení. Z uvedených dovedností plynou velké nároky kladené nejen na autory učebnic zeměpisu, ale především na učebnici samotnou (Weinhöfer, Knecht, 2006).

Žáci jsou podle Wahly (1983) prostřednictvím učebnice vedeni ke geografickému poznávání díky specifickým geografickým komponentům, jež odlišují učebnice zeměpisu od učebnic pro jiné vzdělávací obory. Textová část učebnice zeměpisu se liší obsahem a množstvím kategorií pojmů, které jsou její součástí. Patří sem tzv. geografické textové komponenty:

- faktografické pojmy (názvy měst, států, přírodních celků atd.),
- cizí a odborné pojmy (názvy geografických jevů, procesů),
- číselné údaje a hodnoty (informace o ploše, intenzitě, síle jevů, počty obyvatel, ukazatele).

Druhou částí strukturované učebnice je její netextová či neverbální část. Její velký plošný podíl je společným znakem školních učebnic zeměpisu. Jejich

prostřednictvím lze snadno vyjádřit a názorně prezentovat řadu geografických jevů. Tuto část označujeme jako geografické netextové komponenty.

Mezi tyto patří:

- kartografické zdroje neverbálních informací (plány, mapy),
- statistické zdroje neverbálních geografických informací (grafy, diagramy, kartogramy, statistické tabulky),
- obrazové zdroje neverbálních geografických informací (fotografie, obrázky),
- schematické zdroje neverbálních geografických informací (profil, průřez, schéma),
- geometrické zdroje neverbálních geografických informací (přímky, úsečky, obrazce, tělesa),
- znakové zdroje neverbálních geografických informací (kartografické značky).

Učebnice pro výuku zeměpisu jsou zaměřeny na všeobecný a regionální zeměpis. Některé se věnují užším tématům jako hospodářství, životní prostředí, cestovní ruch. Nakladatelství vyprodukovala nepřeberné množství učebnic pro základní a střední školy a také skripta pro maturanty. V posledních letech vycházejí často celé edice materiálů, které zahrnují jak učebnice, tak pracovní sešity, soubory otázek a úkolů, případně i atlasy.

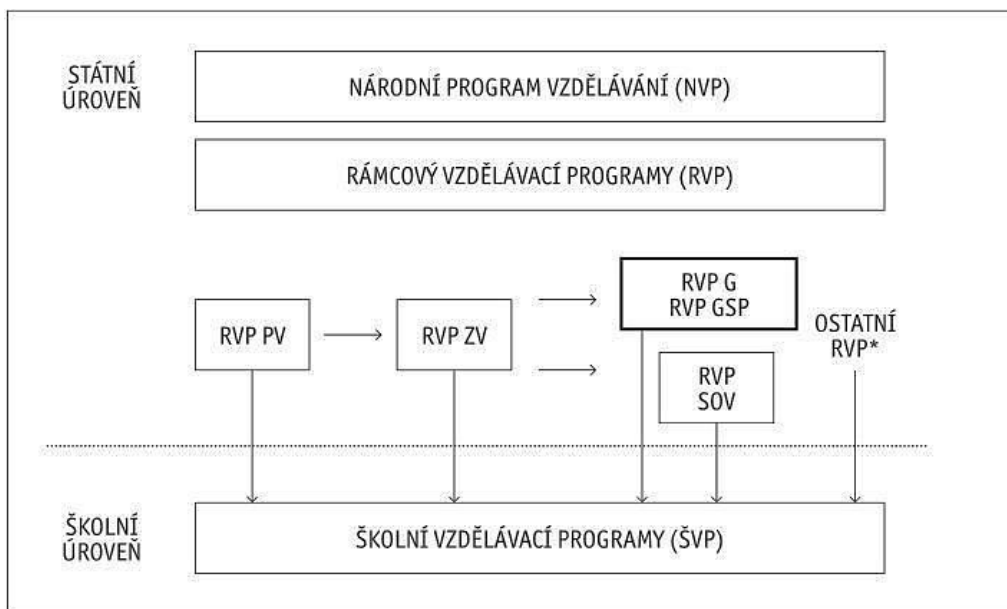
6 Systém kurikulárních dokumentů v ČR

Systém kurikulárních dokumentů, které vymezují koncepci, cíle a obsah vzdělávání byl v České republice zaveden v roce 2007. Formálně je jejich vymezení zformulováno v Národním programu rozvoje vzdělávání a ukotveno v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a týká se vzdělávání žáků a studentů od 3 do 19 let.

Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních. Státní úroveň je představována Národním programem vzdělávání a Rámcovými vzdělávacími programy. Národní vzdělávací program formuluje požadavky na počáteční vzdělávání jako celek,

zatímco Rámcové vzdělávací programy jsou vypracovány pro jednotlivé etapy školní docházky, tedy pro předškolní, základní a střední vzdělávání.

Školní úroveň kurikulárních dokumentů reprezentují školní vzdělávací programy. Tyto programy si vytváří každá konkrétní škola a uskutečňuje dle nich vzdělávání svých žáků či studentů. Každá škola má zákonem danou povinnost vytvořit si svůj školní vzdělávací program dle zásad stanovených příslušným rámcovým vzdělávacím programem. Tento systém umožňuje školám realizaci vyučování na základě finančních, personálních či kapacitních možností školy a také s ohledem na potřeby žáků. Škola může pro tvorbu svého školního vzdělávacího programu využít specifický Manuál, jenž uvádí podrobný postup a způsoby tvorby vzdělávacího programu. (MŠMT, 2007)

Obr. 3: Kurikulární dokumenty
Zdroj: MŠMT, 2007

Legenda: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia; RVP GSP – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou; RVP SOV – Rámcový vzdělávací program pro střední odborné vzdělávání; Ostatní RVP – rámcové vzdělávací programy, které dále vymezuje školský zákon

6.1 Postavení tématu místní region ve vztahu ke kurikulu

Učivo o místním regionu bezpochyby patří k tématům základního i středního vzdělávání především z hlediska možnosti propojení obsahu školní výuky s praxí. Navíc je to především místní region, ve kterém žáci získávají své první zeměpisné poznatky také mimo školu, v každodenním životě. I přes nesporný význam obsahu zeměpisu jako vyučovacího předmětu mu ve výuce nebývá věnována taková pozornost, jakou by si vzhledem ke své praktičnosti a aktuálnosti zasloužil.

6.2 Rámcový vzdělávací program

Rámcové vzdělávací programy vycházejí z nové strategie vzdělávání, která klade důraz na klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. Vycházejí z koncepce celoživotního vzdělávání, jež se neomezuje pouze na edukaci ve školních institucích. Dále formulují očekávanou úroveň vzdělávání stanovenou pro absolventy jednotlivých etap vzdělávání, podporují autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.

Rámcové vzdělávací programy specifikují úroveň klíčových kompetencí, jichž by měli žáci dosáhnout. Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj jedince a jeho aktivní zapojení do společnosti a budoucí uplatnění v životě. Rámcové vzdělávací programy dále vymezují vzdělávací obsah, očekávané výstupy a učivo. Do učiva implementují taktéž průřezová témata s výrazně formativními funkcemi. Podporují komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, volbu různých postupů, metod a forem výuky. Umožňují přizpůsobení vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných. Rámcový vzdělávací program pro určitou úroveň vzdělávání je závazný pro všechny školy daného stupně. Poněkud specifickou situaci představuje vzdělávání na víceletých gymnáziích, resp. na jejich nižším stupni. Na tomto stupni se realizuje část povinné školní docházky, a proto se vzdělávání na nižším stupni gymnázií řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Na vyšším stupni je již realizováno klasicky dle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia. (MŠMT, 2007)

6.2.1 Postavení tématu místní region v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním či více obsahově blízkými vzdělávacími obory.

Téma místního regionu je na 1. stupni základního vzdělávání zařazeno do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět a je jedinou oblastí, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Oblast je zaměřena na témata týkající se člověka, rodiny, společnosti, přírody, kultury, naší vlasti. Dále se dělí na pět tematických okruhů, které mohou být pospojovány do různých učebních předmětů dle potřeb. Těmito tematickými okruhy jsou: Místo, kde žijeme; Lidé kolem nás; Lidé a čas; Rozmanitost přírody; Člověk a jeho zdraví.

V tematickém okruhu Místo, kde žijeme (MŠMT, 2013) se žáci učí pochopení vztahů a souvislostem v organizaci života v rodině, ve škole, v obci a společnosti. Učí se do každodenního života přispívat svou aktivitou a představami. Důraz je kladen na praktické poznávání místních a regionálních skutečností a utváření nových zkušeností žáků. Různé činnosti a úkoly by měly přirozeně probouzet v žácích kladný vztah k místu bydliště, rozvíjet národní cítění a vztah k naší zemi. Očekávané výstupy se dělí do dvou období a reflektují zamýšlený obsah vzdělávání.

Místo, kde žijeme

Očekávané výstupy (1. období) – žák:

- vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště, školy, cestu na určené místo, rozliší nebezpečí v nejbližším okolí,
- začlení svou obec do příslušného kraje a oblužného centra ČR, pozoruje a popíše změny v nejbližším okolí, obci,
- rozliší přírodní a umělé prvky v okolní krajině, vyjádří různými způsoby estetické hodnoty a rozmanitosti krajiny.

Očekávané výstupy (2. období) – žák:

- určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo místo pobytu vzhledem ke krajině a státu,
- určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se dle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě,
- rozlišuje mezi náčrty, plány a základními typy map, vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky, Evropy, polokouli,
- vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického,
- zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky, zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti a v jiných zemích,
- rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam.

Na 2. stupni základního vzdělávání je výuka místního regionu začleněna do oblasti Člověk a příroda zaměřené na okruh problémů spojených se zkoumáním přírody. Konkrétním vzdělávacím oborem je zde Zeměpis, jehož vzdělávací obsah má přírodovědný i společenskovední charakter. S problematikou místní krajiny jsou žáci seznamováni především skrze tematický okruh Česká republika. Učivo okruhu je v zásadě děleno na tři části. V první části Místní region se žáci učí vymezovat zeměpisnou polohu místního regionu, jeho vztah k okolním regionům, poznávají základní přírodní a socioekonomické charakteristiky regionu. Druhá část učiva okruhu je zaměřena na polohu, rozlohu, členitost naší země, její geografické, demografické a hospodářské charakteristiky a sídelní poměry, postavení ČR v Evropě a ve světě. Třetí část obsahu se věnuje regionům České republiky, jednotkám státní správy a samosprávy, krajskému členění atd. (MŠMT, 2013).

Očekávané výstupy – žák:

- vymezí a lokalizuje místní oblast podle bydliště nebo školy,

- hodnotí na přiměřené úrovni přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu, možnosti dalšího rozvoje, přiměřeně analyzuje vazby místního regionu k vyšším územním celkům,
- hodnotí a porovnává na přiměřené úrovni polohu, přírodní poměry a zdroje, lidský a hospodářský potenciál České republiky v evropském a světovém kontextu,
- lokalizuje na mapách jednotlivé kraje České republiky a hlavní jádrové a periferní oblasti z hlediska osídlení a hospodářských aktivit,
- uvádí příklady účasti a působnosti České republiky ve světových mezinárodních a nadnárodních institucích, organizacích a integracích států.

6.2.2 Postavení tématu místní region v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia

Vzdělávací obsah na čtyřletých gymnáziích a vyšším stupni víceletých gymnázií je rozdělen do osmi vzdělávacích oblastí. Podobně jako v základním vzdělávání jsou oblasti tvořeny jedním nebo více vzdělávacími obory. Zeměpis resp. geografie je zařazena do oblastí Člověk a příroda a Člověk a společnost.

V učivu Geografie je téma místního regionu obsáhnuto v jednom z větších celků pod názvem Regiony. Celek se dále dělí na 3 podoblasti: Makroregiony světa, Česká republika, Místní region. V rámci makroregionů světa žáci řeší vymezení jádrových a periferních oblastí a modelové problémy s důrazem na EU a Evropu jako celek. Podoblast Česká republika se vyznačuje svým zaměřením na hospodářské a politické postavení České republiky v Evropě a ve světě, charakteristiky obyvatelstva a sídel, transformační ekonomické procesy, strukturu hospodářství. Podoblast pro naše vymezení klíčová, tedy Místní region, probírá možnosti rozvoje mikroregionu, strategické a územní plánování (MŠMT, 2007).

Očekávané výstupy – žák:

- rozlišuje na konkrétních územních příkladech mikroregionální, regionální, státní, makroregionální a globální geografickou dimenzi,

- vymezí místní region na mapě podle zvolených kritérií, zhodnotí přírodní, hospodářské a kulturní poměry mikroregionu a jeho vazby k vyšším územním celkům a regionům,
- zhodnotí polohu, přírodní poměry a zdroje České republiky,
- lokalizuje na mapách hlavní rozvojová jádra a periferní oblasti České republiky, rozlišuje jejich specifika,
- lokalizuje na mapách makroregiony světa, vymezí jejich hranice, zhodnotí jejich přírodní, kulturní, politické a hospodářské vlastnosti a jednotlivé makroregiony vzájemně porovná.

6.3 Dostupné učebnice pro výuku místního regionu

Učebnice zeměpisu, které jsou nyní využívány pro výuku jak na základních tak středních školách se v zásadě dají rozdělit do dvou kategorií. První kategorii tvoří učebnice obecného zeměpisu, věnující se geomorfologii, geologickému složení Země, podnebí, hydrologii, pedologii a dalším oborům geografie. Druhá kategorie učebnic zeměpisu již přechází k popisu jednotlivých oblastí a států a věnuje se tudíž regionální geografii.

Učebnice regionální geografie zaměřené na Českou republiku v zásadě kombinují fyzicko-geografickou a socioekonomickou charakteristiku republiky jako celku. Na pár stranách se obvykle věnují podrobnějšímu popisu jednotlivých krajů, do podrobností na úrovni nižších administrativních jednotek však již obvykle nezacházejí. Možnost poznání daného mikroregionu, v němž škola sídlí, je tak velmi omezená.

Snad jedinou univerzálně použitelnou učebnicí pro výuku místního regionu je učebnice autorky Hany Kühnlové *Život v našem regionu*. Jedná se o učebnici, která má velmi široké využití zejména díky své celkové koncepci. Do plynule navazujících kapitol je zařazena řada otázek a úkolů, které iniciují aktivitu žáků. Otázky a úkoly směřují k získávání informací o specifickém regionu, o místě, kde žáci žijí, využívají možnosti srovnání historie se současností, navrhuji četné projekty.

Samozřejmě existuje řada dalších, především populárně naučných publikací, které se šířeji věnují geografii Uherskohradištska, často jsou velmi obsáhlé, ale i

zastaralé. Poslední vydání knih s komplexními informacemi o tomto regionu vyšly totiž na počátku devadesátých let minulého století a je tedy zřejmé, že například informace o obyvatelstvu či současném průmyslu mohou být nepřesné.

Z výše zmíněných důvodů vyplývá nutnost aktualizace dostupných publikací či vydání nových zdrojů informací o místním regionu.

7 Návrh učebního textu „Geografie Uherskohradištska“

GEOGRAFIE UHERSKOHRADIŠŤSKA

Milí žáci, studenti,

dostává se vám do rukou učební text určený pro výuku místního regionu napříč ročníky. Text by měl posloužit v situacích, kdy se budete chtít dozvědět něco nového o místním regionu. O regionu, ve kterém žijete či studujete a o kterém byste měli vědět co nejvíce. Okres Uherské Hradiště se vyznačuje nejen bohatou historií, ale také pestrostí krajiny a lidské společnosti. Nejde jen o pojmenování všech pohoří nebo řek, poznáváním svého regionu budujete svůj vztah k němu, k jeho přírodě, k lidem v něm žijícím i sami k sobě.

Tento učební text vám přináší komplexní fyzicko-geografickou a socioekonomickou charakteristiku okresu Uherské Hradiště. Každé jednotlivé kapitole bude věnována zvláštní pozornost v takové míře, aby vám dokázala srozumitelně předložit obsažená fakta, dokázala postihnout jádro věci a přinést vám potěšení ze studia. Celý text je doprovázen řadou názorných obrázků, schémat, tabulek a grafů pro snadnější orientaci a pochopení. Jednotlivé kapitoly jsou stručně uvedeny pár větami a postihují klíčové části kapitol, na jejichž závěru vás čeká řada kontrolních otázek a úkolů sloužících k opakování. K jejich zodpovězení využijte jak tento učební text, tak také školní atlasy, turistické průvodce či internet.

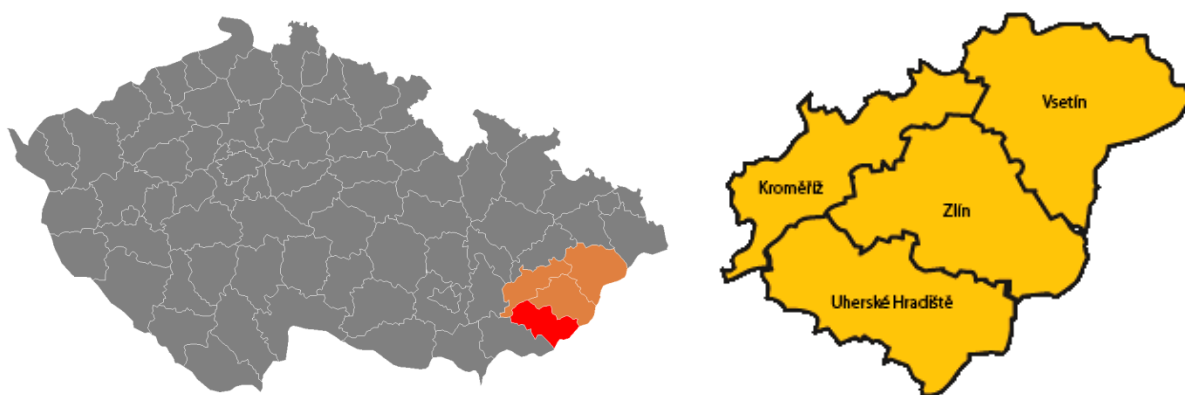
Nechť je text vaším průvodcem po Uherskohradištsku a přinese vám radost z poznání.

Autorka

I VYMEZENÍ OBLASTI

Okres Uherské Hradiště leží ve Zlínském kraji v jihovýchodní části České republiky. Je druhým nejmenším okresem Zlínského kraje z hlediska rozlohy i počtu obyvatel. Lze jej charakterizovat jako průmyslově zemědělský. Více než polovina výměry okresu připadá na zemědělskou půdu. Díky příznivým klimatickým i půdním podmínkám bylo zemědělství až do padesátých let 19. století rozhodujícím odvětvím. V průmyslu převažuje strojírenství a potravinářství soustředěné do větších měst (Uherské Hradiště, Uherský Brod), na významu nabývá také stavebnictví. Okresem prochází řada významných silničních komunikací (silnice 1. třídy číslo 50) i železničních tratí (druhý železniční koridor Břeclav – Bohumín) spojujících jej se Slovenskem a Rakouskem. Jediné letiště okresu leží v Kunovicích.

Okres Uherské Hradiště hraničí s okresy Zlín, Kroměříž (Zlínský kraj) a Hodonín (Jihomoravský kraj). S okresem Trenčín kopírují hranici mezi Českou a Slovenskou republikou. Okres se rozprostírá od západu k východu mezi 17°12' a 17°55' východní délky, od severu k jihu mezi 49°11' a 48°51'.

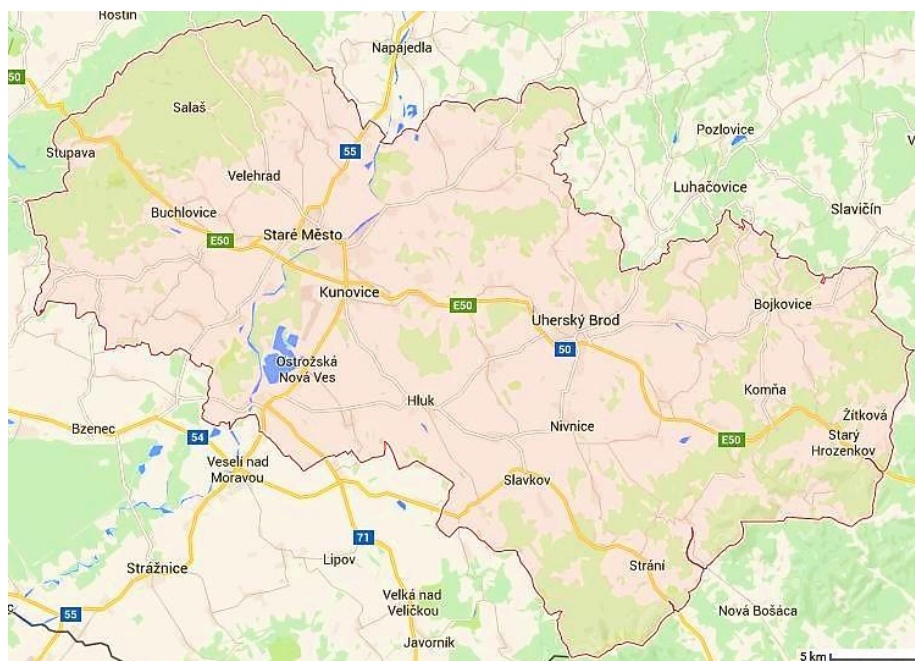

Obr. 1: Poloha okresu Uherské Hradiště v rámci ČR a Zlínského kraje

Území má tvar nepravidelného lichoběžníku, jenž dělí tok Moravy na západní menší část s úpatím Chřibů a východní rozsáhlejší část s úpatím Bílých Karpat. Svou rozlohou 991,3 km² se okres Uherské Hradiště řadí na 40. místo ze 76 okresů České republiky. Z celkové plochy okresu připadá 58 % na zemědělské pozemky, které ze tří čtvrtin tvoří orná půda, lesy tvoří 30 % rozlohy. Většina území je pahorkatinného charakteru. Průměrná nadmořská výška území činí 318 m n. m. Nejvyšším bodem okresu je vrchol Velké Javořiny v Bílých Karpatech ve výšce 970 m n. m. Naopak nejnižším bodem je hladina řeky Moravy v Uherském Ostrohu se 173 m n. m.

K roku 2012 žilo v okrese 143 494 obyvatel s mírnou převahou žen (51,09 %). Průměrný věk obyvatelstva dosáhl 41,8 let. Přirozený přírůstek je dlouhodobě v záporných hodnotách, kladné hodnoty dosáhl naposledy v roce 2007. Na 1 km² připadá 145 obyvatel, což je o 12 osob více, než činí republikový průměr. Sídlní struktura se vyznačuje převahou velkých obcí s 1 000 až 10 000 obyvateli. Nicméně vlivem koncentrace osídlení, historických tradic a výroby je okres členěn na dvě části a to Uherskohradišsko s centrem v okresním městě Uherském Hradišti a Uherskobrodsko s centrem ve městě Uherský Brod.

Okres Uherské Hradiště je administrativně členěn do 78 obcí, z nichž 7 je městem a 3 městysem. Centrem regionu a zároveň okresním městem je Uherské Hradiště.

Obr. 2: Okres Uherské Hradiště na mapě

Otázky k opakování:

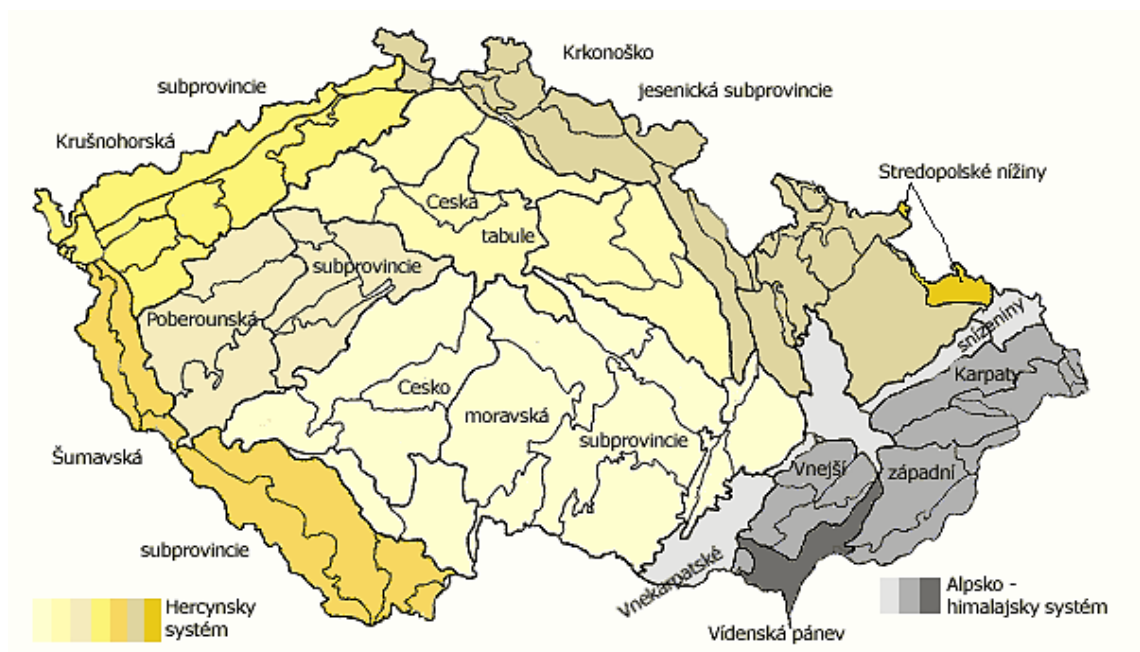
1. Se kterými kraji sousedí Zlínský kraj?
2. Které okresy jsou ve Zlínském kraji?
3. Se kterými okresy sousedí okres Uherské Hradiště?
4. Jakou rozlohu a kolik obyvatel má okres Uherské Hradiště?
5. Jaký je nejvyšší a nejnižší bod v okrese?
6. Kolik obcí je v okrese, kolik z nich je městem?

II PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

1 Geologická stavba

Území okresu je z hlediska geologické stavby poměrně jednotvárné. Převažuje zde karpatský flyš, jenž se vyznačuje rytmickým střídáním jílovců a pískovců. Právě přítomnost jílu podmiňuje vznik častých sesuvů půdy. Ojediněle se na území vyskytují žíly vyvřelin ze skupiny čedičů. Území patří do geologické jednotky Západní Karpaty, konkrétněji k Vnějších Západním Karpatům a Vněkarpatským sníženinám. Okrajově zasahuje na jih okresu Vídeňská pánev. Karpatská soustava byla zformována procesy alpinského vrásnění (orogenezi) především ve třetihorách. Kromě vrásnění se na utváření dnešní podoby reliéfu podílely pohyby litosférických desek.

Uherskohradištsko se rozprostírá především na území Vnějších Západních Karpat. Ty představují nejsevernější část rozsáhlé alpsko-karpatské soustavy. Průběh horstev této soustavy můžeme sledovat od Pyrenejí přes Alpy a Karpaty a dále na východ až do Himalájí. Na naše území zasahuje menší úsek vnější části Západních Karpat, takzvané flyšové Karpaty. Ke karpatské oblasti přiřazujeme i mořské a sladkovodní sníženiny, které se zachovaly v karpatské předhlubni.

Obr. 3: Rozsah Alpsko-himalájského systému na východě České republiky

Flyšové pásmo Karpat, pojmenované podle charakteristické horniny, flyše, má převážně křídový původ. Původní sedimentační prostor zanikal postupně v závislosti na procesu podsouvání podloží pod blok vnitřních Západních Karpat. Při tomto procesu bylo původní podloží zcela pohlceno a sedimentární příkrovy byly nasunuty na své předpolí, kterým je evropská platforma. Evropská platforma, jejíž nedílnou součástí je Český masiv, tvořila vzdálenější severní okraj původního sedimentačního prostoru flyšového pásma.

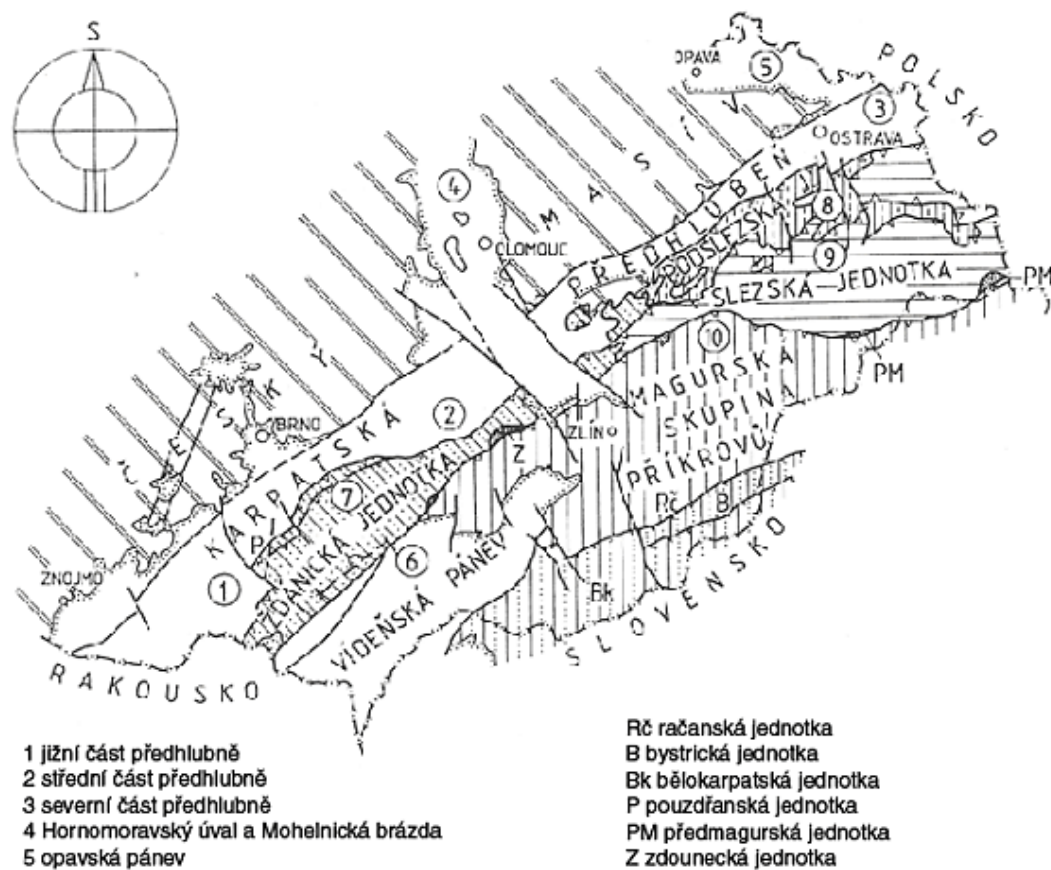

Obr. 4: Profily flyšového souvrství vnějších Západních Karpat

Ve flyšovém pásmu rozlišujeme dvě základní tektonické jednotky, vnější krosněnskou jednotku a vnitřní magurskou jednotku. K Magurské skupině příkrovů patří větší část Chřibů, Javorníků a Bílých Karpat. Magurská skupina je dále dělena na tři jednotky: Račanskou, Bystrickou a Bělokarpatskou.

Nejstarší známé sedimenty z triasu se ve flyšovém pásmu vyskytují pouze jako útržky v mladších vrstvách sedimentů z jury a spodní křídly. V Račanské jednotce sedimentovaly flyšové uloženiny jako sled vápnitých jílovců s pískovci následovanými pásmem jílovců s křemenem. Toto souvrství odpovídá části těšínsko-hradištského souvrství. V Bělokarpatské jednotce reprezentuje toto období hlucké souvrství. Později byla sedimentace pestrých jílovců vystřídána flyšovou sedimentací. Ve svrchní křídě pokračovala mořská sedimentace. V Račanské jednotce se uložilo solánské souvrství. Bystrická jednotka měla vývoj odlišný. Typickým znakem bystrického souvrství jsou silně vápnité jílovce až slínovce s vápenci uvnitř flyše. V bělokarpatské jednotce rozlišujeme vlárský a hlucký vývoj. Pro vlárský vývoj je charakteristický rytmičtý flyš s ojedinělými vložkami vápenců. Hlucký vývoj se liší převahou jílovců. Vrstvy

v Račanské a Bystrické jednotce mají jednotný směr se sklonem k jihovýchodu. V místech soustředěného tektonického napětí jsou vrstvy protkány kalcitovými žilkami. Bělokarpatský příkrov je nasunutý na obě zmíněné jednotky, jeho stavba je z volných kerných struktur s málo výraznou pásemnou stavbou, vrstevnatost nemá jednotný směr.

Obr. 5: Tektonické jednotky vnější části Západních Karpat

Vývoj Západních Karpat na Moravě pokračoval postupným vyzníváním mořské sedimentace za současné migrace předpolí. Ve stejné době vznikaly i zcela nové pánve před čelem příkrovů. K těmto patří u nás Karpatská předhlubeň a severovýchodní část Vídeňské pánve. Po dosednutí příkrovů proběhla intruze vulkanitů na území východně od Uherského Brodu. Intruze proběhly skrze plochu Bělokarpatské jednotky.

Vídeňská pánev jakožto část Západopanonské pánve se rozprostírá především v Rakousku, okrajově zasahuje také na území České republiky a Slovenska. Jedná se o tektonickou sníženinu, jejíž sedimenty jsou mořského původu z období třetihor. Tyto sedimenty jsou bohaté na ložiska lignitu a ropy. Mimo tyto suroviny jsou těženy také písek a šterk, ovšem veškerá těžba probíhá již pouze na Hodonínsku a Břeclavsku

(Jihomoravský kraj). Celkový tvar je způsoben lineárně protaženými depresemi, na našem území hraje hlavní roli hradištský příkop. Osu pánve tvoří Dyjsko-moravská niva, již lemují pahorkatiny, okraje pánve jsou vymezeny flyšovými pásmy Ždánického lesa, Chřibů, Bílých Karpat. Území Vídeňské pánve patří mezi naše nejteplejší a nejúrodnější oblasti.

V podloží pánve leží příkrovy Východních Alp a Západních Karpat, zejména zmiňovaný magurský příkrov. Jedná se o sled mořských a suchozemských sedimentů. Nadloží je tvořeno čtvrtohorními říčními písiky a šterky, místy také mocnými eolickými sedimenty. Tato sedimentace pokračuje doposud ve formě usazování povodňových hlín. Během vývoje byla Vídeňská pánev propojena s alpsko-karpatskou předhlubní a panonskou pánví.

Otázky k opakování:

1. Která základní geologická jednotka tvoří většinu území okresu Uherské Hradiště?
2. Jak došlo ke vzniku dnešní podoby geologického podloží?
3. Co je to flyš? Čím se vyznačuje? Kdy došlo k jeho vzniku?
4. Ze kterého geologického období pochází nejstarší známé sedimenty na Uherskohradištsku?
5. Ve které části zájmového území došlo k intruzi vulkanitů?
6. Jaká další geologická jednotka zasahuje okrajově na území okresu?
7. Probíhají zde ještě v dnešní době některé geologické procesy?

2 Reliéf

Reliéf úzce souvisí s vlastnostmi zemské kůry a zároveň jakožto základní prvek rázu krajiny působí na všechny ostatní fyzicko-geografické složky krajiny. Těmito složkami rozumíme podnebí, vodstvo, vegetaci. Reliéf vzniká jako výsledek vzájemného působení exogenních a endogenních pochodů.

Na zkoumané území zasahují dvě geomorfologické provincie: Západní Karpaty a Západopanonská pánev. Ze Západních Karpat se na Uherskohradištsku rozkládají Vnější Západní Karpaty, které se člení na menší jednotky, podobně jako Západopanonská pánev.

V reliéfu území okresu Uherské Hradiště rozlišujeme tyto jednotky:

Tab. 1: Přehled geomorfologických jednotek na území okresu Uherské Hradiště

Provincie	Soustava	Podsoustava	Celek	Podcelek
Západní Karpaty	Vnější Západní Karpaty	Středomoravské Karpaty	Chřiby	Stupavská vrchovina
			Kyjovská pahorkatina	Kudlovická pahorkatina
				Vážanská vrchovina
		Moravsko-slovenské Karpaty	Vizovická vrchovina	Hlucká pahorkatina
			Bílé Karpaty	Luhačovická vrchovina
				Javořínská hornatina
				Lopenická hornatina
Straňanská kotlina				
Západopanonská pánev	Vídeňská pánev	Jihomoravská pánev	Dolnomoravský úval	-

Většina území Uherskohradištska kromě jihozápadní části náleží k provincii Západní Karpaty, respektive k soustavě Vnější Západní Karpaty. Ty se zde rozprostírají v podsoustavy Středomoravské a Moravsko-slovenské Karpaty. Z celků Středomoravských Karpat na severozápad zasahují Chřiby a severním výběžkem také Kyjovská pahorkatina. Podcelkem Chřibů na území okresu je Stupavská vrchovina. Kudlovická pahorkatina a Vážanská vrchovina jsou podcelkem Kyjovské pahorkatiny. Reliéf Moravsko-slovenských Karpat je reprezentován Vizovickou vrchovinou s podcelky Hlucká pahorkatina a Luhačovická vrchovina. Tyto se rozkládají ve střední části okresu v souvislém pásu. Bílé Karpaty v oblasti zastupují podcelky hornatin Javořínské a Lopenické a dále Straňanská kotlina. Celek Bílých Karpat zaujímá postavení na východě okresu Uherské Hradiště. Již zmiňovanou jihozápadní část území

zabírá celek Dolnomoravský úval, v němž přímo leží okresní město. Úval je součástí podsoustavy Jihomoravská pánev, jež je naším jediným zástupcem provincie Západopanonská pánev.

Stupavská vrchovina je částí geomorfologického celku Chřiby. Její celková rozloha je 217 km² a střední nadmořská výška 375 m. Oblast je ze severovýchodu vyhrazena Halenkovickou vrchovinou a z jihovýchodu Kyjovskou pahorkatinou. Podloží Stupavské vrchoviny tvoří sedimenty Račanské jednotky magurské skupiny příkrovů. Roztroušeně v oblasti vystupují flyšové horniny. Vrchovina je nejvyšší a nejčlenitější součástí Středomoravských Karpat. Do zlomového svahu se zařezávají říčky Litava, jež odvodňuje jihozápadní část vrchoviny mezi Cetechovicemi a Střílkami do řeky Moravy, a Kyjovka odvodňující území od Střílek po Osvětimany do Dyje.

Výrazným prvkem reliéfu jsou tektonicky podmíněné svahy orientované na sever až západ s četnými sedly a údolími a kryogenně modelované skalní útvary. Nejvyšším vrcholem je Brdo (587 m) v Chříbech. Stupavská vrchovina se člení na dva okrsky, jimiž jsou Chříbské hřbety a Jankovická vrchovina.

Obr. 6: Skalní výchozy v pohoří Chřiby

Kudlovická pahorkatina leží v severovýchodní části Kyjovské pahorkatiny. Jedná se o území o rozloze 36 km² a střední výšce 232 m n. m. Pahorkatina je na východě vyhrazena úvalem a podél severozápadní hranice tvoří předhůří Chřibů. Podloží Kudlovické pahorkatiny je tvořeno převážně jíly, písky a šterky vídeňské pánve, část tvoří také pískovce Račanské jednotky. V jižní oblasti se vyskytují mocné překryvy spraší. V okolí přítoků

Obr. 7: Agrární terasy

Moravy se objevují výplavové kužely, které jsou tvořeny fluviálními sedimenty. Na ukloněných svazích se v sedimentech vytvořila síť strží. Oblastí protékají přítoky Moravy pramenící v Chříbech, jedná se o potoky Kudlovický, Jankovický, Zlechovský a další. Nejvyšším bodem Kudlovické pahorkatiny je kóta Na větráku (290 m). Krajina je bezlesá, pokrývají ji sady a vinice. Zemědělská činnost je prováděna na agrárních terasách.

Vážanská vrchovina navazuje z jihu na výše popsanou Kudlovickou pahorkatinu, je tedy taktéž součástí Kyjovské pahorkatiny. Rozloha vrchoviny činí 47 km² o střední nadmořské výšce 287 m. Ze severu je oblast vymezena Chříby, na jihozápadě pokračuje Mutěnická pahorkatina, z jihovýchodu na vrchovinu navazuje Dolnomoravský úval. Podloží oblasti je opět tvořeno sedimenty Račanské jednotky maguské skupiny příkrovů. Z jihu a jihovýchodu k horninovému složení přistupují také jíly a písky Vídeňské pánve. Velká část vrchoviny je v nižších polohách překryta vrstvami spraší. Vrchovinou prochází nesouvislý ústřední hřbet ve směru západ – východ. Hřbety jsou zaoblené s menšími erozními plošinami. Svahy byly na několika místech upraveny do agrárních teras. Nejvyšším bodem jsou Záhumenice (389 m). Krajina je hojně poseta sady, místy jsou udržovány vinice. Odkryvy flyšových hornin se nacházejí v lokalitě Ježovský lom, jaspisové porcelanity odkrývá Medlovský lom.

Obr. 8: Ježovský lom

Hlucká pahorkatina je největší jednotkou Západních Karpat, jež zasahuje na území Uherskohradištska. Celková rozloha je 563 km² a střední nadmořská výška 272 m. Pahorkatina je součástí Vizovické vrchoviny. Podloží budují flyšové horniny Račanské a Bělokarpatké jednotky. Omezený je výskyt křídových sedimentů vídeňské pánve. V části přiléhající k úvalu řeky Moravy se vyskytují překryvy spraší. Reliéf je složen z četných plošin a menších kotlin, charakteristické jsou sesuvy a zbytky

třetihorních zarovnaných povrchů. Celá oblast je odvodňována přítoky Moravy Březnicí, Olšavou, Veličkou. Hlucká pahorkatina se dále člení na jedenáct geomorfologických okrsků. Jihovýchod území je řazen k Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty.

Luhačovická vrchovina, jež je součástí Vizovické vrchoviny, má rozlohu 265 km² a střední nadmořskou výšku 411 m. Na severu je oblast ohraničena Komoneckou hornatinou, na východě Javorníky, na jihu Bílými Karpaty, ze západu Hluckou pahorkatinou. Podloží je obdobné jako u Hlucké pahorkatiny, opět je tvořeno flyšovými horninami Račanské jednotky. Pouze v jižní části se stavby účastní také horniny bystrické jednotky magurské skupiny příkrovů. Luhačovická vrchovina tvoří pomyslný klín mezi Bílými Karpaty a Komoneckou hornatinou, jenž tvoří nejvyšší část Vizovické vrchoviny. Krajina je tvořena reliéfem vrchovin a sníženin, hřbety probíhají ve směrech severovýchod – jihozápad. Vyskytují se četná údolí a sesuvy. Oblast je odvodňovanými územími rozdělena ve dvě, západ odvodňuje Olšava s přítoky do Moravy, východní část náleží do povodí řeky Váhu a odvodňována je Vlárrou. Nejvyšším vrcholem je Stráň (607 m). Vrchovina je rozdělena na pět menších okrsků. Území je součástí Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty.

Javořinská hornatina je součástí celku Bílé Karpaty. Její celková rozloha je 125 km² a střední výška 490 m n. m. Oblast ze severu ohraničuje Žalostinská vrchovina, ze severu Hlucká pahorkatina, z východu Lopenická hornatina. Javořinská hornatina přiléhá jižní stranou na hranici se Slovenskou republikou. V podloží se nacházejí zvrásněné flyšové horniny bělokarpatské skupiny příkrovů. Krajina se svažuje do hlubokých údolí, místy jsou vytvářeny sesuvy. Reliéf je dále dotvářen rozsáhlými zarovnanými povrchy. Středem se táhne dlouhý hřbet. Nejvyšším vrcholem oblasti je Velká Javořina, která je zároveň nejvyšším bodem Bílých Karpat a okresu Uherské Hradiště, s výškou 970 m. Oblast je k severu odvodňována přítoky Moravy, k jihu přítoky Váhu. V rámci hornatiny vymezujeme dále tři okrsky. Oblast spadá do CHKO Bílé Karpaty a je

Obr. 9: Velká Javořina

součástí systému Natura 2000.

Lopenická hornatina je příhraniční částí Bílých Karpat. Rozloha hornatiny činí 197 km² se střední výškou 499 m n. m. a je dle ní nejvyšší částí území Uherskohradištska. Podloží je tvořeno flyšovými pískovci Bělokarpatské a Bystrické jednotky příkrovů s intruzemi neovulkanitů. Reliéf je vytvářen hřebenem a hlubokými údolními, charakteristické jsou zbytky zarovnaných povrchů. Nejvyšším bodem je Velký Lopeník (911 m). Lopenickou hornatinu dělíme na tři geomorfologické okrsky. Oblast také jako výše zmíněná Javořinská hornatina spadá do CHKO Bílé Karpaty a do systému Natura 2000.

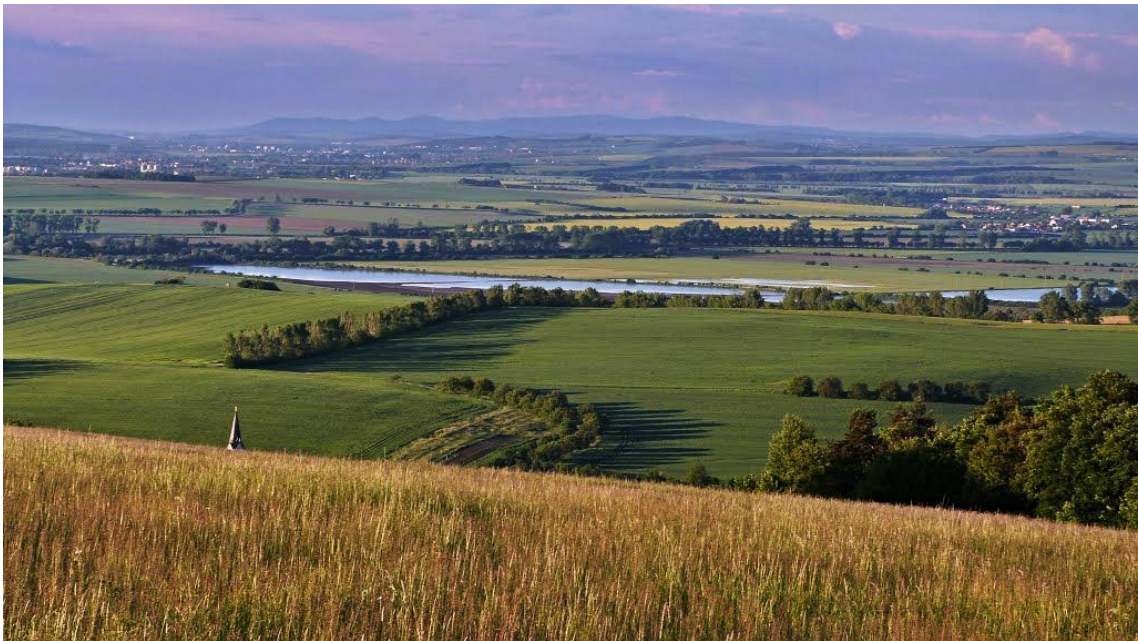

Obr. 10: Velký Lopeník s rozhlednou

Straňanská kotlina je sníženina ležící ve střední části Bílých Karpat. Území, jehož jihovýchodní část leží na hranici se Slovenskou republikou, dosahuje rozlohy 26 km² a střední nadmořské výšky 479 m. V podloží se nacházejí opět flyšové horniny Bělokarpatské jednotky. Ty jsou překryty sedimenty, dna údolí jsou vyplněna nivními hlínami. Reliéf dna kotliny je rozdělen příčným hřbetem na dvě části, jež jsou protékány říčkami. Významným bodem oblasti je Nová hora (552 m). Kotlina je z velké části odlesněna a využívána pro zemědělskou činnost. Střední část území je zalesněna. V oblasti se nacházejí četná maloplošná chráněná území, ta jsou tvořena zbytky bělokarpatských luk s významnými zástupci vstavačovitých rostlin. Oblast je součástí CHKO Bílé Karpaty a systému Natura 2000.

Posledním celkem, který svým územím zasahuje do okresu Uherské Hradiště je Dolnomoravský úval. Tento celek je součástí geomorfologické provincie Vídeňská pánev. Úval se nachází při dolním toku řeky Moravy. Rozloha úvalu je 965 km² se

střední výškou 183 m n. m. Hlavní osou úvalu je zmiňovaná řeka Morava, vedlejší osu tvoří řeka Dyje. Oblast je ze severu vymezena Ždánickým lesem, Kyjovskou pahorkatinou, Napajedelská brána jej odděluje od Hornomoravského úvalu. Na východní straně leží Vizovická vrchovina a Bílé Karpaty, na západě oblast od Dyjsko-svrateckého úvalu odděluje Mikulovská vrchovina. V podloží leží pestrý sled sedimentů mořských a terestrických, komplex dotvářejí fluviální sedimenty, převážně písky, štěrky a eolické sedimenty. Z kvartéru pocházejí vrstvy povodňových hlín. Tyto sedimenty jsou bohaté na ložiska lignitu a ropy. Údolí je charakterizováno tektonickými poklesy podél zlomů, dotváří jej říční terasy. Tato oblast patří mezi nejteplejší a nejúrodnější oblasti nejen regionu, ale obecně celého území naší republiky.

Obr. 11: Pohled na Dolnomoravský úval

Otázky k opakování:

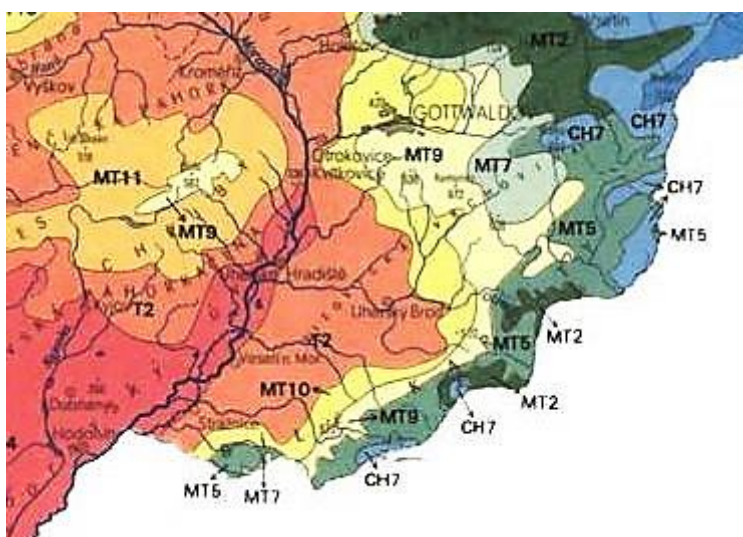
1. Které geomorfologické provincie zasahují na území Uherskohradištska?
2. Vyjmenuj tvary georeliéfu tvořící celkový vzhled okresu.
3. Které pohoří, rozléhající se na území okresu, je nejvyšší?
4. Kde se nachází bod s nejvyšší nadmořskou výškou?
5. Ve které geomorfologické jednotce leží tvoje škola a bydliště?

3 Podnebí

Poloha okresu Uherské Hradiště je hlavní příčinou poměrné jednotnosti klimatických podmínek v oblasti. Okres převážnou většinou území spadá do klimatické oblasti teplé až velmi teplé, jedinou výjimkou jsou části území nacházející se při hranicích se Slovenskou republikou, kde výskyt vyšších pohoří, jmenovitě především Bílých Karpat či Javorníků, podmiňuje podnebí chladnější. Nejvíce srážek spadá právě na návětrné straně hor, tedy spíše na východě až jihovýchodě okresu. Naopak nejmenší množství srážek je registrováno na jihozápadě území.

Celkový charakter podnebí v oblasti ovlivňuje především příslušnost území okresu k mírnému klimatickému pásu, konkrétně k jeho středoevropské části. Základní klimaticko-geografické členění České republiky vymezuje 3 oblasti a to teplou, mírně teplou a chladnou. Na základě intenzity čtrnácti klimatických charakteristik jsou tyto oblasti dále členěny na několik podoblastí. Velký vliv na toto členění má samozřejmě také reliéf, kdy s rostoucí nadmořskou výškou oblasti klesá teplota a vzrůstá množství srážek.

Na území okresu můžeme vymezit sedm konkrétních klimatických regionů, z nichž jeden náleží k oblasti chladné, čtyři regiony k oblasti mírně teplé a dva regiony k oblasti teplé.

Obr. 12: Klimatické oblasti jihovýchodní Moravy

Tab. 2: Charakteristiky klimatických oblastí vymezených v okrese Uherské Hradiště

Klimatické charakteristiky	Klimatické oblasti						
	CH 7	MT 3	MT 7	MT 9	MT 10	T 2	T 4
Počet letních dnů	10–30	20–30	30–40	40–50	40–50	50–60	60–70
Počet dnů s průměrnou teplotou 10°C a více	120–140	120–140	140–160	140–160	140–160	160–170	170–180
Počet mrazových dnů	140–160	130–160	110–160	110–160	110–160	100–110	100–110
Počet ledových dnů	50–60	40–50	40–50	30–40	30–40	30–40	30–40
Průměrná teplota v lednu °C	- 3 až -4	- 3 až -4	-2 až -3	- 3 až -4	-2 až -3	-2 až -3	-2 až -3
Průměrná teplota v červenci °C	15–16	16–17	16–17	17–18	17–18	18–19	19–20
Průměrná teplota v dubnu °C	4–6	6–7	6–7	6–7	7–8	8–9	9–10
Průměrná teplota v říjnu °C	6–7	6–7	7–8	7–8	7–8	7–9	9–10
Průměrný počet dnů se srážkami 1 mm a více	120–130	110–120	100–120	100–120	100–120	90–100	80–90
Srážkový úhrn ve vegetačním období mm	500–600	350–450	400–450	400–450	400–450	350–400	300–350
Srážkový úhrn v zimním období mm	350–400	250–300	250–300	250–300	200–250	200–300	200–300
Počet dnů se sněhovou pokrývkou	100–120	60–100	60–80	60–80	20–60	40–50	40–50
Počet dnů zamračených	150–160	120–150	120–150	120–150	120–150	120–140	110–120
Počet dnů jasných	40–50	40–50	40–50	40–50	40–50	40–50	50–60

Z následujících tabulek zachycujících průměrné teploty a úhrny srážek v jednotlivých měsících roku je patrné, že nejteplejším měsícem je červenec, kdy se průměrné teploty pohybují okolo 20–23 °C. Při bližším pohledu zjistíme vyšší průměrné měsíční teploty naměřené ve stanici Kunovice. Na tuto skutečnost může mít vliv několik faktorů, z nichž nejdůležitějšími jsou zřejmě odlišná nadmořská výška místa upevnění meteorologických stanic, odlišná zeměpisná poloha a v neposlední řadě také odlišný charakter krajiny a zástavby v okolí stanice. Největší množství srážek dle měření spadne v měsíci září s gradientem západ – východ. Průměrné množství srážek v měsíci září je 80–110 mm, přičemž směrem na východ množství srážek stoupá s blízkostí návětrné strany pohoří Bílých Karpat.

S ohledem na klimatické oblasti je nejteplejší přirozeně oblast Dolnomoravského úvalu. Území spadající do teplé oblasti se vyznačuje průměrnou červencovou teplotou vzduchu mezi 18–20 °C, průměrná lednová teplota dosahuje -2 až -3 °C, průměrný roční srážkový úhrn se pohybuje mezi 500 až 700 mm. Nejvyšší průměrné roční teploty vzduchu se v teplé oblasti pohybují kolem 8,5–9,5 °C. V přilehlých pahorkatinách a níže položených částech Středomoravských Karpat a Vizovické vrchoviny jsou průměrné roční teploty vzduchu kolem 8 °C, průměrná červencová teplota činí 17–18 °C. V průměru se zde srážky pohybují od 550 do 700 mm za rok. V nadmořské

výšce nad 700 m n. m. klesá průměrná roční teplota výrazně pod 6 °C. Vrcholové části Bílých Karpat s nadmořskou výškou nad 800 metrů spadají do chladné klimatické oblasti. Ta je charakterizována průměrnou červencovou teplotou 14–16 °C, průměrnou lednovou teplotou -3 až -5 °C. Průměrný roční srážkový úhrn v této oblasti šplhá k 850–1200 mm. Do této oblasti spadají také Javorníky. Pro region Uherskohradištsko jsou také příznačné teplotní inverze v úvalech a údolích. Nejvyšší teploty vzduchu jsou obvykle měřeny v nížinných polohách od června do srpna a to často nad 35 °C, přičemž v extrémních letech jsou teploty šplhající nad třicet stupňů časté již v dubnu či květnu a dále ještě v září. Přirozeně hodnoty nejvyšších teplot vzduchu klesají s nadmořskou výškou.

Na rozložení množství srážek má vliv již zmíněná nadmořská výška a georeliéf, především pak vlivy návětrných stran horských překážek. Roční srážkové úhrny v Dolnomoravském úvalu dosahují 580–600 mm. Na střední polohy Vizovické vrchoviny v nadmořských výškách mezi 300 až 400 m ročně spadne průměrně 790–845 mm srážek. V nejvyšších nadmořských výškách oblasti chladné dosahuje průměrný roční úhrn srážek 800–1200 mm. Na území okresu je patrná také meziroční proměnlivost srážkových úhrnů. Hlavní srážkové maximum se dle údajů historického měření vyskytovalo v létě, především v měsících červenec a srpen, v posledních desetiletích je pozorováno druhé, výraznější maximum v měsících září či říjnu. První sníh je v teplé oblasti, tedy na území Dolnomoravského úvalu a v jeho okolí, možno očekávat v polovině listopadu, poslední sněžení v první třetině měsíce dubna. S rostoucí nadmořskou výškou se zvyšuje také pravděpodobnost prvního sněžení již dříve, než začátkem listopadu.

Obr. 13: Povodně, Kunovice 2010

Obr. 14: Kroupy, Kunovice 2013

Tab. 3: Průměrná teplota a úhrn srážek – meteorologická stanice Kunovice

Průměrná teplota Kunovice 2014												
Měsíc	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen	Červenec	Srpen	Září	Říjen	Listopad	Prosinec
Teplota °C	1,82	4,27	8,39	12,08	15,27	19,54	22,47	18,45	16,42	11,73	8,27	2,41
Průměrný úhrn srážek Kunovice 2014												
Měsíc	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen	Červenec	Srpen	Září	Říjen	Listopad	Prosinec
Srážky mm	26,9	37,3	12,2	37,5	60,2	20,9	109,7	59,1	108,2	38,6	31	39,9

Tab. 4: Průměrná teplota a úhrn srážek – meteorologická stanice Košíky

Průměrná teplota Košíky 2014												
Měsíc	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen	Červenec	Srpen	Září	Říjen	Listopad	Prosinec
Teplota °C	1,14	3,47	7,76	11	13,58	17,98	20,85	17,22	15,15	10,81	7,57	2,44
Průměrný úhrn srážek Košíky 2014												
Měsíc	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen	Červenec	Srpen	Září	Říjen	Listopad	Prosinec
Srážky mm	24,9	23,8	14	27,4	82,9	44	84	79,5	83	63	30,9	38,8

Obr. 15: Bouřka nad meteorologickou stanicí Košíky

Z další tabulky je možno vyčíst zvyšující se extremitu počasí v obou směrech od roku 2000. Za posledních patnáct let v okrese vzrostl a následně poklesl počet mrazových i ledových dnů, naopak arktické dny nebyly na území ve vybraných letech zaznamenány vůbec. Stejně tak vzrostl výskyt dnů letních i tropických. S ohledem na extrémní letní teploty v roce 2015 lze očekávat další navýšení počtu charakteristických letních a tropických dnů a také tropických nocí.

Tab. 5: Charakteristické dny v období 1990-2014

Charakteristické dny Kunovice						
Rok	1990	1995	2000	2005	2010	2014
Mrazové dny	62	76	65	104	99	45
Ledové dny	24	26	22	19	43	12
Arktické dny	0	0	0	0	0	0
Letní dny	48	66	85	69	61	66
Tropické dny	14	24	30	18	27	21
Tropické noci	0	1	4	3	10	7

Tab. 6: Dny se sněhovou pokrývkou v období 1990-2014

Počet dnů se sněhovou pokrývkou Kunovice 2014						
Rok	1990	1995	2000	2005	2010	2014
Počet dnů	8	31	33	77	72	4

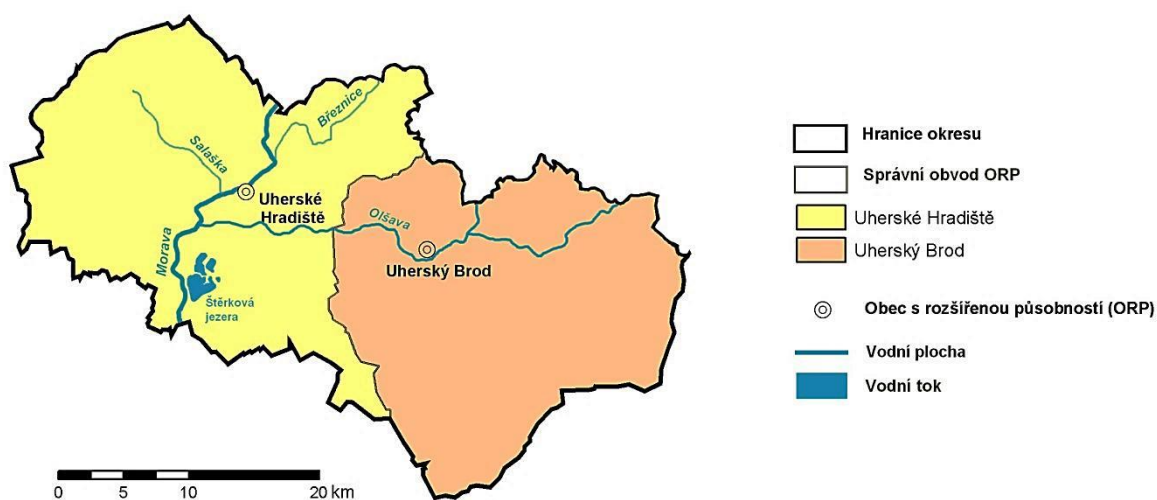
Otázky k opakování:

1. Do kterého podnebného pásu a klimatických oblastí spadá území okresu Uherské Hradiště?
2. Která část okresu se vyznačuje chladnějším podnebím a proč?
3. Pro kterou část okresu je charakteristické teplejší, sušší podnebí?
4. Které meteorologické stanice v okrese monitorují vybrané meteorologické ukazatele?
5. Zdůvodni, proč ve východní části Uherskohradištska vypadává více srážek vzhledem k okresnímu průměru.
6. Co je tzv. teplotní inverze?

4 Vodstvo

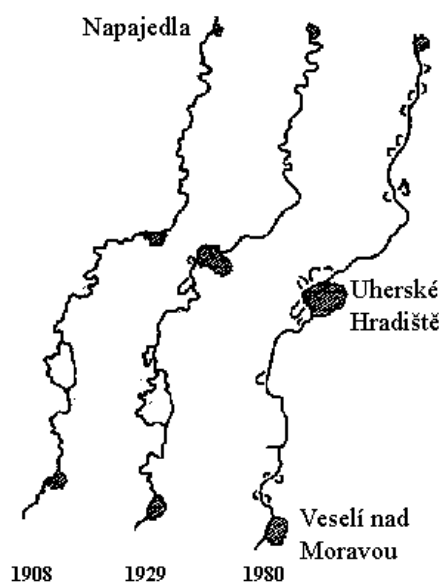
Území okresu Uherské Hradiště lze z hlediska vodopisného pomyslně rozdělit na dvě části. Východní část, v níž pramení řada menších vodních toků, jež stékají z pohoří do nižších oblastí. Západní částí území okresu protéká jednoznačně nejvýznamnější a nejvodnatější řeka území Morava. Řeka Morava zároveň odvádí veškerou vodu z vodních toků v této oblasti do Černého moře.

Většina území okresu spadá do povodí řeky Moravy, jež tvoří zároveň páteř hydrologické sítě, menší okrajové části okresu na západě a východě jsou součástí povodí řek Dyje a Váhu. Řeka Morava na zájmovém území dosahuje svého dolního toku, nejvíce vody korytem řeky protéká na jaře po tání sněhu a na podzim po deštích, naopak v létě hladina řeky klesá. Do Dolnomoravského úvalu Morava vstupuje po průtoku napajedelskou průrvou. V úvalu obecně protéká širokou úrodnou nivou. Mezi Kunovicemi a Kostelany nad Moravou do řeky ústí říčka Olšava, tekoucí z východu od Uherského Brodu. Délka toku protékající okrese je přibližně 23,2 km z celkových 354 km (z toho na území ČR 284 km), spád řeky zde činí pouhých 6 m, přestože absolutní spád řeky od pramene k ústí je 1232 m. Oblast povodí Moravy lze rozdělit na tři oblasti podmíněné geologickou stavbou, z nichž na území Uherskohradištska zasahuje oblast beskydsko-karpatská. V podloží této oblasti jsou převážně horniny flyšového pásma Vnějších Západních Karpat.

Obr. 16: Významné vodní toky a vodní plochy v okrese Uherské Hradiště

Během osídlování krajiny v okolí řeky docházelo k mýcení zalesněných ploch, což sice vedlo ke vzniku úrodných polí, ale podmiňovalo vznik oblastí, jež byly často postihovány záplavami či erozí půdy. Několik katastrofických povodní následně vyvolalo iniciativu k regulaci Moravy. Veškerá regulace řeky od počátku plánování počítala zároveň s jejím splavněním. Pro oblast Uherskohradištska se klíčovými staly plány na regulaci v úsecích mezi ústím řeky Olšavy a Uherským Hradištěm, úsek Kunovský les, samotný průtok řeky okresním městem a jeho

Obr. 17: Regulace Moravy ve 20. století

částmi a úsek vedoucí směrem od Uherského Hradiště severně k obcím Babice a Spytihněv. Převážná část následně realizované regulace řeky během devatenáctého a dvacátého století spočívala především v narovnávání toku prokopáním spojek mezi meandry, čímž se tok navedl do umělého koryta a zároveň se tak zkrátila jeho délka.

V bezprostředním okolí řeky je dodnes řada slepých ramen vzniknuvších právě přímým propojeným meandrů řeky. Dalšími vodohospodářskými objekty na toku jsou v okrese Uherské Hradiště vodní nádrže a jezy. Zároveň okresem prochází pro tuto oblast důležitá vodní cesta Baťův kanál, který částečně vede po řece Moravě a uměle hloubenými kanály s plavebními komorami. Kanál byl na návrh Tomáše Bati vybudován ve dvacátém století jako cesta dopravy materiálu do firmy Baťa. Kanál je dnes využíván především k rekreaci.

Obr. 18: Slepé rameno řeky Moravy u Spytihněvi

Řeka Morava na svém průtoku okresem přijímá řadu přítoků. Nejvýznamnějším je bezpochyby řeka Olšava, jež je levostranným přítokem. Olšava pramení u obce Pitín, tedy v Bílých Karpatech. Odtud teče převážně západním směrem, protéká na své cestě Bojkovicemi, Uherským Brodem či Kunovicemi. Celková délka tohoto toku je 44,9 km.

Olšava se do Moravy vlévá u Uherského Hradiště. Dalšími za zmínku stojícími přítoky Moravy na území okresu jsou například zleva Březnice či zpráve strany Salaška nebo Dlouhá řeka (známá také pod názvy Boršický či Smrad'atský potok).

Největší vodní plochou v okrese Uherské Hradiště je oblast štěrkových jezer v Ostrožské Nové Vsi. Novoveská jezera vznikla zatopením bývalých štěrkopískových lomů. Štěrk se v oblasti začal těžit v polovině dvacátého století. V současnosti jsou jezera využívána především k rekreaci díky své čisté vodě, jenž je velmi kvalitní díky štěrkovému podkladu, který funguje jako filtr. Celková vodní plocha jezer dosahuje přes 100 hektarů a průměrná hloubka jezer činí 10 metrů.

Obr. 19: Štěrková jezera v Ostrožské Nové Vsi

Nedaleko městyse Buchlovice nalezneme vodní nádrž Nad Sovínem, s vodní plochou necelých 10 hektarů. Tato nádrž slouží k zachycení nadměrného množství vody v přítékající Dlouhé řece v jarních měsících. Západně od obce Osvětimany leží vodní nádrž Březina. Podobně jako předešlá nádrž slouží k zachycení vody v deštivých obdobích a také k rekreaci. Mezi obcí Babice a městem Uherské Hradiště se nalézá řada menších vodních nádrží, které slouží převážně k rekreačním účelům, ovšem pouze na vlastní nebezpečí. Jedná se o Uhliska, Blata či Výrovku. Těsně při hranicích na východě okresu nalezneme vodní nádrž Bojkovice na Kolelačském potoce. Ta byla vybudována

v polovině minulého století jakožto rezervoár pitné vody pro nejbližší okolí. Rybníků je v okrese pomálu, jedním z nich je například Ordějov u obce Suchá Loz. Poslední za zmínku stojící vodní plochou je nádrž Nové Díly u Hluku, jež je také využívána k rekreaci.

V oblasti povodí Moravy se vyskytují hlubinné podzemní vody. Jedná se o mineralizované, často termální podzemní vody. Typické pro minerální vody této oblasti jsou variabilní obsah sirovodíku, jódu či bromu. Tyto minerální vody vystupují na povrch v Buchlovicích, Luhačovicích, Ostrožské Nové Vsi. Minerální vody sycené sirovodíkem indikují oběh podzemní vody v horninách Vídeňské pánve. Vývěry pramenů sycených bromem a jódem byly zjištěny v okolí obcí Rudice, Nezdenice, Suchá Loz, Strání a jihovýchodně od Bojkovic. Zde vyvěrají podél tzv. nezdenického zlomu.

Obr. 20: Vývěr pramene Dr. Šťastného, Luhačovice

Otázky k opakování:

1. Do povodí které řeky náleží většina území Uherskohradištska? Které další řeky odvádějí z území povrchovou vodu?
2. Vysvětli pojmy: údolní niva, meandr, regulace řeky.
3. Která řeka je nejvýznamnějším levostranným přítokem řeky Moravy na území okresu?
4. Jak se jmenuje a kde leží největší vodní plocha v okrese? Jaký je její původ?
5. Čím je proslavena oblast Luhačovicka?

5 Půdy

Rozmanitost reliéfu i nadmořských výšek na Uherskohradištsku také podmiňují velkou pestrost půd. Zastoupené půdní druhy jsou půdy písčitohlinité a hlinité. Nejčastěji se vyskytujícím půdním typem je kambizem, čili hnědá lesní půda. Dalšími půdními typy na území jsou v blízkosti řeky Moravy fluvizem a hnědozem s menšími okrsky černozemě a černice. V okolí Uherského Brodu a dále na jihovýchod přistupují také glejové půdy a pararendziny. Více než polovina oblasti je zemědělsky využívána.

Z celkové rozlohy okresu činící 991,3 km² na zemědělskou půdu připadá 57,6 % výměry, tedy 571,2 km², což je nejvíce v celém kraji. Z celkového podílu orné půdy kraje je celých 32,7 % lokalizováno v zájmové oblasti, konkrétněji je výměra orné půdy 398,5 km². Zároveň má okres Uherské Hradiště největší podíl ovocných sadů (38,2 % z hodnoty z kraje), vinic (99,3 %) a vodních ploch (32,3 %).

Tab. 7: Druhy zemědělských a nezemědělských pozemků na Uherskohradištsku a jejich úhrny

Úhrnné hodnoty druhů pozemků (v ha)						
Zemědělská půda	Orná půda	Trvalý travní porost	Ovocný sad	Zahrada	Vinice	Chmelnice
57120	39856	12451	1193	2632	988	0

Úhrnné hodnoty druhů pozemků (v ha)		
Lesní pozemek	Vodní plocha	Zastavěná plocha
30230	1668	1987

Zemědělskou půdu obecně dělíme na ornou půdu, trvalé travní porosty, ovocné sady, zahrady, vinice a chmelnice. Podobně nezemědělskou půdu dělíme na lesní půdu, vodní plochy, zastavěné plochy a ostatní.

Zemědělská půda okresu je tvořena výše zmíněnými půdními typy, jejichž vlastnosti a zastoupení si nyní popíšeme podrobněji. Fluvizem je ponejvíce zastoupena v nížinách okolo vodních toků, nejvíce pak v bezprostřední blízkosti největší řeky okresu, řeky Moravy. Fluvizem je druhem nivní půdy, jenž se tvoří v současných fluviálních sedimentech, přinesených na konkrétní místo právě vodním tokem. Charakteristickým znakem pro tento půdní typ je vrstevnatost a nízké zastoupení organických látek. Zrnitost závisí na rychlosti toku a vzdálenosti od řečiště. Půdotvorný proces je periodicky narušován činností vodního toku. Obsah humusu je střední.

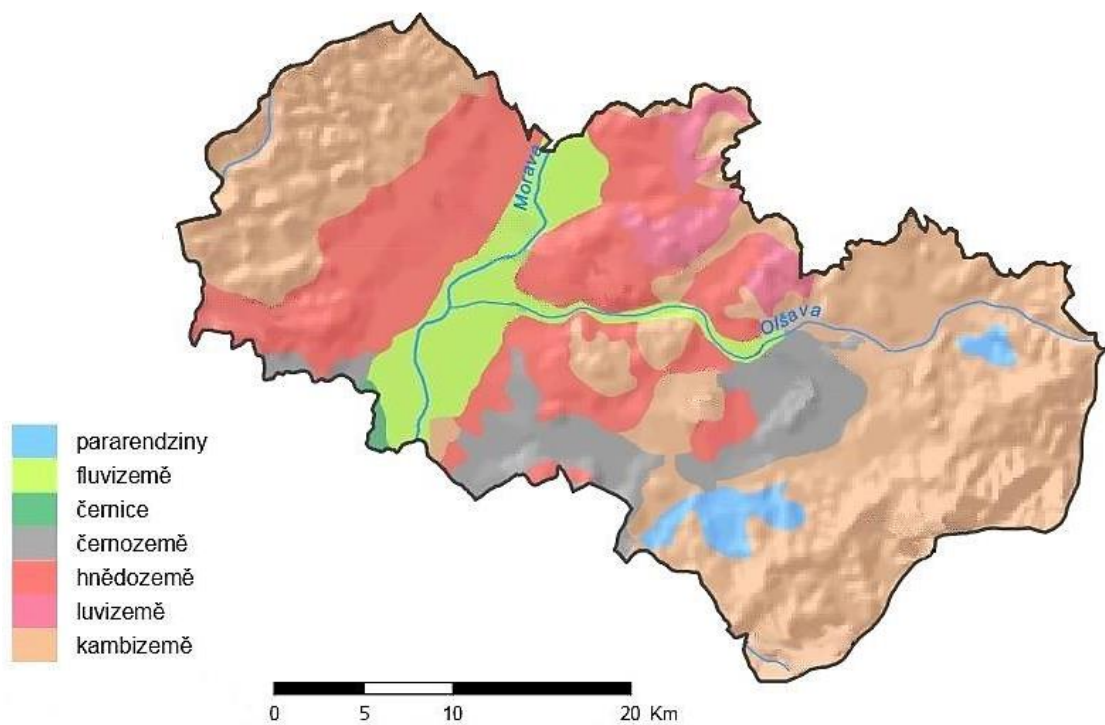
V hnědozemě postupně přecházejí půdy vzdálenější od řeky Moravy, nicméně je zde ještě stále patrná vyšší vlhkost, kterou řeka přináší. Hnědozemě se vytvářejí především v rovinatém či mírně zvlněném reliéfu ze spraší a sprašových hlín od nadmořských výšek 150 m n. m. Mohou být obohaceny o rezidua zvětralých vápenců. Půdní horizonty jsou u tohoto půdního typu jen málo diferencované. Obecně jsou tyto půdy méně úrodné než černozemě, jedná se však o nejvíce využívanou půdu z hlediska zemědělství, jelikož její zastoupení je značné a jsou vhodné i pro náročnější plodiny, například obiloviny.

Černozemě jsou nejúrodnějšími půdami díky vysokému obsahu humusu. Tento typ půdy se na území Uherskohradištska vyskytuje v menší míře, vesměs je obkloповán hnědozeměmi, fluvizemí opět poblíž toku Moravy a ve východní části okresu jsou černozemě lemovány hnědou lesní půdou. Černozemě se vytvářejí v teplejších, sušších oblastech ze spraší a slínů nejvýše do nadmořské výšky 400 m. Obvykle zcela chybí obohacená vrstva, půda je tedy složena z vlastní humusové vrstvy a matečné horniny čili půdotvorného substrátu. Vlivem zemědělské činnosti dochází často ke zhoršení podmínek srážení huminových kyselin a ornice se prosvětlují. Na černozemích se pěstují obiloviny, cukrová řepa, v teplejších oblastech vinná réva, chmel, ovoce či zelenina.

Glej vzniká dlouhodobým působením podzemní vody, jejíž hladina dosahuje často těsně pod povrch země. Jako takové jsou tyto půdy azonální, vytvářejí se na dně terénních depresí v nevápnitých sedimentech, často také v záplavových oblastech velkých vodních toků. Vysoká hladina podzemní vody podmiňuje nedostatek kyslíku v půdě, proto dochází v půdě k redukčním procesům. Gleje se díky tomuto vyznačují zelenomodrým či šedým zbarvením. Humusový horizont bývá horší kvality. Gleje a následující pararendziny hledejme jižně od města Uherský Brod a dále na východě.

Pararendziny doprovázejí ve svém výskytu glejové půdy. Vznikají na silikátovém podkladě, půdotvornými substráty jsou horniny na přechodu mezi nekarbonátovými a karbonátovými. Vytvářejí se na spraších, sutích a v oblastech zpevněných sedimentů s vyšším obsahem uhličitanu vápenatého v nižších oblastech. Díky nízké stabilitě hlavní vrstvy horizontu mají tendenci přecházet ve vlhčích oblastech v kambizemě.

Kambizemě neboli hnědé lesní půdy, jsou nejvíce zastoupeným půdním typem na Uherskohradištsku. Vytvářejí se hlavně ve svažitých podmínkách pahorkatin, vrchovin i hornatin až do výšky 1000 m n. m. ze sedimentárních, magmatických či metamorfovaných hornin. Velká rozmanitost půdotvorných hornin podmiňuje skeletovitost, různorodou zrnitost jakož i další fyzikální a chemické vlastnosti půdy. Také výskyt v proměnlivých klimatických podmínkách se odráží na množství obsaženého humusu. S rostoucí nadmořskou výškou jsou kambizemě hlubší, zvyšuje se jejich kyprost, zároveň ale větší množství srážek způsobuje vymývání živin z půdy. Matečná hornina poskytuje dostatek materiálu, který je snadno zvětráván, čímž dochází k neustálému uvolňování živin.

Obr. 21: Zastoupení půdních typů v okrese Uherské Hradiště

Otázky k opakování:

1. Jaká je celková rozloha okresu? Kolik procent z této hodnoty připadá na zemědělskou půdu?
2. Které druhy pozemků řadíme do zemědělské a nezemědělské půdy?
3. Čím jsou typické jednotlivé typy půd na Uherskohradištsku? Kde se vyskytují?

6 Živá příroda

Živá příroda Uherskohradištska je díky rozmanitým přírodním podmínkám a přítomnosti několika druhů biotopů velmi různorodá. I díky rozsáhlému systému ochrany přírody a krajiny je celá oblast zachovalá, přičemž některá místa se vyznačují přítomností vzácných druhů zvířat a rostlin, případně se na nich vyskytují zachované porosty dokládající podobu krajiny v dobách minulých.

Z hlediska fytogeografického členění okresu Uherské Hradiště lze vymezit dvě oblasti, jež dále dělíme na menší okresy. Zdejší květena spadá do termofytika, které je osídlováno teplomilnými druhy rostlin, a mezofytika, jež nalezneme ve středních oblastech, a které se vyznačuje velkou různorodostí přítomných druhů. Termofytikum zahrnuje vegetační stupeň planární čili nížinný a kolinní tedy pahorkatinný. Oblast termofytika se na území České republiky dělí na dvě souvislé oblasti, přičemž na území okresu se rozléhá Panonské termofytikum. Oblast Panonského termofytika je charakterizována nízkými nadmořskými výškami zpravidla do 500 m n. m. Druhy zde rostoucí vyžadují vyšší průměrné teploty a snášejí i menší množství srážek. Panonské termofytikum zasahuje do Dolnomoravského úvalu, jižní části Vizovické vrchoviny, rozléhá se také v nejnižších polohách Chřibů a v severním výběžku Kyjovské pahorkatiny. Z hlediska lesní stupňovitosti odpovídá termofytikum zhruba stupni dubovému, bukodubovému a dubobukovému.

Planární vegetační stupeň pokrývá oblasti do nadmořské výše 200 m. Průměrná teplota se v těchto oblastech drží okolo 10 °C. Nejtypičtějšími porosty na takovýchto místech jsou tzv. lužní lesy. Lužní les je podmáčený díky vysoké hladině podzemní vody. Jedná se o dříve poměrně běžný biotop, který v posledních letech spíše mizí v souvislosti s rostoucí regulací vodních toků. Bývají složeny ponejvíce z dubů, vrb, topolů či olší. Na prosvětlených místech vyrážejí mezi stromovým porostem také křovinaté rostliny jako

Obr. 22: Lužní les v PR Kolébky

zimolez, kalina a bez. Nejtypičtěji jsou v bylinném patře přítomny traviny a stínomilné byliny například pomněnka bahenní, pryskyřníky, netýkavka nedůtklivá a kopřiva dvoudomá. Na území Uherskohradištska se lužní lesy vyskytují místy v povodí Moravy, nejvýznamnější je Kunovský les, za zmínku stojí také Kněžpolský les či lokalita Kolébky. Jednou z podmínek vzniku lužního lesa je vysoká hladina podzemní vody, která mimo jiné podmiňuje také vznik glejových půd. Ty na území okresu nalezneme na východě až jihovýchodě od města Uherský Brod, kde také zůstávají zbytky lužních porostů v povodí říčky Olšavy. V nížinném stupni zaujímají významné postavení také mokřady, které jsou dnes velice ceněnými a chráněnými lokalitami nejen v rámci naší republiky, ale i v evropském měřítku. Zde nutno zmínit lokalitu Nedakonický les, jenž je stanovištěm mnoha chráněných druhů rostlin.

Kolinní vegetační stupeň je dle kategorizace lokalizován mezi 200 a 500 metry nad mořem. Průměrná teplota je nižší oproti předchozímu stupni, pohybuje se okolo 7 °C. Původní vegetací pahorkatinného stupně byly a na některých místech stále ještě jsou doubravy, které jsou dnes z velké části vykáceny a nahrazeny smrkovými monokulturami. Tyto oblasti jsou vhodné k uskutečňování zemědělské činnosti. Původní doubravy byly charakteristické vysokou teplotou, nízkými srážkami a dlouhou vegetační dobou, což se v našich podmínkách týká zejména poloh okolo 350 m n. m. Mezi hlavní dřeviny, jak už název napovídá, patří různé druhy dubů, například zimní a pýřitý, dále také jasany, dřiny a lípy v závislosti na povaze podloží. V bylinném podrostu se uplatňují především ostřice a mezi bylinami jsou tu konvalinka vonná a mochny. Zachovanou habrovou doubravu nalezneme zcela na západě okresu, u obce Stupava, kde se nachází chráněná lokalita s názvem Stará Hráz.

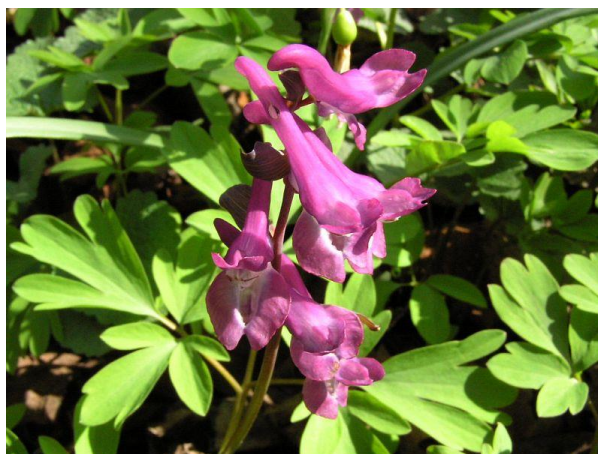
Obr. 23: Konvalina vonná

Druhou fytogeografickou oblastí na území okresu Uherské Hradiště je mezofytikum. Mezofytikum představuje přechod mezi teplomilnou a chladnomilnou květenou, což je výsledkem výskytu poměrně velkých převýšení, která umožňují postupné vyznívání teplomilných rostlin vysoko do hor a naopak sestup horských druhů do inverzních poloh. Oblast se vyznačuje nižší průměrnou teplotou a většími úhrny

srážek. Obecně se mezofytikum rozkládá v nadmořských výškách od 500 do 1000 metrů. Fytogeografická oblast zahrnuje výškový stupeň suprakolinní – kopcovitý a submontánní čili podhorský. V České republice rozlišujeme dvě podoblasti, z nichž se na území zájmového okresu rozkládá Karpatské mezofyzikum. Karpatské mezofytikum na Uherskohradištsku sahá do severní poloviny Vizovické vrchoviny a zaujímá také celou oblast Bílých Karpat. Lesní vegetační stupeň v této oblasti je bukový, jedlobukový až smrkojedlobukový ve vrcholových částech Bílých Karpat.

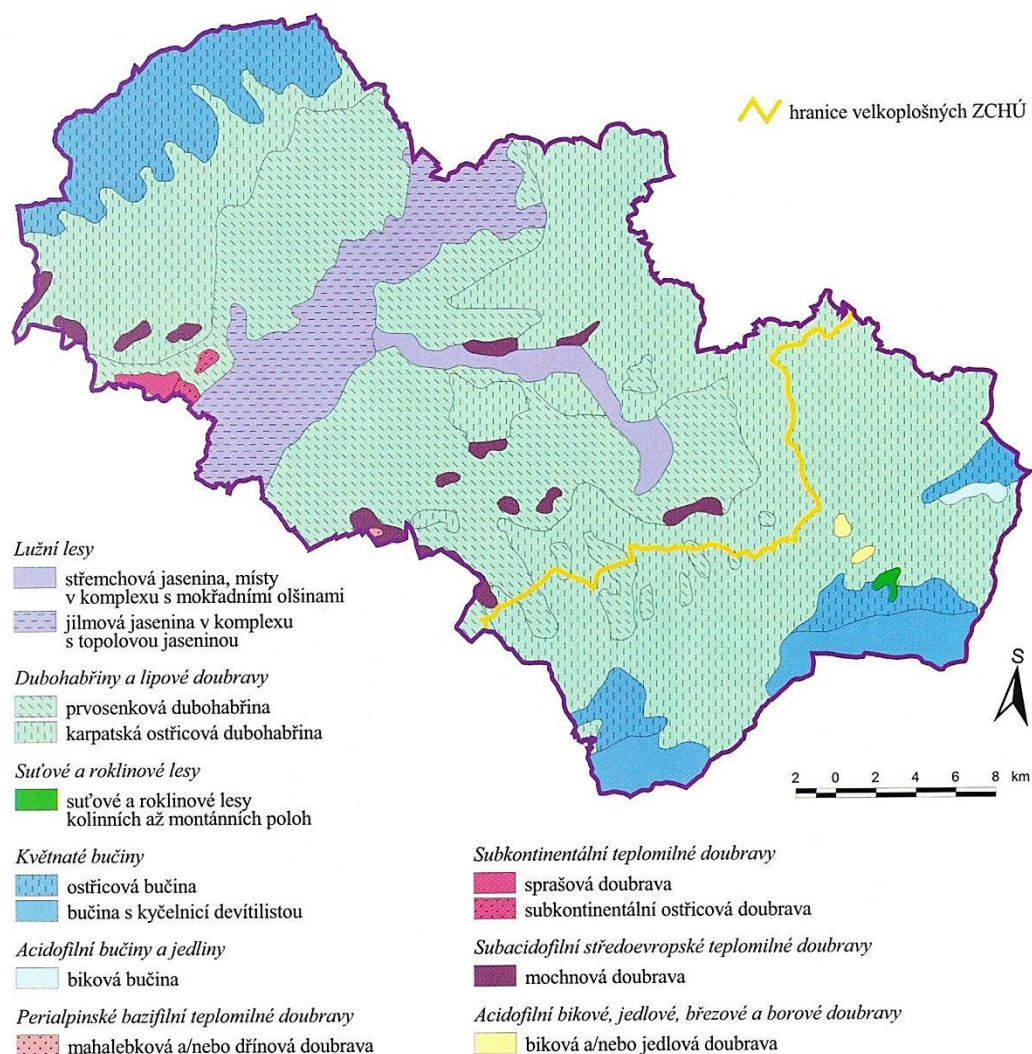
Suprakolinní vegetační stupeň patří společně s následujícím submontánním stupněm k těm, které na našem území dosahují největšího vertikálního rozmezí. Kopcovitý stupeň se nachází v nadmořských výškách mezi 350 a 500 (600) metry. Vlastnostmi podnebí a flóry se příliš neliší od výše popsaného kolinního stupně. Klima může být chladnější a vlhčí, průměrná roční teplota nepřekračuje 7 °C. Původními porosty v této oblasti jsou chladnomilnější dubohabrové lesy, často přistupuje také buk. Na mnoha místech jsou ale původní druhy nahrazeny smrkovými monokulturami. Území tohoto stupně bývají ještě také využívána k zemědělské činnosti. Dřeviny zde zastupují dub zimní, habr obecný, javor klen a mléč. Do listnatých porostů byly zavlečeny jehličnany jako smrk, borovice či modřín. Suprakolinní stupeň zasahuje na území okresu do míst výše položených, na severu území do Vizovické vrchoviny, na východě do Bílých Karpat a Chřibů na západě.

Submontánní čili podhorský stupeň se rozkládá v 500–800 (1000) metrech nad mořem. Zahrnuje území zasahující až k dolní hranici souvislého horského lesa. Průměrná roční teplota zaznamenává pokles a kolísá mezi 4–7 °C. Oblasti s nadmořskou výškou do 800 metrů bývají ještě využívány k zemědělství. Podobně jako v předchozích případech byly původní porosty potlačeny a jsou nahrazeny smrčínami. Ojedinele se vyskytují okrsky původních dřevin složené z buků, javorů, jasanů a jedlí. V bylinném patře jsou zastoupeny především jarní geofyty uplatňující se brzy z jara před olistěním stromů, kdy

Obr. 24: Dymnivka dutá

mají dostatek světla a tepla. Jsou jimi například česnek medvědí, dymnivka dutá, sasanka hajní, kyčelnice a jiné. Tento stupeň nalezneme na Uherskohradištsku pouze v nejvyšších polohách, zejména pak v Bílých Karpatech, to znamená na východě území.

Obr. 25: Potenciální přirozená vegetace na území okresu

Fauna okresu je neobyčejně pestrá. Na tom má svůj významný podíl zejména velká rozmanitost přírodních podmínek a množství chráněných lokalit. Svůj domov na území nachází mnoho druhů měkkýšů, pavouků, vážek, brouků, motýlů ale i obojživelníků, plazů, ptáků či savců. Z pavouků byl na území nedávno zaznamenán výskyt vzácnějšího, původem středomořského druhu a to křížáka pruhovaného. Poměrně běžnými brouky jsou zlatohlávek zlatý, chrobák lesní, chroust obecný a další. Letní měsíce jsou typické výskytem mnoha druhů motýlů, jimiž jsou na území okresu například otakárek ovocný, babočka admirál, bělásek zelný nebo modrásek jetelový.

Dříve hojným druhem obojživelníka v listnatých lesích s bohatým bylinným patrem a tůňkami byl mlouk skvrnitý, dnes je jeho výskyt vzácný. Při vodních plochách nejčastěji narazíte na skokana hnědého a kuňku žlutobřichou. Mezi plazy okresu patří množství ještěrek, například ještěrka obecná a zelená či slepýš křehký, ale také zástupci hadů, např. užovka hladká. Nad rozlehlými poli krouží velké množství dravců, kteří mnohdy svými rozměry berou dech. Setkat se zde můžeme s kánětem lesním, orlem skalním, poštolkou obecnou. Velmi zastoupení jsou také pěvci. Nejběžnějšími druhy v okolí lidských sídel jsou vlaštovka obecná, jiříčka obecná, vrabec domácí i polní, rehek zahradní, sýkora modřinka, kos černý, stehlík obecný. Ze savců se hojně vyskytuje především lesní zvěř. Na území je zaznamenán výskyt jelenů, daňků, srnců, ojedinělý není ani výskyt divokých prasat. Hluboké nory si především v polích hrabou myši a hraboši, lze zahlédnout také křečka polního. Při vodních tocích se sdružují nutrie a velké ekologické problémy působí přemnožený avšak chráněný bobr evropský.

Obr. 26: Křížák pruhovaný

Obr. 27: Bobr evropský

Otázky k opakování:

1. Co podmiňuje pestrost fauny a flóry Uherskohradištska?
2. Do kterých fytogeografických oblastí spadá území okresu? Kam zasahují a čím se vyznačují?
3. Co je to lužní les? Které rostliny jsou pro tyto porosty typické?
4. Kteří vzácní a chránění živočichové pobývají na území okresu? Čím škodí bobr evropský?

7 Ochrana životního prostředí

Území Uherskohradištska bylo postupně osídlováno již před mnoha staletími. Kopcovitý charakter krajiny podmiňuje přítomnost mnoha lesů, ale i ploch vhodných k zemědělskému využití. Rozumný přístup k přírodním hodnotám vedl ke vzniku vyvážené krajiny, v níž jsou zastoupeny jak plochy užité, tak lokality chráněné. Vyhlášení chráněných lokalit slouží na území okresu zejména k ochraně rostlinstva a specifických biotopů.

Na Uherskohradištsko zasahuje jedna z našich největších chráněných krajinných oblastí Bílé Karpaty, dva velkoplošné přírodní parky a mnoho přírodních památek a rezervací.

Tab. 8: Chráněná území na území okresu Uherské Hradiště

Název	Vyhlášení	Výměra (ha)
Chráněná krajinná oblast		
Bílé Karpaty	3. 11. 1980	225 tis.
Národní přírodní rezervace		
Javorina	31. 12. 1933	165,87
Porážky	24. 7. 1987	49,76
Přírodní park		
Chřiby	3. 4. 1991	22,5 tis.
Prakšická vrchovina	12. 5. 1999	4500
Přírodní rezervace		
Dolněmčanské louky	22. 7. 1982	28,82
Drahy	22. 7. 1982	15,08
Hladké	3. 1. 2013	38,4
Holý kopec	14. 11. 1975	92,09
Horní louky	22. 7. 1982	6,29
Hutě	22. 7. 1982	12,23
Kanada	9. 3. 1998	18,73
Kobylí hlava	7. 5. 1998	3,39
Kolébky	7. 5. 1998	95,86
Kovářův žleb	14. 1. 1956	7,26
Nová hora	22. 7. 1982	29,61
Pod Žitkovským vrchem	22. 7. 1982	16,06
Rovná hora	7. 5. 1998	12,27
Smutný žleb	5. 1. 2001	8,5
Trnovec	5. 1. 2000	45,93
Ve Vlčí	22. 7. 1982	21,68
Vlčnovský háj	18. 7. 1955	31,97
Vrchové	22. 7. 1982	21,01

Přírodní památka		
Babí hora	31. 3. 1998	1,19
Bahulské jamy	22. 7. 1982	14,09
Barborka	10. 7. 1994	7,96
Břeštecká skála	9. 4. 2002	4,1
Cestiska	16. 1. 1995	2,98
Chmelinec	22. 7. 1982	2,76
Čerták	neuvedeno	8,4
Dubiny	16. 1. 1995	1,37
Grun	1. 8. 1991	3,46
Hrádek	1. 10. 2002	0,33
Hrnčárky	16. 1. 1995	4,05
Huštěnovická ramena	22. 4. 2014	23,67
Ježovský lom	30. 7. 1998	0,97
Kalábová	15. 8. 1999	0,58
Koukolky	1. 10. 2002	1,36
Lázeňský mokřad	5. 4. 2001	9,18
Lom Rasová	22. 7. 1982	4,43
Máchova dolina	5. 1. 2001	2,51
Makovica	9. 4. 2002	5,2
Maršava	9. 4. 2002	2,4
Mechnáčky	22. 7. 1982	9,65
Medlovický lom	7. 9. 1997	1,16
Mravenčí louka	1. 8. 1991	15,35
Myšince	13. 1. 2014	11,6
Nádavky	9. 4. 2002	0,32
Nazaret	7. 11. 2002	2,8
Nové louky	22. 7. 1982	12,96
Okluky	1. 10. 2002	0,52
Olšava	16. 9. 1999	3,44
Pod Hřibovňou	22. 7. 1982	6,65
Pod Husí horou	1. 10. 2002	0,03
Salašské pěnovce	2. 12. 2013	5,8
Skalky	1. 10. 2002	0,87
Sviní hnízdo	1. 8. 1991	5,34
Terasy	22. 7. 1982	10,83
Tůň u Kostelan	18. 1. 1998	1,2
U zvonice	1. 8. 1991	1,27
Údolí Bánovského potoka	neuvedeno	21,65
Újezdecký les	neuvedeno	77,87
Uvezené	1. 8. 1991	14,39
V Krátkých	22. 7. 1982	1,3
Vápenky	1. 8. 1991	10,6
Za lesem	22. 7. 1982	1,22
Záhumenice	22. 7. 1982	11,01

Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty, vyhlášená v roce 1980, se rozkládá na území okresů Hodonín, Uherské Hradiště a Zlín a její celková rozloha na území České republiky je 715 km², na slovenské straně hranic pokračuje oblast jako CHKO Biele Karpaty s rozlohou 435 km². Osou krajinné oblasti je stejnojmenné pohoří. Nadmořská výška se pohybuje mezi 175 až 970 metry. Přestože byla celá oblast po staletí kultivována činností člověka, byly právě díky způsobům hospodaření zachovány cenné přírodní hodnoty sdružované na zachovalých loukách a pastvinách. Velké plochy travních porostů také odlišují Bílé Karpaty od jiných chráněných oblastí. Bílé Karpaty jsou pestrou mozaikou vyznačující se především přítomností mnoha druhů vzácných rostlin. Nejvýznamnější je jistě druhová rozmanitost orchidejí, díky kterým se území stalo v roce 1996 také biosférickou rezervací UNESCO. Poblíž nejvyšší hory Velká Javořina nalezneme prales s porosty buku, javoru a jasanu. V rámci CHKO bylo vyhlášeno množství maloplošných chráněných území (16 přírodních rezervací, 30 přírodních památek, např. NPR Čertoryje, NPR Porážky, PR Bílé potoky).

Obr. 28: Střevíčník pantoflíček

Za samostatnou zmínku stojí jistě Čertoryje. Jedná se o národní přírodní rezervaci, jež byla vyhlášena v roce 1987. Celková rozloha je 3,25 km² a nadmořské výšky na území dosahují hodnot 350–445 metrů. V NPR se vyskytují opravdové poklady naší rostlinné říše, roste zde totiž přes dvacet druhů orchidejí. K těm nejzajímavějším patří tořič čmelákovitý, střevíčník pantoflíček, rudohlávek jehlancový. V oblasti je povolen pohyb návštěvníků pouze po vyznačených stezkách, aby nedocházelo k sešlapu vzácných rostlin a je zakázáno jejich trhání.

Přírodní park Chříby zasahuje do okresů Uherské Hradiště, Zlín a Kroměříž. Byl vyhlášen v roce 1991 a jeho současná rozloha činí 225 km². Území parku zaujímá téměř celé stejnojmenné pohoří. Nejvyšším vrcholem pohoří je Brdo s 586,7 metry. Chříby mají vyvážené ekologické podmínky projevující se mimo jiné pestrostí fauny s podílem zvláště chráněných druhů. Byly zde zaznamenány druhy jako čáp černý, včelojed lesní, výr velký a některé druhy netopýrů. Velký podíl celkové plochy je zalesněn, pro území

jsou typické bukové lesy. Z podloží vystupují na povrch pískovcové skály, z nichž mnohé byly vyhlášeny přírodní památkou. Jedná se například o PP Břestecská skála, PP Komínské skály nebo Velký buchlovský kámen. Přírodní park je významný nejen svou přírodní a krajinářskou hodnotou, ale i bohatostí kulturních památek. Za zmínku stojí především hrad Buchlov, poutní místo Velehrad či barokní hřbitov ve Střílkách, jež zde zanechala středověká i novověká historie.

Obr. 29: Výhled na Chříby s dominantním hradem Buchlov

Přírodní park Prakšická vrchovina byl vyhlášen v roce 1999. Park leží mezi městy Uherský Brod a okresním městem Uherské Hradiště na pravém břehu řeky Olšavy. Zahrnuje také několik maloplošných chráněných území včetně přírodních rezervací. Charakteristických rysem zdejší krajiny je množství lesních porostů teplomilných doubrav a dubohabřin. Původně bezlesé plochy kvůli dlouholeté absenci kosení či pastvy zarůstají hlohem a trnkou. Důvodem k ochraně je komplex lesostepních porostů, květnatých luk a starých sadů. Ze vzácných rostlin se zde vyskytují například hořec křížatý, rozrazil vstavačovitý či mochna bílá. Tato lokalita je také významná výskytem vzácných druhů motýlů, mimo jiné ohniváčka černočárného, okáče voňavkového. Z dalších bezobratlých zde žije roháč obecný a kriticky ohrožená kudlanka nábožná.

Národní přírodní rezervace Porážky se nachází poblíž obce Vápenky u Slavkova. Chráněným územím byla vyhlášena roku 1987. Rozsáhlý komplex typických bělokarpatských luk, kde se jako na jediné lokalitě v České republice vyskytuje všivec statný, je chráněn na výměře 49,76 ha. Nadmořská výška lokality dosahuje 490–515 metrů. Kromě zmíněného všivce zde rostou další druhy vstavačovitých rostlin, například střevíčník pantoflíček, prstnatec bezový nebo vstavač vojenský. Z ohrožených druhů bezobratlých byli zaznamenáni motýli jasoň dymnivkový, perleťovec dvouřadý, bělopásek topolový. Při okrajích luk v návaznosti na lesní porosty je pozorován kulíšek nejmenší. Z dravých ptáků byl pozorován orel královský a orel křiklavý.

Přírodní rezervace Kanada leží nedaleko obce Kněžpole u Uherského Hradiště. Chráněné území bylo vyhlášeno v roce 1998 na rozloze 18,7 ha. Průměrná nadmořská výška v místě činí 180 m n. m. Rezervace je představována slepým ramenem řeky Moravy, které je obklopeno lužním lesem. Jedná se o lokalitu významnou pro svá vodní a mokřadní společenstva rostlin i živočichů, jež jsou typická pro tůň a inundační území řek. V odstaveném rameni se vyvinula specifická vegetace v čele s druhy voďanka žabí, kotvice plovoucí, leknín bílý. Na březích roste kosatec žlutý, kyprej vrstice, zevar vzpřímený. V lužním lese obklopujícím vodní plochu kvete plicník lékařský, česnek medvědí. Faunu tvoří především bezobratlí. Z populací vážek jsou významní zástupci druhů vážka bělořitná, vážka červená či šídlo tmavé. Brouky v lokalitě zatupují například kovařík rezavý, zlatohlávek skvostný a řada střevlíků. Závažné poškození lesních porostů způsobuje zdejší populace bobra evropského.

Obr. 30: Leknín bílý

Přírodní památka Medlovický lom je lokalitou, jež vznikla po vytěžení porcelanitu. Vznikla zde také malá tůňka. Lom se nachází na západním okraji Chřibů nedaleko obce Medlovice. Přírodní památkou byl lom vyhlášen v roce 1997 na ploše o rozloze 1,16 ha. Nadmořská výška se pohybuje mezi 314 a 326 metry. Předmětem ochrany je unikátní ukázka jaspisových porcelanitů, jedná se o jedinou lokalitu na

střední Moravě a jednu ze tří v Evropě. Medlovické porcelanity vznikly patrně za přispění úniku zemního plynu, který způsobil vyhoření lignitové sloje a následné vypálení původních jíílů. Okolí lomu je z velké části porostlé vegetací s dominantními trávami a bylinami jako pelyněk černobýl, plamének plotní nebo hvězdnice velkoúborné. Z ohrožených druhů obratlovců na území našli útočiště ještěrka obecná či rejsec černý.

Přírodní památka Břestecská skála vyhlášená v roce 2002 leží severozápadně od obce Břestek nedaleko turisticky více frekventovaných lokalit centrální části Chřibů, jimiž jsou hrad Buchlov či přírodní památka Barborka. Jedná se o soubor pískovcových skal s původní ostřicovou dubohabřinou a reliktním výskytem borovice lesní na výměře 4,1 ha. Rozpětí nadmořské výšky činí 275 až 385 metrů. Při horním okraji skalního komplexu se nachází drobná puklinová jeskyně. Botanicky velmi zajímavá je vrcholová část území, kde se nachází porosty s reliktní borovicí lesní a ojediněle i dřínem. Na výchozech skal rostou česnek šerý horský, jestřábník chlupáček, smolnička obecná. Z chráněných druhů ptáků byl v místních lesích pozorován lejsek šedý a žluva hajní. V lokalitě se nacházejí také stopy po prehistorickém osídlení z období neolitu.

Obr. 31: Žluva hajní

Otázky k opakování:

1. Která chráněná krajinná oblast zasahuje na území okresu Uherské Hradiště?
2. Která rostlina je ve znaku CHKO Bílé Karpaty a proč?
3. Vyjmenuj některá maloplošná chráněná území v rámci CHKO Bílé Karpaty.
4. Jak se na Slovácku říká části PP Chřiby v okolí hradu Buchlova? Které tři dominantní vrcholy tuto část tvoří?
5. Která surovina byla v minulosti těžena v lokalitě Medlovský lom?
6. S pomocí internetu (www.mapy.cz) vyhledej a vyjmenuj maloplošná chráněná území v okolí tvé školy, bydliště.

III OBYVATELSTVO A SÍDLA

8 Historie Uherskohradištska

Okres Uherské Hradiště oplývá bohatou historií, kterou dokládá řada architektonických i kulturních památek a městských památkových zón. Tyto zóny byly vyhlášeny v historicky významných částech měst Uherské Hradiště, Uherský Brod a Uherský Ostroh. Mimo historicky významná centra měst lze v okrese navštívit řadu hradů, zámků a tvrzí, například v Buchlovicích, Bojkovicích nebo Hluku. Doslova projít se historií částí okresu můžete po několika naučných stezkách. Náhled do historie zprostředkovávají také muzea sídlící ve městech Uherské Hradiště a Uherský Brod. Fanoušky historické letecké techniky zaujme letecké muzeum v Kunovicích. Historii osídlení spojenou s náboženskou tradicí dokreslují také židovské památky v Uherském Hradišti, Uherském Brodě a Uherském Ostrohu.

Doklady o osídlení území okresu již ve starší době kamenné – paleolitu přinesly archeologické nálezy v Bánově, Bojkovicích či Ostrožské Nové Vsi. Pobyť pravěkých lidí na větší části zájmového území dokládají nálezy z mezolitu, čili střední doby kamenné, a dále doby bronzové a železné. Nejstarší datované nálezy odkazují na období 5 000 let před naším letopočtem. Na území dnešní obce Modrá byly nalezeny úlomky pálené keramiky s hrubým zrnem a zdobením v podobě čar a nehtových vrypů. Do pozdějších období je datován nález keramiky z plavené hlíny vyrobené na primitivním hrnčířském kruhu.

Nejvýznamnějšími zástupci obyvatel starší doby bronzové jsou lidé únětické kultury. Předpokládá se, že osídlili území dnešního Starého Města, doklady o osídlení byly nalezeny v Bánově a Šumicích. Nálezy zahrnují úlomky velmi kvalitní keramiky, která byla jen velmi málo zdobená, ale i nástroje, například sekery. Objevují se také skleněné korálky či náušnice. Pravěký civilizační proces završilo keltské osídlení. Úrodnou nížinu Dolnomoravského úvalu ale i mírné vyvýšeniny v blízkosti vodních toků osídlili Keltové již koncem 6. století před naším letopočtem, v době halštatské. Doklady o jejich osídlení jsou nálezy

Obr. 32:Únětická keramika

charakteristické keramiky a několik plochých pohřebišť.

Doposud nejednotně se odborníci staví k otázce, zda bylo území okresu osídleno také Germány či Římany v dobách Římské říše. Předpokládá se, že mohlo existovat germánské sídliště na území Starého Města, zajímavé jsou také ojedinělé nálezy římské provenience z období Markomanských válek v prvním století našeho letopočtu. Přestože víme, že Římané prokazatelně osídlili území poblíž bývalé obce Mušov na jižní Moravě, důkazy o trvalém osídlení oblastí na Uherskohradištsku chybí.

Bezpochyby nejdůležitějším obdobím v historii okresu je doba, kdy bylo toto území poprvé osídleno Slovy. Slované se na území Uherskohradištska dostali v dobách stěhování národů, respektive spíše ke konci celého období, na přelomu 6. a 7. století našeho letopočtu. Slovanská sídliště se nacházela nejčastěji podél vodních toků na přírodních terasách. Archeologické bádání dokládá vývoj osídlení až do poloviny 10. století. Pomyslného vrcholu rozvoje bylo dosaženo v průběhu devátého století, kdy vznikl státní útvar známý pod názvy Velká Morava či Velkomoravská říše. Jedno z největších center Velké Moravy se nacházelo na území Starého Města a okolí, další významné hradiště bylo v Mikulčicích (Jihomoravský kraj). Bohatost nálezů naznačuje, že se velkomoravská sídlištní aglomerace vyrovnala centřum feudálních států v západní Evropě. O vysoké řemeslné, ale i duchovní úrovni tehdejších obyvatel svědčí mnoho nálezů, mezi nimi nálezy pecí, nářadí, keramiky, zbraní, šperků. Pozůstatky této velké říše byly odhaleny během několika archeologických výzkumů. Mimo jiné byly odkryty pozůstatky sakrálních staveb na pěti lokalitách na území okresu. Nad základy kostela z 9. století ve Starém Městě byl vybudován Památník Velké Moravy.

Obr. 33: Odkryté základy kostela z období Velkomoravské říše a počítačová modelace podoby kostela

Po zániku Velké Moravy bylo území okresu z hlediska dějin státu poněkud odsunuto do pozadí. Významnými událostmi byly ve 13. století založení cisterciáckého kláštera na Velehradě a dvou měst – Uherského Hradiště a Uherského Brodu. Dnešní okresní město založil Přemysl Otakar II. v roce 1257 na ostrově v řece Moravě, v blízkosti brodu. Posláním města bylo bránit vpádům do vnitrozemí českého státu. Uherský Brod byl založen na obchodní cestě přes řeku Olšavu, v roce 1272 byla původní osada povýšena na město královské. První písemná zmínka o městě Uherský Ostroh je z roku 1286. Tato tři města se kromě doby svého založení velmi podobaly také svou zástavbou. Jednalo se o takzvaně vrcholně středověká města obehnaná hradbami s polyfunkčními centry a církevními stavbami. Význam výstavby pevnostního systému se ukázal v dobách feudalismu, kdy musely hraniční oblasti čelit nájezdům vojsk z uherské strany, čili z dnešního Slovenska. K podobnému účelu sloužil také hrad Buchlov, založený pravděpodobně v polovině 13. století. V 15. a 16. století si nechávala šlechta a panské rody stavět honosné zámky, například dnes turisty velmi často navštěvované honosné zámky v Buchlovicích nebo Bojkovicích. Naopak těžké časy obyvatelstvo prodělalo v 17. století, kdy probíhala násilná rekatolizace.

Obr. 34: Klášter Velehrad

V době nastupujícího kapitalismu se město Uherské Hradiště stalo správním centrem. V roce 1884 zde bylo zřízeno gymnázium jako první česká střední škola na jihovýchodní Moravě. První významnou dopravní komunikací v okrese se stala Severní dráha císaře Ferdinanda, vybudovaná v roce 1842. Transverzální odbočka od tratě dráhy nazvaná Vlárská dráha byla zbudována mezi lety 1883 a 1886. V roce 1886 v Uherském Hradišti zřídil Antonín

Obr. 35: Gymnázium v Uherském Hradišti

Baťa starší první obuvnickou dílnu. Na přelomu 19. a 20. století došlo k budování dalšího drobného průmyslu zaměřeného zejména na zpracování zemědělských produktů. První světová válka okres významně nepostihla.

Do rozvoje průmyslu a poklidného života v okrese ovšem zasáhla druhá světová válka. Průmyslové podniky byly pod kontrolou Německa, a tudíž se nevyhnuly zapojení do válečné výroby. Navíc, území okresu, převážně velkých měst – Uherského Hradiště, Uherského Brodu a Uherského Ostrohu, bylo po dlouhá staletí obýváno Židy. Ti byli po roce 1939 na základě seznamů vyhotovených nacisty transportováni do Terezína. Nejen na základě této události se řada obyvatel zapojila do protinacistického odboje, který si vyžádal četné oběti na životech. Osvobození území okresu proběhlo v dubnu roku 1945. Jako symboly upomínky těchto událostí byly po skončení války vystaveny četné památníky a pamětní desky se jmény obětí. Pozůstatky po židovských čtvrtích, synagogách a hřbitovech dnes patří mezi ceněné památky.

Obr. 36: Židovský hřbitov v Uherském Ostrohu

Území okresu Uherské Hradiště prodělalo dlouhý vývoj od nejstarších lidských civilizací až po válečné události novodobé historie. Přesto se ze zaostalého zemědělského okresu podařilo vybudovat zemědělsko-průmyslový okres, který dnes plní významnou ekonomickou funkci.

Otázky k opakování:

1. Ze které doby pochází doklady o nejstarším osídlení okresu?
2. Vyjmenuj národy, které postupně osídlily dnešní území Uherskohradištska.
3. Kdy dosáhla Slovanská kultura svého pomyslného vrcholu?
4. Jaké funkce plnily hrady a zámky zakládané šlechtou v polovině minulého tisíciletí?
5. Jak zasáhla do rozvoje oblasti 2. světová válka?

9 Obyvatelstvo

Okres Uherské Hradiště je rozlohou i počtem obyvatel druhým nejmenším okresem Zlínského kraje, přičemž z hlediska rozlohy je největším okresem kraje Vsetín, počtem obyvatel okres Zlín. Co do počtu obyvatel se Uherskohradištsko řadí na 18. místo mezi 76 okresy v České republice. Na celkovém počtu obyvatel v kraji se podílí 24,4 %.

9.1 Vývoj počtu obyvatel

Dle posledního oficiálního sčítání lidu, které proběhlo v roce 2011, žilo v okrese Uherské Hradiště 141 467 obyvatel. Počet obyvatel od prvního sčítání lidu postupně narůstal, pokles je zaznamenáván od počátku devadesátých let minulého století.

Při prvním novodobém sčítání lidu v roce 1869 žilo na území okresu 80 908 obyvatel. Z hlediska vývoje počtu obyvatel lze dobu od prvního sčítání rozdělit na dvě části – vývoj před rokem 1990 a vývoj po tomto roce. Přírůstky mezi sčítáními do roku 1990 se pohybovaly od stagnace až mírného poklesu o -0,5 % po nárůstky o 13 % z celkového počtu obyvatel. Zprůměrovaná hodnota přírůstku z tohoto období by činila 6 %.

Nejmenší nárůst počtu obyvatel byl zaznamenán mezi sčítáními v letech 1910 a 1921, tento jev lze vysvětlit první světovou válkou, která mezi sčítáními proběhla a jež se na vývoji podepsala především snížením porodnosti. Záporný přírůstek mezi lety 1921 a 1930 je odrazem zavedení pásové výroby ve firmě Baťa, které vedlo ke zvýšení výroby a tedy i počtu zaměstnanců. Lidé opouštěli okres Uherské Hradiště a stěhovali se blíže novému zaměstnání, do Zlína a okolí.

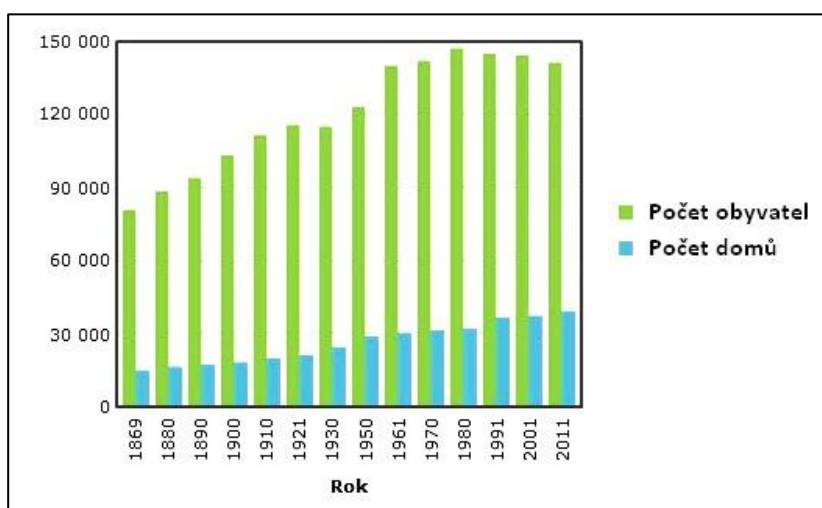
Největší nárůst počtu obyvatel, a to o více než 17 000, proběhl mezi sčítáními v letech 1950 a 1961. Padesátá léta znamenala po skončení druhé světové války dobu obnovy a rozvoje průmyslu spojeného s přílivem obyvatel do okresu. V dalších dvou desetiletích do roku 1980 počet obyvatel narůstal s menší intenzitou. Opačná situace nastala po roce 1990. Počet obyvatel začal pomalu klesat, průměrně o dva až tři tisíce obyvatel mezi jednotlivými sčítáními. Tento trend vytrval prakticky až do současnosti.

Demografický vývoj obyvatelstva je výsledkem působení mnoha vlivů. Mezi ty řadíme vlivy politické, ekonomické, sociální a další. Jedním z nejvýznamnějších ukazatelů je v tomto ohledu vývoj porodnosti. Od devadesátých let se ve statistikách

projevuje druhý demografický přechod. Jeho charakteristikami je klesající úmrtnost, ale také současně klesající porodnost. V tomto důsledku nejen na Uherskohradištsku sledujeme v posledních dvaceti letech pokles počtu obyvatel. Ten je výsledkem celkové změny životního stylu po změně režimu, zvýšené nezaměstnanosti v důsledku změny organizace či krachů velkých společností a ekonomické stagnace.

Nejlidnatějšími městy v okrese jsou jednoznačně již dříve zmíněná města – okresní město Uherské Hradiště (25 287 obyvatel), Uherský Brod (16 720 obyvatel), na třetím místě pak Staré Město u Uherského Hradiště (6 807 obyvatel).

Sčítání v roce	Počet obyvatel	Počet domů
1869	80 908	15 028
1880	88 412	16 574
1890	94 051	17 500
1900	103 149	18 489
1910	111 791	20 095
1921	115 953	21 116
1930	115 259	24 744
1950	123 022	28 975
1961	140 222	30 245
1970	142 121	31 457
1980	147 371	32 300
1991	145 188	36 693
2001	144 517	37 513
2011	141 467	39 465

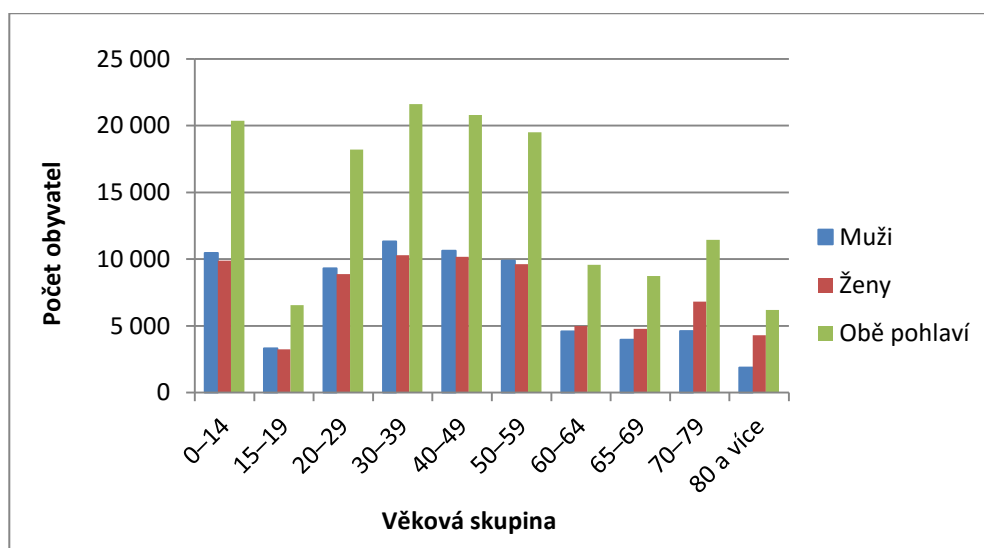
Obr. 37 : Vývoj počtu obyvatel a domů v okrese Uherské Hradiště dle sčítání lidu

9.2 Struktura obyvatelstva

Dle posledního sčítání v roce 2011 žilo v okrese Uherské Hradiště 73 463 žen (51,9 %) a 68 004 mužů (48,1 %). Průměrný věk obyvatele dosáhl hodnoty 41,5 let, přičemž u mužů je to 39,8 let, u žen 43,2 let. Od roku 2006, tedy během posledních deseti let, se průměrný věk zvýšil o 1,3 roku a dle každoročních odhadů stoupá o dvě až tři desetiny ročně. Obyvatelstvo v okrese tedy vytrvale stárne.

Tab. 9: Věková struktura obyvatelstva okresu Uherské Hradiště

Věková skupina	Muži	Ženy	Obě pohlaví
0–14	10 467	9 891	20 358
15–19	3 320	3 236	6 556
20–29	9 317	8 890	18 207
30–39	11 328	10 284	21 612
40–49	10 635	10 168	20 803
50–59	9 897	9 610	19 507
60–64	4 595	4 987	9 582
65–69	3 974	4 769	8 743
70–79	4 611	6 826	11 437
80 a více	1 883	4 301	6 184

Obr. 38: Věková struktura obyvatelstva okresu Uherské Hradiště

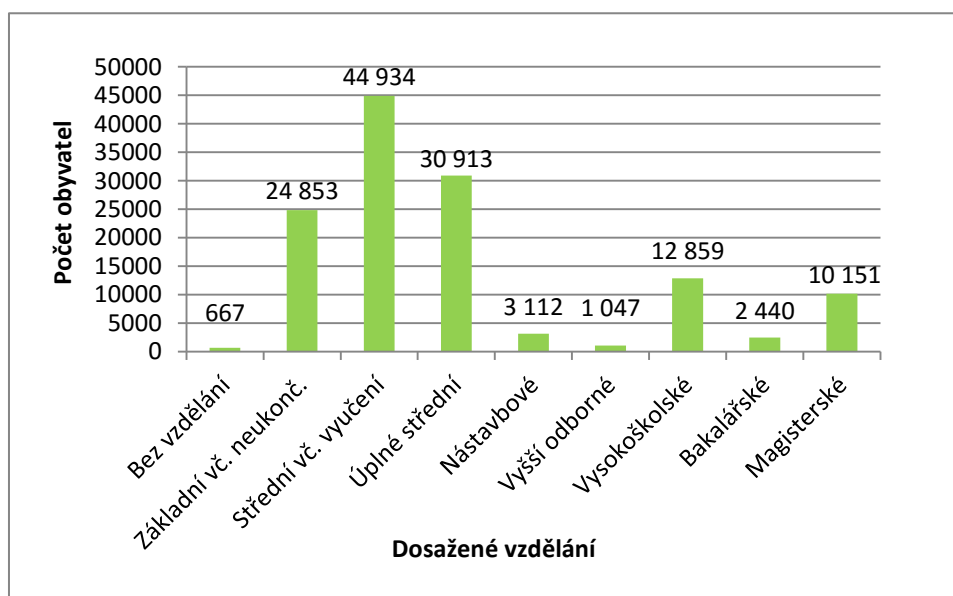
Z tabulky i grafu je dále patrné, že prakticky nejnižší zastoupení v populaci okresu má skupina ve věku 15–19 let. Naopak výraznou skupinou jsou děti od 0–14 let. Nárůst dětí v tomto věku je odrazem pronatalitní politiky, kterou zavedl tehdejší prezident Gustav Husák v 70. letech. Silná generace lidí narozených právě v tomto období se v posledních deseti letech dostává do posunutého reprodukčního věku, rodí tedy děti. Skupiny početně převládající tvoří lidé ve věku od 30 do 59 let.

Úroveň vzdělání obyvatelstva okresu dle dlouhodobého hodnocení roste. V roce 2011 bylo evidováno nejvíce obyvatel se středním vzděláním včetně vyučení (čili bez maturity). V této kategorii výrazně převažovali muži, což vychází z většinového zaměření učňovských škol především na technické obory. Maturitní obory absolvovalo

dle výsledků více žen. Vysokoškolského vzdělání dosáhlo 9 % obyvatelstva okresu. V okrese je možno navštěvovat 65 základních škol, 16 středních škol s maturitními obory (z toho 4 gymnázia), 13 odborných škol a 5 institucí se zaměřením na nástavbové studium. V Uherském Hradišti sídlí Fakulta logistiky a krizového řízení spadající pod Univerzitu Tomáše Bati ve Zlíně a v Kunovicích Evropský polytechnický institut.

Tab. 10: Počty obyvatel okresu Uherské Hradiště starších 15 let podle pohlaví a dosaženého vzdělání

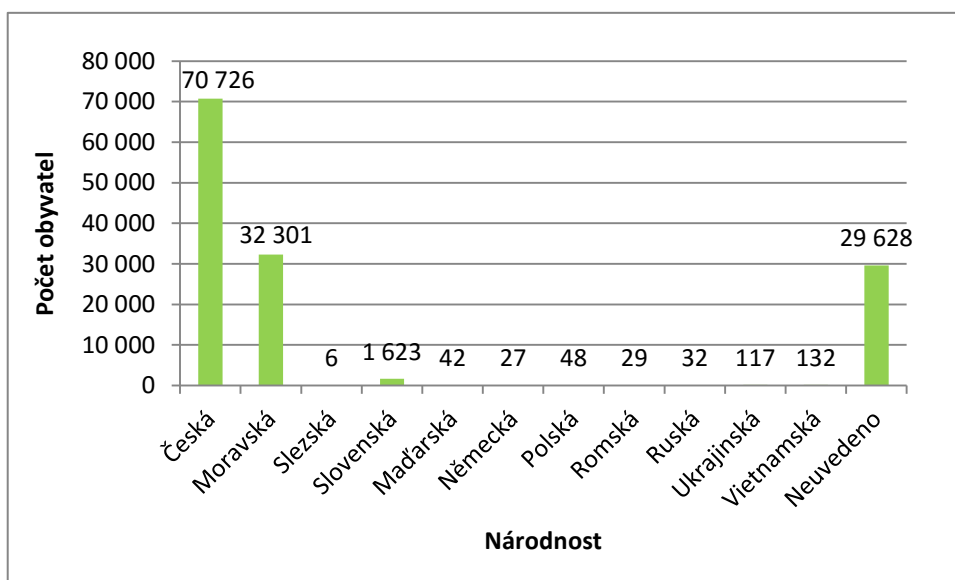
Vzdělání	Muži	Ženy	Celkem
Bez vzdělání	246	421	667
Základní vč. neukonč.	7 498	17 355	24 853
Střední vč. vyučení	27 156	17 778	44 934
Úplné střední	13 882	17 031	30 913
Nástavbové	1 137	1 975	3 112
Vyšší odborné	370	677	1 047
Vysokoškolské	6 762	6 097	12 859
Bakalářské	1 032	1 408	2 440
Magisterské	5 546	4 605	10 151

Obr. 39: Počty obyvatel okresu Uherské Hradiště starších 15 let podle pohlaví a dosaženého vzdělání

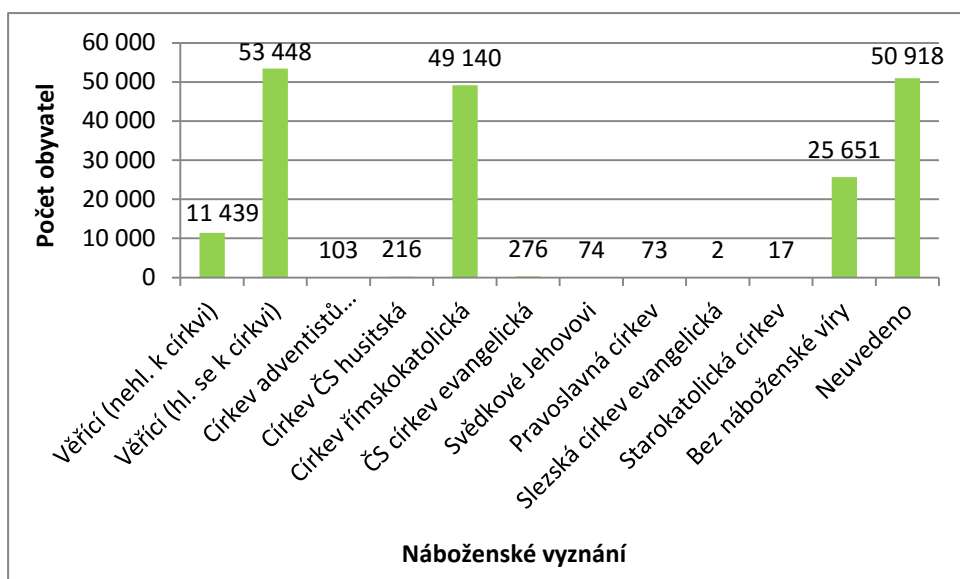
České státní občanství má z celkového počtu obyvatel kraje 138 817 (98,1 %) osob. Občany Slovenské republiky je 1 004 obyvatel okresu. K dalším státním občanstvím v rámci EU patří 338 občanů.

K české národnosti se hlásí 70 726 obyvatel okresu, tj. 50 %. Díky zavedení národnosti moravské a slezské a možnosti neuvést při sčítání národnost řádnou je však tato hodnota výrazně zkreslená. Celých 20,9 % respondentů svou národnost nevedlo. Moravské národnosti se cítí být 32 301 občanů (22,8 %) a slezské 6 obyvatel okresu. Ke slovenské národnosti se na Uherskohradištsku hlásí 1 623 obyvatel. Osob jiných národností (maďarské, německé, polské, romské, ruské, ukrajinské, vietnamské) žije v okrese celkem 427 (k březnu 2011).

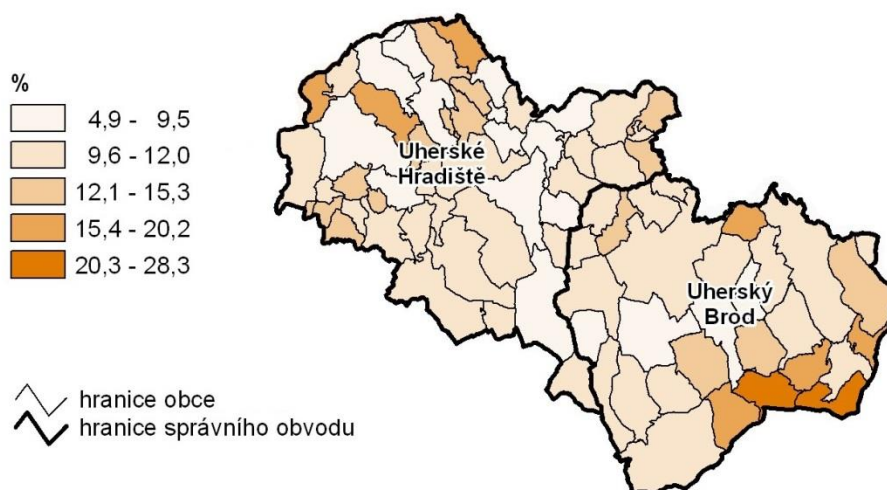
Obr. 40: Obyvatelstvo podle národnosti

Počtem věřících se okres Uherské Hradiště poněkud vymyká republikovému průměru. Věřících zde žije celkem 64 887 obyvatel. Z tohoto počtu je 11 439 osob (8,1 %) věřících nehlásících se k žádné konkrétní církvi či náboženské společnosti. Větší část věřících se nadále hlásí k různým církvím, přičemž nejvyšší zastoupení má Církev římskokatolická (49 140 věřících), na druhém a třetím místě co do počtu příslušníků je Českobratrská církev evangelická a Církev československá husitská. Obyvatel bez náboženské víry je v okrese 18 %, a zda jsou či nejsou věřící, nevedlo při sčítání 36 % osob (k březnu 2011).

Obr. 41: Obyvatelstvo podle náboženské víry

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo tvoří 48,4 % (tj. 68 500) obyvatel okresu. Vyšší zaměstnanost z celkových 43,8 % vykazují muži, jichž je zaměstnaných 34 571. K EAO řadíme také pracující studenty, učně a důchodce, jichž je v okrese celkem 2898 osob. Nezaměstnaní občané tvoří v průměru 4,6 % EAO, přičemž méně je v kategorii lidí, jež hledají první zaměstnání. Nejvíce nezaměstnaných vykazují ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Uherské Hradiště obce Stupava, Břestek a Košíky, v SO ORP Uherský Brod jsou to obce Lopeník, Vyškovec, Vápenice, Březová a Rudice.

Obr. 42: Míra nezaměstnanosti v % v jednotlivých obcích v okrese Uherské Hradiště

Otázky k opakování:

1. Kolik žije v okrese Uherské Hradiště obyvatel?
2. Jak lze vysvětlit nárůsty a poklesy počtu obyvatel v průběhu minulého století?
3. Jaký je současný trend ve vývoji počtu obyvatel?
4. Která města v okrese mají nejvíce obyvatel?
5. Žije na Uherskohradištsku více mužů nebo žen?
6. Jaký je průměrný věk obyvatelstva? Která věková skupina je v okrese nejvíce zastoupena?
7. Jaké nejvyšší vzdělání je nejčastější mezi obyvateli okresu?
8. Ke kterým národnostem se hlásí obyvatelé okresu?
9. Která církev má v obyvatelstvu největší zastoupení?
10. Zdůvodni, proč je ve východní části okresu vyšší nezaměstnanost.

10 Významné osobnosti Uherskohradištska

Jan Ámos Komenský (* 28. 3. 1592, † 15. 11. 1670)

Jana Ámose netřeba zdlouhavě představovat, jelikož se jedná o postavu tak významnou, že se o ní učí ve školách prakticky po celé Evropě. Narodil se v březnu roku 1592 jako nejmladší z pěti dětí. Do dnešních dnů zůstává otázkou, kde se narodil. Jednoznačná odpověď neexistuje. Některé zdroje hovoří o městě Uherském Brodu, jiné hovoří pro Nivnici. Místem, které však dalo rodině původ a jméno, je Komňa. Nicméně je jisté, že část svého dětství Komenský prožil právě v Uherském Brodě, odkud roku 1604 odešel se svou starší sestrou Zuzanou do Strážnice a to po smrti obou rodičů. Po vypálení Strážnice vojsky Štěpána Bočkaje se Komenský dostal k opatrovníkům do Nivnice. Vzdělání získal nejprve na bratrské škole v Přerově, následně na německé reformované akademii v Herbornu a univerzitě v Heidelbergu. Po působení jako rektor a kazatel v Přerově a Fulneku začal Komenský kromě spisů a listin o víře sepsat také pedagogická a didaktická díla, díky nimž vešel ve známost jako „učitel národů“ a reformátor školství nejen v Čechách, ale i ve světě. K významným dílům patří například Česká didaktika, Velká didaktika, Informatorium školy mateřské, Svět v obrazech či Škola hrou. Konec života strávil Jan Ámos v Amsterdamu, kde také zemřel po vleklých zdravotních obtížích v listopadu roku 1670. Obr. 43: Jan Ámos Komenský Pohřben je v Naardenu.

Antonín Baťa starší (* 13. 8. 1844, † 5. 9. 1905)

Antonín Baťa starší se svou obuvnickou dílnou stál u zrodu tradice přetrvávající ve světoznámé firmě Baťa dodnes. Antonín se narodil v srpnu roku 1844 jako poslední z osmi dětí. Již jako malý se projevoval jako podnikavý, rozhodný, oplýval fantazií a zároveň smyslem pro praktičnost. Obuvnickému řemeslu se vyučil v dílně svého otce ve Zlíně a dle tehdejších zvyků se vydal na zkušenou. První obuvnickou živnost si založil

právě ve Zlíně, vyráběl zde valašské papuče a boty pro sedláky. Po smrti první manželky Anny se ale přestěhoval do Uherského Hradiště, které bylo v té době obchodním centrem kraje a poskytovalo více podnikatelských příležitostí. V domě v Rybárnách si otevřel malou dílnu, v níž zaměstnával čtyři tovaryše. Z počátku zásobovali obuví pouze místní trh, později pronikli na Bojkovicko a Uherskobrodsko. Rozrůstající se výroba nezůstala utajena širokému okolí, syn Tomáš se postaral o odbyti i mimo dobu jarmarků a trhů. Tragédií pro firmu s názvem Anton Bata, erste wallachische Hunya & Filzschuhe – Erzeugung znamenal rozsáhlý požár města, který zničil nejen výrobní prostory, ale také skladovaný materiál. Nicméně definitivní konec přišel s úpadkem vídeňské dodavatelské firmy. Příležitosti osamostatnit svou výrobu využili Antonínovi potomci Antonín mladší, Tomáš a Anna, kteří si založili vlastní obuvnickou dílnu ve Zlíně. Antonín Baťa starší zemřel v září 1905.

Obr. 44: Antonín Baťa starší

František Kožík (*16. 5. 1909, † 5. 4. 1997)

František Kožík, který tvořil také pod pseudonymem Jiří Žalman, byl jedním z nejpłodnějších českých autorů své doby. Vytvořil přes stovku románů, dramát, scénářů. Do povědomí čtenářů se ale zapsal především svými životopisnými romány. František se narodil v květnu roku 1909 v Uherském Brodě do rodiny soudce. Vystudoval práva v Brně, zároveň absolvoval na konzervatoři. Po dvou letech právnícké praxe sběhnul k rozhlasu, věnoval se také dramaturgii v Praze na Barrandově. První literární úspěch přišel se zpracováním Kolumbova životopisu pod názvem Cristobal Colón, následovaly další například Největší z Pierotů. Kožík se v dalších knihách profiloval jako spisovatel přechodného žánru – ani ne román, ani ne literatury faktu. Zkrátka tam, kde chyběla

Obr. 45: František Kožík

historická fakta, vypomohl si uměleckou fikcí. Sepsal životy řady historických postav od Karla IV., J. A. Komenského, Josefa Máneše až po Zdeňku Braunerovou či Leoše Janáčka. Mimo to je považován za významného českého esperantistu (v jazyce esperanto přepsal dvě ze svých děl). Zemřel v dubnu roku 1997 v Praze.

Helena Fibingerová (*13. 7. 1949)

Helena Fibingerová vešla ve známost svými sportovními úspěchy na četných mistrovstvích světa a dokonce i olympijských hrách. Její disciplínou byl vrh koulí. Helena se narodila v červenci roku 1949 manželům z Uherského Ostrohu. Ke sportu byla vedena od dětství. Již v osmnácti letech reprezentovala ČSSR na závodech olympijských nadějí. Na závodech a halových mistrovstvích postupně překonávala rekordy svých krajanek, později i světové konkurence. Celkově získala devět zlatých, pět stříbrných a dvě bronzové medaile a to vše v rozmezí 12 let. Dodnes je držitelkou světového rekordu ve vrhu koulí v hale s 22,5 metry a s délkou trvání přes třicet let patří její rekord k nejdéle platným světovým rekordům. Po obvinění z dopingu se stáhla ze sportovní scény a začala podnikat, stala se funkcionářkou Českého atletického svazu a místopředsedkyní Rady České televize.

Obr. 46: Helena Fibingerová

Otázky k opakování:

1. Které osobnosti se narodily nebo působily na Uherskohradištsku?
2. Čím je známý a dodnes uznávaný Jan Ámos Komenský?
3. Kde založil Antonín Baťa starší vůbec první obuvnickou dílnu?
4. Co je charakteristické pro romány Františka Kožíka?
5. Ve kterém sportu reprezentovala Helena Fibingerová Československo na mistrovstvích světa?

11 Sídla

Historie založení a výstavby měst v okrese sahá do poloviny třináctého století. V této době při březích velkých vodních toků Moravy a Olšavy vznikly původní osady, jež byly povýšeny na královská města pro své důležité funkce. Obrannou funkci plnilo zejména město Uherské Hradiště díky rozsáhlému systému hradeb. Tu ztratilo na konci 18. století, kdy expandovala městská zástavba za staré hradby. Centrum města doposud nese znaky středověkého města, v jehož středu se nacházelo rozlehlé náměstí s radnicí a kostelem, od nějž se radiálně rozbíhal systém ulic. Vzhled a styl bohaté zástavby zůstaly dochovány na mnoha budovách, jejichž rekonstrukce byly prováděny citlivě s ohledem na historickou hodnotu. Současně s rozkvětem průmyslu dostávaly slovo nové architektonické slohy, které s původní zástavbou tvoří vyvážený celek. I proto bylo centrum okresního města prohlášeno městskou památkovou zónou.

V okrese Uherské Hradiště se nachází 78 obcí, z toho 7 měst a 3 městyse. Městy jsou Bojkovice, Hluk, Kunovice, Staré Město, Uherské Hradiště, Uherský Brod a Uherský Ostroh. Městysem jsou Buchlovice, Osvětimany, Polešovice. Největším městem je dle počtu obyvatel právě okresní město Uherské Hradiště.

Tab. 11: Velikostní struktura obcí v okrese Uherské Hradiště k 1. 1. 2014

Velikost obce	Počet obcí	Počet obyvatel	Podíl obcí (%)	Podíl obyvatel (%)
do 199	7	1 033	8,98	0,72
200–499	13	4 692	16,66	3,27
500–999	21	16 315	26,92	11,40
1000–1999	21	28 341	26,92	19,80
2000–4999	12	38 426	15,38	26,85
5000–9999	2	12 336	2,57	8,62
nad 10 000	2	41 986	2,57	29,34

Nejvíce obyvatel okresu žije v obcích s počtem obyvatel tisíc a více. Pomineme-li města Uherské Hradiště a Uherský Brod, žije necelých 27 % obyvatel v kategorii obcí 2000–4999 obyvatel. Tyto obce tvoří 15,4 % všech obcí v okrese. V nejlidnatějších městech s více než 10 000 obyvateli žije necelých 30 % obyvatel. Tato města přitom zaujímají jen 7 % rozlohy okresu (katastrální výměra obou měst činí 73,32 km²). Ve všech městech okresu žije necelá polovina všech obyvatel okresu na 22 % rozlohy okresu.

Tab. 12: Velikostní struktura měst v okrese Uherské Hradiště k 1. 1. 2014

Název obce	Počet obyvatel	Katastrální výměra (ha)
Bojkovice	4 464	41,87
Hluk	4 451	28,39
Kunovice	5 529	28,54
Staré Město	6 807	20,83
Uherské Hradiště	25 266	21,26
Uherský Brod	16 720	52,06
Uherský Ostroh	4 387	26,52

Jak již bylo nastíněno, historické jádro sídel se zachovalo ve městech Uherské Hradiště, Uherský Brod a Uherský Ostroh. S narůstajícím počtem obyvatel ve městech docházelo již od 60. let minulého století k výstavbě družstevních bytů a panelových domů. Menší obce si zachovávají venkovský charakter, kdy se v centru většinou nachází náves s obecním úřadem a obchodem, v některých obcích i s rybníkem, kolem níž se soustřeďuje zástavba. Dalším typem stavebního plánu obcí je stavění domů podél hlavní komunikace. V posledním desetiletí se investuje velké množství finančních prostředků do rekonstrukce a revitalizace stávající zástavby.

Obr. 47: Město Uherské Hradiště s náměstím a doposud patrným historickým jádrem

Obr. 48: Obec Drslavice se zástavbou převážně podél hlavní komunikace

Otázky k opakování:

1. Kolik obcí je v okrese Uherské Hradiště, kolik z toho je městem či městysem?
2. Které obce podle počtu obyvatel jsou nejvíce zastoupeny?
3. Ve kterých obcích žije procentuálně nejvíc obyvatel?

IV HOSPODÁŘSTVÍ

12 Průmysl

Okres Uherské Hradiště byl až do padesátých let devatenáctého století územím, kde měla vedoucí postavení zemědělská výroba. Od této doby došlo k velkému nárůstu počtu průmyslových podniků a pracovních míst v tomto odvětví. V průmyslu je rozhodující strojírenství, významné postavení si uchovává potravinářský a stavební průmysl. Velký objem a rozsah investic je patrný v radikální proměně obcí a měst okresu, rozvoji infrastruktury a dynamickém rozvoji řady firem.

12.1 Historie průmyslu Uherskohradištska

Uherskohradištsko zůstávalo v době vzestupu průmyslové výroby, čili ve 2. polovině 19. století, oblastí převážně zemědělskou, do které průmysl pronikal jen velmi pozvolna a velmi těžce. To bylo důsledkem nedostatečné surovinové základny, nerozvinuté výrobní tradice a především nedostatku moderních komunikací. Po dlouhou dobu byla jedinou moderní komunikací procházející přes území okresu Severní dráha císaře Ferdinanda. Do Starého Města u Uherského Hradiště dorazil první vlak po této dráze roku 1842. Teprve v letech 1883 až 1886 byla vystavěna transverzální vlárská dráha.

Průmyslové a obchodní podnikání mělo ještě v poslední třetině 19. století stále charakter malovýrobní a živnostenský. Určitým průlomem do výrobních vztahů bylo vydání živnostenského řádu, který napomáhal rozvoji živnostenských společenstev. Podoby tovární výroby nabylo v tomto období jen několik podniků v oboru zpracování zemědělských produktů. Jednalo se především o pivovary (Jarošov, Uherský Ostroh, Uherský Brod) a cukrovary (Staré Město, Uherský Ostroh). Z ostatních odvětví byly zastoupeny podniky na výrobu nábytku, cihelny (Mařatice, Kunovice), sklárny (Strání-Květná).

Obr. 49: Areál bývalého cukrovaru ve Starém Městě u Uh. Hradiště

Ve 30. letech 20. století došlo se zhoršující se mezinárodní situací k budování nových průmyslových objektů. Tyto nové podniky měly zajistit dostatečnou národní bezpečnost. V roce 1936 byl Českou zbrojovkou ve Strakonicih vybudován pobočný závod na výrobu zbraní v Uherském Brodě. Vznik tohoto nového závodu měl obrovský význam pro hospodářský život města. Znamenal značné snížení počtu nezaměstnaných. Nový podnik byl určujícím pro další vývoj města, neboť se stal nejdůležitějším závodem nejen v Brodě, ale i v širokém okolí. V témže roce zahájila svůj provoz také firma Kyšer zabývající se výrobou pyrotechnických předmětů se sídlem v Bojkovicích, později rozšířili svou výrobu pod názvem Zeveta. Roku 1937 byl postaven pobočný závod firmy Avie Letňany v Kunovicích (dnešní Let Kunovice). Cílem výstavby pobočky bylo zajištění opravy poškozených letadel. Z dalších podniků, které v této době figurovaly v průmyslové výrobě okresu, zmíníme ještě továrnu pro chemickou výrobu barev a laků ve Starém Městě (dodnes funguje pod názvem Colorlak).

Obr. 50: Zeveta Bojkovice

Obr. 51: Colorlak Staré Město

Meziválečné období se nevyznačovalo významným nárůstem objemu výroby stávajících podniků či příbytkem podniků nových. Snad jedinou výjimkou byla konzervářská firma, založená roku 1922 v Babicích. Po druhé světové válce ovšem došlo k výstavbě budov několika nových firem a rozšíření výroby stávajících objektů. Hlavní pozornost byla nadále věnována strojírenství. Roku 1951 byl v Uherském Brodě vybudován závod Slovácké strojírny. Nebývalý rozvoj strojírenské výroby byl opět spojen s přílivem nových obyvatel do Uherského Brodu. V padesátých letech byla zahájena výstavba podniku Aeropal v Mařaticích, zabývající se výrobou měřících přístrojů, a závodu Autopal v Hluku, který se stal výrobcem chladičů do automobilů.

Další odvětví průmyslové výroby narůstala pomaleji. Z malé textilní továrny ve Starém Městě byl vybudován závod Buchlovan, později Slezan, chemický průmysl byl nadále zastoupen firmou Barvy laky. Z potravinářského průmyslu se udržely tradiční konzervářské provozy, jež byly sloučeny pod názvem Slovácké konzervárny, tradiční postavení uhájily také pivovary a cukrovary.

12.2 Současný průmysl Uherskohradištska

Po roce 1989 došlo v průmyslové sféře k dynamickému rozvoji, který prakticky pokračuje dodnes. Faktory, které v devadesátých letech ovlivnily onen rozvoj, byly zejména rozvoj soukromého podnikání, transformace ekonomiky, privatizace podniků. Firmy, které nebyly schopné ustát přechod k tržnímu hospodářství a obstát v konkurenci, své provozy uzavřely, případně se přeorientovaly na jiné odvětví výroby. Některé podniky byly převzaty novými vlastníky, kteří investovali své finance do jejich rozvoje. Současná průmyslová výroba na jedné straně pokračuje ve výrobě započaté v minulém století a staví tak na tradici, třebaže některé podniky změnil svůj název, na straně druhé dochází k expanzi firem nových. Dominující jsou malé a střední firmy do 250 zaměstnanců. Široce se rozrostlo také živnostenské podnikání. Celkem působí na Uherskohradištsku 7 394 firem.

V okrese Uherské Hradiště se nachází několik firem, které mají rozhodující podíl na zaměstnanosti. Prim hrají podniky zaměřené na strojírenskou výrobu. Na svou historickou tradici po změnách názvu i vlastníků navázala Česká zbrojovka. Firma se zabývá výrobou zbraní pro ozbrojené složky armády a policie, ale i pro sportovní a lovecké účely, výrobků, dílů a sestav pro letecký a automobilový průmysl a speciálního nářadí pro strojírenskou výrobu. Firma zaměstnává okolo 1 200 lidí. Česká zbrojovka nevyužívá ke svým potřebám celý areál firmy, sídlí v něm řada dalších firem, např. Engraving art studio, nebo například firma JK nástroje či Gukon konstrukce.

Obr. 52: Česká zbrojovka Uherský Brod

Podobný osud mají také Slovácké strojírny. V současnosti je pracovní náplní firmy výroba a montáž mobilních drtičů kamene, licích věží pro ocelárny, nůžkových plošin, strojů pro osazování desek tištěných spojů, hydraulických válců, ekologických kotlů na spalování dřeva, ocelových konstrukcí mobilních jeřábů a silničních strojů. Slovácké strojírny zaměstnávají přibližně tisíc lidí a v jejich areálu opět sídlí řada dalších firem a úřadů, mimo jiné také Odbor dopravy, Střední průmyslová škola, firmy Eurotisk, Agrikol a další.

Obr. 53: Slovácké strojírny Uherský Brod

Mesit holding představuje provázanou skupinu společností zaměřující se na výrobu komunikační a navigační techniky, digitální a analogové elektroniky pro armádu, policii a průmyslové aplikace. V areálu sídlí také střední škola. Výrobou elektromateriálu a elektrických součástek, například čipových kondenzátorů či odporů pro mobilní telefony a počítače se zabývá firma AVX.

Druhým odvětvím, které je s okresem svázáno od nepaměti, je potravinářství. Odvětví se koncentruje do několika společností, které mají dlouhou tradici. Nejstarším doposud činným podnikem je Pivovar Uherský Brod (dříve Pivovar Janáček). V pivovaru se vaří pivo dle původních receptur, s použitím žateckého chmele, kvalitní vody a vybraných sladů z prvotřídních moravských ječmenů. Piva se značkou Uherský Brod se vyznačují výraznou hořkostí a vysokou plností. Pivovar zaměstnává okolo 50 lidí.

Společnost Hamé je přední potravinářskou firmou prakticky celé jižní Moravy. Zahrnuje několik značek, pod kterými vyrábí trvanlivé i chlazené potraviny, mimo jiné kečupy, paštiky, masové konzervy, hotová jídla, zeleninové výrobky, ovocné směsi, džemy, kompoty,

Obr. 54: Hamé Kunovice

bagety, sendviče a další pod značkami Hamé, Otma, Znojmia, Veselá Pastýřka, Hamánek a Hamé Life Style. Celý koncern zaměstnává bezmála 2 500 lidí.

Zpracováním masa a masných výrobků se zabývá také Raciola Jehlička. Její specializací je zpracování drůbeže. Naopak na výrobu ovocných šťáv, sirupů a ovocných vín se zaměřila firma Linea, produkuje pod značkou Hello.

Tab. 13: Průmyslové podniky v okrese Uherské Hradiště s více než 100 zaměstnanci

Název	Místo	Velikostní kategorie dle počtu zaměstnanců	Odvětví
Slovácké strojírný a.s.	Uherský Brod	1000–1499	Strojírenství
Česká zbrojovka a.s.	Uherský Brod	1000–1499	Strojírenství
Uherskohradištská nemocnice a.s.	Uherské Hradiště	1000–1499	Služby
AVX Czech Republic, s.r.o	Uherské Hradiště	1000–1499	Strojírenství
Aircraft Industries, a.s.	Kunovice	500–999	Strojírenství
Hamé s.r.o.	Kunovice	500–999	Potravinářství
EUROTEC, k.s.	Uherský Ostroh	500–999	Strojírenství
FORSCHNER, spol. s r.o.	Uherské Hradiště	500–999	Automobilový průmysl
Visteon – Autopal, s.r.o.	Hluk	250–499	Automobilový průmysl
ČSAD Uherské Hradiště a.s.	Uherské Hradiště	250–499	Automobilový průmysl
LINEA NIVNICE, a.s.	Nivnice	250–499	Potravinářství
KASKO spol. s r.o.	Slavkov	250–499	Chemický průmysl
KOVOVÝROBA HOFFMANN, s.r.o.	Ostrožská nová Ves	250–499	Automobilový průmysl
INPOST, spol. s r.o.	Uherské Hradiště	250–499	Potravinářství
Slovácká Fruta, a.s.	Kunovice	250–499	Potravinářství
COLORLAK, a.s.	Staré Město u UH	250–499	Chemický průmysl
Slovácké vodárny a kanalizace, a.s.	Uherské Hradiště	250–499	Služby
SYNOT TIP, a.s.	Uherské Hradiště	200–249	Služby
THERMACUT, s.r.o.	Uherské Hradiště	200–249	Strojírenství
EVEKTOR-AEROTECHNIK a.s.	Kunovice	100–199	Strojírenství
BD SENSORS s.r.o.	Buchlovice	100–199	Strojírenství
SYNOT W,a.s.	Uherské Hradiště	100–199	Služby
3V & H s.r.o.	Uherský Brod	100–199	Stavební průmysl
Poppe + Potthoff s.r.o.	Kunovice	100–199	Strojírenství
MESIT & RÖDERS v.o.s.	Uherské Hradiště	100–199	Strojírenství
MESIT ronex, spol. s r.o.	Uherské Hradiště	100–199	Strojírenství
MESIT přístroje spol. s r.o.	Uherské Hradiště	100–199	Strojírenství
DICOM, spol. s r.o.	Uherské Hradiště	100–199	Strojírenství
FIMES, a.s.	Uherské Hradiště	100–199	Strojírenství
RAMET C.H.M. a.s.	Kunovice	100–199	Strojírenství
ZEVOS a.s.	Uherské Hradiště	100–199	Potravinářství
ARAVER CZ, s.r.o.	Vlčnov	100–199	Automobilový průmysl

Otázky k opakování:

1. Jaká výroba byla pro Uherskohradištsko typická až do poloviny 19. století?
2. Co bylo hlavním důvodem pomalého pronikání průmyslu?
3. Které podniky mezi prvními nabyly podoby průmyslové výroby?
4. Vznik pobočky kterého podniku ve 30. letech minulého století měl významný vliv na zaměstnanost v okrese?
5. Jak se projevíly společenské změny po roce 1989 na organizaci průmyslových podniků?
6. Která dvě průmyslová odvětví dnes v celkové výrobě v okrese převažují?
7. Vyjmenuj průmyslové podniky v okolí tvé školy a bydliště.
8. Pracují tví rodiče či příbuzní v průmyslové výrobě? Ve kterém podniku, co víš o jejich práci?

13 Nerostné suroviny

Území okresu Uherské Hradiště je poměrně chudé na nerostné suroviny. Jedinými těženými surovinami jsou šterkopísky, cihlářské hlíny a kámen. Obecně je celá oblast moravských Karpat bohatá na stavební suroviny. Ty jsou v oblasti vázané na sedimenty karpatské předhlubně a pokryvy spraší a sprašových hlín. Některá ložiska byla již vytěžena, revitalizována a slouží dnes například k rekreaci.

13.1 Stavební kámen

Jako stavební kámen se označují všechny pevné magmatické, sedimentární a metamorfované horniny, jejichž vlastnosti odpovídají stanoveným podmínkám dle účelu použití. Tyto horniny se využívají ve vytěženém stavu buď neopracované jako lomový kámen nebo upravené jako drcené kamenivo. Ložiska jsou tvořena převážně zpevněnými sedimenty pískovců a prachovců. Přestože flyšový pískovec není díky nižší pevnosti nejvhodnějším stavebním materiálem, nalézala se na Uherskohradištsku řada menších či větších lomů. Větší kamenolomy vznikaly s rozvojem strojírenství a dopravy, nicméně dnes je většina z nich uzavřená.

V minulosti velmi činným lomem byl například lom Rasová nad Starým Hrozenkovem. Lom se strmými skalními stěnami se zřetelným uložením pískovců ve vrstvách nad sebou je dnes částečně zatopen vodou. Po ukončení těžby byl roku 1982 vyhlášen přírodní památkou kvůli výskytu mnoha druhů ohrožených rostlin i živočichů, přestože původním předmětem ochrany byl bohatý výskyt obojživelníků.

Jediným dodnes činným lomem je Bzová u Bojkovic. Jedná se o výhradní ložisko stavebního kamene v oblasti moravských Karpat. Flyšový pískovec zde těží společnost Natrix.

Obr. 55: Kamenolom Bzová

13.2 Štěrkopísek

Štěrkopísek je směsí šterku a písku a je jednou z nejdůležitějších surovin stavebního průmyslu. Jedná se o nezpevněné sedimenty vzniklé usazením opracovaných úlomků rozpadlých hornin a nerostů jako křemen, živec, žula a další. Hlavní užití vychází z velikosti a tvaru úlomků a typu hornin, které je tvoří. Praskání a snížení životnosti betonu mohou snižovat obsazené minerály s obsahem křemíku (opál, rohovec, chalcedon). Štěrkopísky se užívají ve stavebnictví pro míchání betonářských směsí, na omítky, či jako filtrační vrstvy. Zásoby štěrkopísku jsou vázány na údolní nivy řeky Moravy.

Na území okresu se štěrkopísky těží dodnes ze dvou velkých ložisek. Nejvýznamnějšími lokalitami jsou Ostrožská Nová Ves a Uherský Ostroh. Ložisko u Ostrožské Nově Vsi leží mezi řekou Moravou a železniční tratí Uherské Hradiště – Uherský Ostroh. Těžba zde byla zahájena roku 1954. Vytěžené plochy byly v minulosti zatopeny vodou, vznikla zde tedy velká jezera, která jsou dnes využívána k rekreaci a provozování vodních sportů. Těžba stále probíhá s menší intenzitou pod taktovkou firmy Dobet.

13.3 Cihlářské suroviny

Pod pojem cihlářské suroviny zahrnujeme všechny druhy surovin vhodné samostatně nebo ve směsi k cihlářské výrobě. Nejčastěji využívanými typy hornin jsou spraše, jíly, slíny, zvětraliny břidlic a další. Ideálního poměru obsažených surovin se dosahuje jejich mísením. Ložiska cihlářských surovin se vyskytují v údolích a v okolí větších řek. Jedná se o eluviální popřípadě glacigenní sedimenty. Suroviny s písčitou příměsí a se zvýšeným obsahem rozpustných solí se vyskytují v karpatské předhlubni a jsou vhodné i pro výrobu náročného tenkostěnného a tvarovaného zboží.

Obr. 56: Demolice komína cihelny v Havřicích

Ještě koncem minulého století bylo na Uherskohradištsku několik středních i malých cihelen, které neustály tlak konkurence ze zahraničí. Jednalo se o cihelny v Osvětimanech, Kunovicích, Havřicích a Slavičíně.

Otázky k opakování:

1. Které nerostné suroviny se těží na území okresu Uherské Hradiště?
2. Jak se dané těžené suroviny souhrnně nazývají?
3. Vyjmenuj firmy, které se věnují těžbě nerostných surovin na území okresu.

14 Zemědělství a lesnictví

Okres Uherské Hradiště je okresem průmyslově zemědělským. Zemědělská výroba má důležité postavení a bohatou tradici díky příznivým klimatickým i půdním podmínkám. Na zemědělství byla až do poloviny minulého století závislá převážná většina praceschopného obyvatelstva. V důsledku privatizace a restrukturalizace průmyslu se začala měnit hospodářsky stabilní pozice okresu jakožto i celé východní Moravy.

Z celkové plochy okresu připadá 58 % na zemědělské pozemky, tj. bezmála 575 km², které ze tří čtvrtin tvoří orná půda. Kromě severozápadního a jihovýchodního okraje okresu, které jsou pokryty lesy Chřibů a Bílých Karpat, jsou zemědělské pozemky rovnoměrně rozesety po celém území Uherskohradištska. V rámci celého Zlínského kraje je okres na druhém místě co do výměry obhospodařované zemědělské půdy, a také výměry orné půdy. Podíl pronajatých pozemků od jiných vlastníků přesahuje 90 %. Více než polovina plochy je v okrese Uherské Hradiště obhospodařována akciovými společnostmi (57 %), na druhé místo připadají zemědělská družstva.

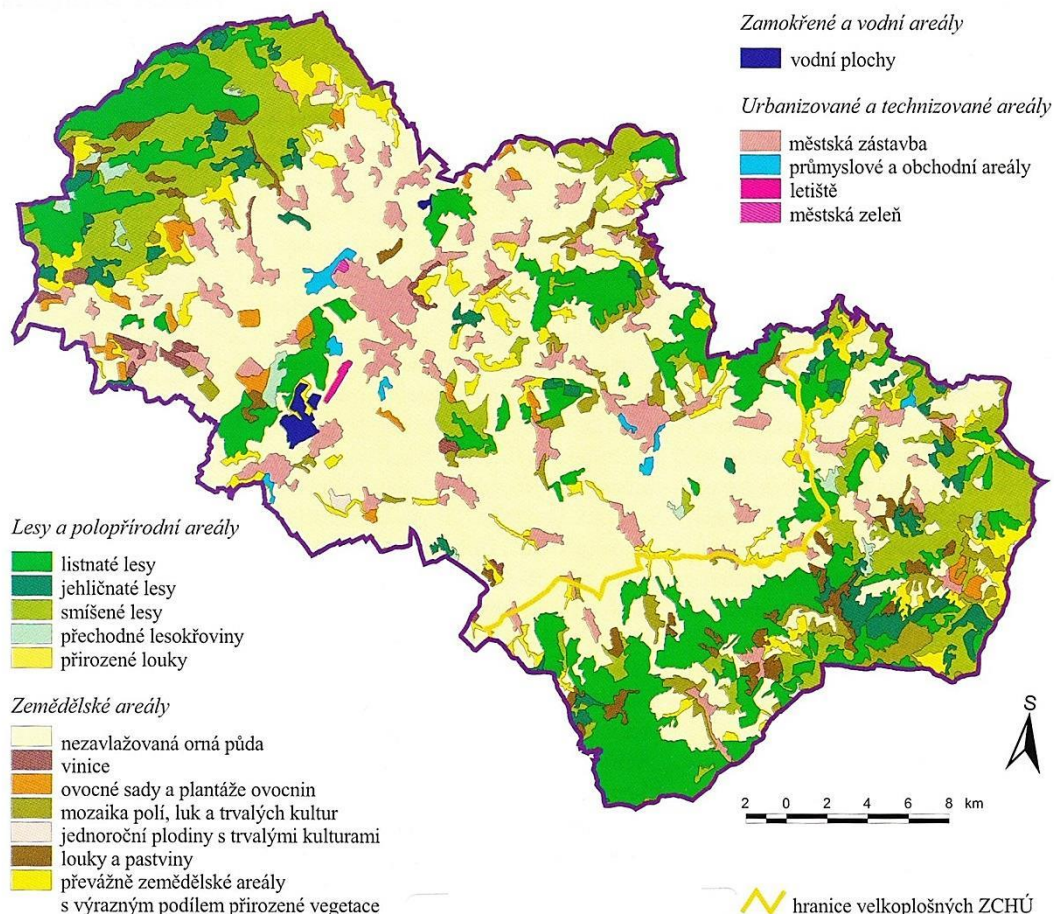
Tab. 14: Obhospodařovaná zemědělská půda v okrese Uherské Hradiště

	Obhospodařovaná zemědělská půda (ha)							Obhospodařovaná orná půda (%)		
	celkem	v tom podle druhu vlastnictví				z celku podle vlastnictví půdy (%)		celkem	z toho podle vlastnictví půdy (%)	
		podniky fyzických osob		podniky právnických osob		vlastní	najatá od jiných		vlastní	najatá od jiných
		celkem	na 1 podnik	celkem	na 1 podnik					
Zlínský kraj	149 889	34 904	12,1	114 985	772	11	89	96 279	6	94
Okres UH	42 523	4 136	9,1	38 387	936	11	89	31 624	8	92

Z hlediska zaměstnanosti se podíl zemědělství postupně snižuje, stále se však udržuje nad republikovým průměrem. V zemědělství je na Uherskohradištsku zaměstnáno 2,8 % pracujících. Nejnižší podíl pracovníků spadá do věkové kategorie 25–44 let, naopak nejvíce zastoupeni jsou zaměstnanci ve věku 45–64 let.

Obecně platí, že půdní a klimatické podmínky poměrně přirozeným způsobem vymezují regiony vhodné pro pěstování polních plodin. Významnou pozici v okrese si drží specializace podniků právě k polní výrobě, kde vstup do EU otevřel odbytové trhy

pro české obiloviny. Specifikem nejen Uherskohradištska ale prakticky celé jižní Moravy je hojné zastoupení producentů specializovaných na produkci vína a jiných trvalých kultur, například ovocných sadů.

Obr. 57: Krajinný pokryv a využití krajiny v okrese Uherské Hradiště

Pro okres Uherské Hradiště je typické pěstování obilovin, především pšenice (33,3 %), která se pěstuje na téměř dvou třetinách osevních ploch. Významné je i pěstování ječmene. Z technických plodin převažují osevní plochy řepky olejky a ostatních olejnin. Nejvyšší podíl v rámci celého kraje je na osevních plochách píce (18,2 %), představuje jednu třetinu osevních ploch kraje. Nejvíce jsou zastoupeny kukuřice a vojtěška. Část plodin slouží ke krmným účelům, jedná se o pícniny, krmné okopaniny a také obiloviny.

Tab. 15: Obhospodařovaná orná půda ve Zlínském kraji a v okrese Uherské Hradiště

	Obhospodařovaná orná půda celkem (ha)	z toho (%)							
		obiloviny	z toho		luskoviny	brambory	cukrovka	olejnin	pícniny
			pšenice	ječmen					
Zlínský kraj	96 279	60	33,3	15,5	1,1	0,3	1,1	15,7	18,2
Okres UH	31 624	55,5	34,8	11,7	0,8	0,1	1,4	19	20,5

Od 90. let dochází k pozvolnému avšak trvalému poklesu stavu hospodářských zvířat, zejména pak skotu. Ve stavech prasat jsou z dlouhodobého hlediska patrné výkyvy v závislosti na poptávce po vepřovém mase, za poslední období je zaznamenán mírný nárůst. Také stav ovcí a beranů vrostl, podobně jako stavy koní. Živočišnou výrobu lze charakterizovat poklesem výroby vepřového a hovězího masa. Vývoj výroby mléka byl kolísavý.

Tab. 16 : Stavy hospodářských zvířat ve Zlínském kraji a v okrese Uherské Hradiště

	Skot	z toho krávy	Prasata	Ovce a berani	Kozy a kozli	Koně	Drůbež
Zlínský kraj	58 787	26 090	118 498	19 883	839	2 010	1 577 450
Okres UH	15 953	7 182	32 464	1 808	112	176	493 769

Největší společností vykonávající zemědělskou činnost na území okresu Uherské Hradiště je firma Zevos. Firma vznikla sloučením několika družstevních podniků, které byly dle právních norem ustanoveny společným zemědělským podnikem v roce 1992. Firma se v několika závodech zabývá výrobou krmiv pro hospodářská zvířata (zelená píče, jablečné výlisky do krmných směsí, bio úsušky), výrobou v oblasti drůbeže, vajec, prasat. Závod v Uherském Brodě je orientován na stavebnictví. Několik závodů v okrese zastupuje i firmu Zeas. Společnost se zaměřuje na prodej a opravu zemědělských strojů a věnuje se také obhospodařování vlastní půdy. Živočišná výroba je orientována na chov dobytka, rostlinná se soustředí na pěstování obilovin a olejnin. Mimo obilovin, řepky a mléka Zemědělská akciová společnost Nivnice produkuje také elektrickou energii z bioplynu.

Mimo různě velká zemědělská družstva se činnosti věnuje také několik ekofarem. V poslední době se velké oblibě těší Ekofarma Sádky. V sadech zde pěstují jabloně, švestky, meruňky, hrušky, třešně či ořechy. Farma získala certifikát BIO, který

potvrzuje, že všechny zdejší produkty splňují přísné ekologické normy. Výrobou sušeného bio ovoce se zabývá Ekofarma u Macků.

Obr. 58: Ekofarma Sádky, Kunovice

Lesnictví patří společně se zemědělstvím do primárního sektoru. Význam lesa spočívá nejen v jeho krajinotvorné funkci, ale i jako zdroje přírodní obnovitelné suroviny. Hlavním úkolem lesnictví je nejen produkce dřeva, ale i péče o lesy. V okrese jsou příznivé podmínky pro produkci dřevní hmoty, neboť lesy jsou vhodné pro pěstování ekonomicky žádaných dřevin, jako jsou smrk a buk. Dobré jsou také podmínky pro chov vysoké zvěře. Zastoupené lesů v okrese je nerovnoměrné. Největší souvisle zalesněné plochy pokrývají severozápad a jihovýchod Uherskohradištska. Na severozápadu se jedná o lesní porosty Chřibů, na jihovýchodě Bílých Karpat. Lesnatost okresu je okolo 30 % území.

Při pohledu na druhové složení lesů je patrné, že listnaté lesy tvoří v okrese dvě třetiny lesních porostů. Z listnatých dřevin převažuje buk, následuje dub, habr, jasan, bříza a lípa. Dominantní jehličnatou dřevinou je smrk, jehož podíl se v lesech neustále zvyšuje, druhou nejvýznamnější je borovice, dále jedle bělokorá a modřín opadavý.

Tab. 17: Rozloha a složení lesních porostů ve Zlínském kraji a okrese Uherské Hradiště

	Lesy celkem (ha)	v tom			z jehličnatých smrk	z listnatých buk
		jehličnaté	listnaté	holina		
Zlínský kraj	154 421	87 549	65 252	1 620	68 185	32 191
Okres UH	29 698	9 714	19 795	189	6 563	8 365

Podle funkčního zaměření, tedy podle jakéhosi poslání lesa, je dělíme na lesy hospodářské (produkce dřeva), ochranné (produkce není účelná ani možná) a lesy zvláštního určení (nacházející se na území národního parku, národní přírodní rezervace

nebo v ochranném pásmu vodních zdrojů). Z tohoto hlediska zcela jednoznačně převládá na Uherskohradištsku les hospodářský. Zároveň ale lesy zvláštního určení zaujímají na území okresu největší plochu v kraji.

Tab. 18: Dělení lesů dle funkčního zaměření ve Zlínském kraji a okrese Uherské Hradiště

	Lesy celkem (ha)	v tom		
		les hospodářský	les ochranný	les zvláštního určení
Zlínský kraj	154 421	136 799	101	17 521
Okres UH	29 698	22 278	9	7 411

Poradenství v oboru lesnictví poskytuje v okrese například společnost Ilex. Kromě poradenské činnosti se věnují také pěstebním pracím, jako jsou sázení stromků, stavba oplocenek, a dále nabízejí služby odborného lesního hospodáře. Podobně se lesnictví, poradenství, údržbě lesů ale i těžbě dřeva věnuje firma Lesy Komňa.

Otázky k opakování:

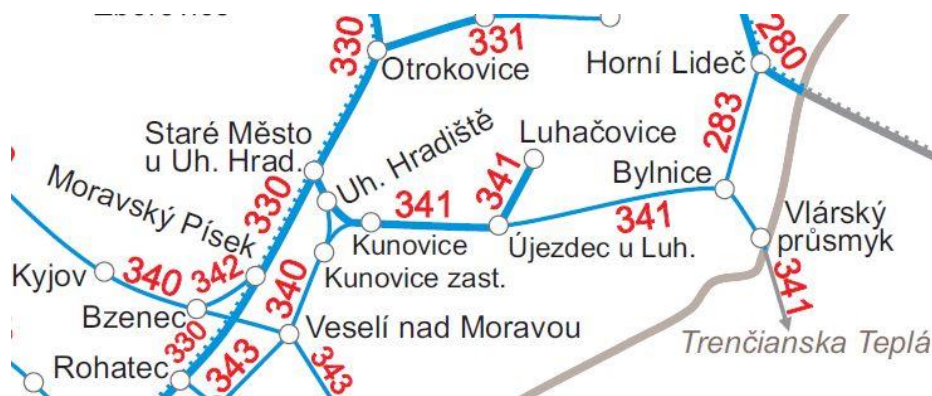
1. Proč se v průběhu minulého století začala měnit hospodářky stabilní pozice okresu?
2. Jaká je rozloha zemědělské a orné půdy vzhledem k celkové rozloze okresu?
3. Kolik procent ekonomicky aktivního obyvatelstva je na Uherskohradištsku zaměstnáno v zemědělství?
4. Které plodiny se pěstují na území okresu? Jmenuj také chovaná hospodářská zvířata.
5. Kolik procent rozlohy okresu pokrývají lesy?
6. Jaké je druhové složení lesů v okrese Uherské Hradiště?

15 Doprava v okrese Uherské Hradiště

Rozvoj dopravy na Uherskohradištsku úzce souvisel se zvýšením intenzity průmyslové výroby a vznikem nových podniků v první polovině minulého století. Jednalo se jak o rozvoj celkové délky komunikací, tak o zlepšování kvality těch stávajících. Nejvýznamnější železniční tratí, která v současnosti vede přes území okresu, je druhý tranzitní koridor (Břeclav – Petrovice u Karviné), od nějž odstupuje neméně důležitá Vlárská dráha. Nejvytíženější silniční komunikací je silnice I/50 (Brno – Starý Hrozenkov). Jediným letištěm v okrese je letiště v Kunovicích.

Počátky rozvoje železnice v okrese Uherské Hradiště jsou datovány do devatenáctého století a úzce souvisí s vynálezem parního stroje, který dal posléze vzniknout parním lokomotivám. Železniční síť v tehdejším Rakousko-Uhersku měla být představována pěti dálkovými železničními tepnami, z nichž dráha na trase Břeclav – Přerov procházela nynějším Uherskohradištským okresem. První parní vlak po dráze nazvané Severní dráha císaře Ferdinanda přijel do Starého Města u Uherského Hradiště v roce 1842. Na východní Moravě od roku 1883 začalo vznikat významné železniční transverzální spojení na Slovensko, tzv. Vlárská dráha ve směru Kunovice – Uherský Brod (a dále do Trenčianské Teplé). V roce 1905 byla zprovozněna odbočka od Vlárské dráhy přes Újezdec u Luhačovic do lázeňského města Luhačovice a zlepšila tak jeho dostupnost.

Celková délka provozovaných železničních tratí v okrese činí 78,3 km. V současnosti vede přes Staré město u Uherského Hradiště trať číslo 330 a zároveň druhý tranzitní koridor (směr Petrovice u Karviné). Tato železnice je pozůstatkem odbočky Severní dráhy císaře Ferdinanda, dráha je v celém svém průběhu dvoukolejná a plně elektrifikovaná. Staré Město je zároveň důležitou železniční křižovatkou, přes níž jezdí vlaky jak do Prahy, tak do Brna i na Slovensko a samozřejmě také do Vídně. Dnešní Vlárská dráha je i s několika svými odbočkami stále neelektrifikovaná a jednokolejná. Všechny železnice v okrese Uherské Hradiště mají standardní technické parametry i tzv. normální rozchod kolejí s šířkou 1 435 mm, která se odvozuje z anglické míry pěti stop.

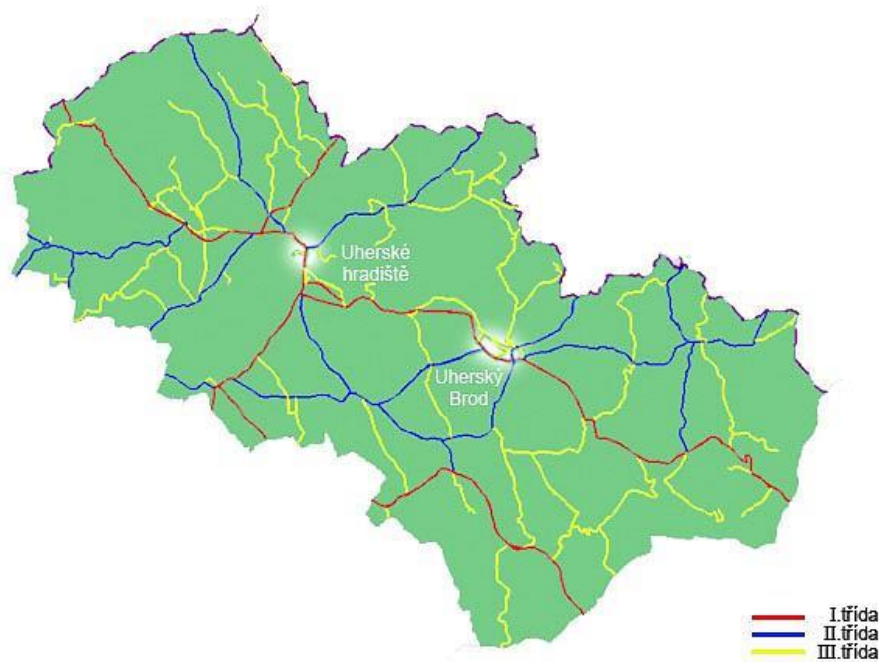

Obr. 59: Železniční síť v okrese Uherské Hradiště

Tab. 19: Železniční tratě v okrese Uherské Hradiště

Elektrifikované dvoukolejné tratě (km)	Podíl (%)	Neelektrifikované jednokolejné tratě (km)	Podíl (%)	Celková délka žel. tratí (km)
14,4	18,5	63,8	81,5	78,3

Od poloviny minulého století však na významu rychle nabývá silniční doprava. Ve třicátých letech dvacátého století byly vybudovány silnice, které dnes tvoří jakousi páteř silničního systému na Uherskohradištsku. Jedná se o silnice první třídy, které jednak zlepšily dopravní dostupnost větších měst, urychlily přepravu a přinesly jakýsi komfort do automobilové dopravy v okrese. Silnice první třídy číslo 50 (I/50) vede z Brna přes Uherské Hradiště a dále přes hraniční přechod Starý Hrozenkov do Trenčína. Je součástí mezinárodní silnice E50, propojující několik evropských států (trasa vede z Paříže až do Kyjeva). Silnice I/50 prošla v minulých letech modernizací, zlepšila se plynulost dopravy, došlo ke zvýšení bezpečnosti provozu a snížení ekologické zátěže krajiny i obcí. Některé úseky byly rozšířeny, provozu v okresním městě ulehčil silniční obchvat. Silnice I/55 propojuje Olomoucký, Zlínský a Jihomoravský kraj. Začíná v Olomouci, na území okresu vede od obce Babice, v Uherském Hradišti se kříží s komunikací I/50 a pokračuje směrem na Uherský Ostroh. Přes Břeclav vede až k hranicím s Rakouskem. Na východ okresu zasahuje také silnice I/54 vedoucí ze Slavkova u Brna přes Kyjov na státní hranice ve Strání. Ostatní silnice v okrese Uherské Hradiště spadají do kategorií druhé a třetí třídy. Okresem také vedou dálkové autobusové tratě ve směru Brno – Banská Bystrica.

Obr. 60: Silniční síť v okrese Uherské Hradiště

Tab. 20: Silniční síť v okrese Uherské Hradiště

Silnice I. třídy (km)	Podíl (%)	Silnice II. třídy (km)	Podíl (%)	Silnice III. třídy (km)	Podíl (%)
125,73	23,79	112,92	23,26	279,86	52,95

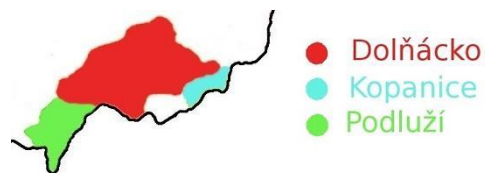
V okrese je k dispozici jediné neveřejné mezinárodní letiště v Kunovicích. Letiště má betonovou přistávací plochu o délce 2 km. V blízkosti areálu se kromě několika firem (např. Aircraft Industries) nachází také letecké muzeum, sídlí zde Slovácký aeroklub zajišťující vyhlídkové lety a letecký výcvik.

Otázky k opakování:

1. Jak se jmenovala první železniční trať vystavěná na území dnešního okresu Uherské Hradiště?
2. Co je to tzv. železniční koridor? K čemu slouží?
3. Cestuješ do školy/jinam vlakem? Které tratě využíváš?
4. Jaké jsou výhody a nevýhody silniční dopravy ve srovnání s železniční dopravou?

Uherskohradištsko je regionem, ve kterém mnohé faktory významně přispívají k vysoké návštěvnosti, rozvoji turistiky a také vzrůstu významu sektoru služeb. Těmito faktory jsou příznivé přírodní podmínky, bohatá historie, řada dochovaných historických a kulturních památek, kulturní život, folklór, jakožto i přívětivost a čínorodost zdejších obyvatel. Kromě řady turistických a cyklistických stezek provádějících krásami zdejší přírody, lze navštívit historická centra měst, muzea, hrady a zámky, festivaly a další.

Nejen na území okresu Uherské Hradiště leží národopisná oblast Slovácko. Zaujímá prakticky celou jihovýchodní Moravu, konkrétně je vymezena na severu Ždánickými vrchy, na západě pohořím Chřiby, na jihovýchodě Bílými Karpaty a z jihu tokem řeky Dyje. Podkladem pro vymezení oblasti byl zejména místní dialekt, který je spjat se staročestinou a slovenštinou. Nicméně od konce 20. století dochází k vytrácení jazykové identity obyvatel oblasti, jev je patrný zejména ve městech a jejich zázemí. Slovácko je bohaté na řadu lidových zvyků a tradic. Jde o řadu typických písní, tanců, krojů, lidovou architekturu a událostí typu hody, fašank, jízda králů... Silná je také vinařská a ovocnářská tradice taktéž prolínající se do typické architektury vinných sklepů a boud. O svéráznosti zdejší lidové kultury svědčí i zařazení tance Slovácký verbuňk na seznam nehmotného dědictví UNESCO. Uherskohradištsko spadá do podregionu Dolňácko, východní část Uherskobrodská do tzv. Kopanic.

Obr. 61: Členění části Slovácka

Milovníci pěší turistiky ocení stovky kilometrů značených turistických tras vedoucích především nádhernou přírodou Chřibů a Bílých Karpat. Ty návštěvníky zavedou také k několika rozhlednám, poutním místům, pramenům, skalním útvarům a dalším objektům. Ti, kteří se chtějí cestou také něco přiučit, mohou využít několik naučných stezek, jejichž oblíbenost sloupá v posledních letech. Větší komplex na sebe navazujících stezek je tvořen naučnými stezkami Okolo Hrozenkova, Moravské kopanice a Lopenická stezka na východě okresu. Celkem 34 panelů umístěných na jejich trasách informuje především o přírodě, historii a kultuře poněkud svérázného

kopaničářského kraje. Přímo okresním městem prochází naučná stezka Rochuz, jejichž sedm zastavení představuje zajímavosti z Uherského Hradiště a blízkého okolí.

Cyklostezky, jichž okresem vede několik desítek, návštěvníky zavedou do všech koutů regionu. Jednou z nejvýznamnějších je jistě cyklostezka podél Baťova kanálu. Je dlouhá přes 80 kilometrů, vede od přístaviště v Kroměříži, přes Spytihněv, Uherské Hradiště a Uherský Ostroh dále na jih až do Hodonína. Prvkem, který tuto trasu činí bezpečnou i pro rodiny s malými dětmi, je mimoúrovňové křížení všech silnic a železnic. Další stezky provedou cyklisty vinařskými oblastmi v okrese s možností posezení v tradičních búdách, několik okruhů vede kolem šterkových jezer nebo historických památek, na své si tak přijde opravdu každý.

V zimním období je v provozu také několik menších ski areálů, většina z nich nabízí také zapůjčení vybavení, lyžařské či snowboardové školy. Lyžařské středisko Stupava nabízí 4 vleky, 500 m dlouhou trať, kvalitní zázemí, moderní odbavovací systém. Ski park Osvětimany nabízí 2 vleky, lyžování na 400 m dlouhé trati, na rozdíl od Stupavy je ale zdejší svah vhodnější spíše pro zkušenější lyžaře. V létě se mohou návštěvníci okresu osvěžit jak v přírodních, tak vystavěných koupalištích. Bezpochyby nejoblíbenější venkovní koupání poskytují šterková jezera v Ostrožské Nově Vsi. Na břehu je k dispozici několik venkovních sprch, sociální zařízení, se změnou majitele byly služby rozšířeny také o možnost ubytování a kvalitnějšího občerstvení. V okrese lze navštívit také několik moderních aquaparků (Uherské Hradiště, Uherský Brod) a klasických koupališť (Nivnice, Vlčnov, Hluk...).

Uherské Hradiště

Okresní město Uherské Hradiště je prvním v následujícím výčtu historicky a kulturně zajímavých míst. Město se může pochlubit bohatou historií a množstvím památek. Jádrem města, které bylo vyhlášeno městskou památkovou zónou, tvoří dvě náměstí propojená několika uličkami.

Obr. 62: Barokní lékárna U Zlaté koruny

V této historické části města je dochována klasická architektura mísící v sobě renesanci a baroko. Jedinou čistě renesanční stavbou je na náměstí stojící Dům u Slunce. Nedaleko od něj stojí barokní lékárna U Zlaté koruny. Mariánskému náměstí vévodí morový sloup. Na jeho místě stávala původně barokní kašna z konce 17. století, která je dnes přesunuta na druhé z obou náměstí. Židovská synagoga postavená roku 1875 stojí nedaleko budovy gymnázia a dnes slouží jako knihovna. Kromě výše zmíněných můžete v Uherském Hradišti navštívit expozice ve Slováckém muzeu a Galerii Slováckého muzea. Město je také dějištěm mnoha zajímavých akcí, například Letní filmové školy, Slováckých slavností vína a otevřených památek a podobně.

Uherský Brod

Město je často navštěvováno pro množství svých církevních památek, jimž vévodí několik kostelů a klášter v bezprostřední blízkosti náměstí, které bylo taktéž vyhlášeno městskou památkovou zónou. Právě náměstí s přilehlými prostory bylo roku 2014 kompletně rekonstruováno a návštěvníkům nabízí novou zajímavost – mezi dlažební kostky chodníku vedoucího po obvodu náměstí byly vloženy bronzové destičky s vyraženými letopočty významných událostí. Jednou z nejstarších památek na Uherskobrodsku je Dominikánský klášter s kostelem. Původní stavba s prvky gotika byla přestavěna v barokním stylu. Kostel Neposkvrněného početí Panny Marie slouží dnes jako hlavní kostel katolické církve ve městě. Mimo církevní památky bylo ve městě postaveno několik pomníků připomínajících významné osobnosti, mezi nimi i Jana Ámose Komenského, podle nějž je také pojmenováno místní muzeum.

Obr. 63: Dominikánský kostel Uherský Brod

Uherský Ostroh

Je třetím největším městem okresu. V historickém centru, které bylo vyhlášeno městskou památkovou zónou, stojí renesanční zámek s nádvořím. Střed města tvoří náměstí neobvyklého trojúhelníkového tvaru s kostelem sv. Ondřeje. Turisty do města přitahuje mimo jiné i zámek, který byl původně obranným hradem. Na zámku jsou tři

prohlídkové trasy. Kromě interiérů budovy lze navštívit také nedávno zpřístupněné podzemí zámku s několika expozicemi. Přípomínkou dob, kdy ve městě žily stovky Židů, je židovský hřbitov.

Velehrad

Významné duchovní centrum představuje právě Velehrad. Je častým cílem církevních poutí, shromáždění a cyrilometodějských oslav. Dějiny obce jsou spjaty s místním klášteřem. Klášter byl vůbec prvním cisterciáckým klášteřem na Moravě. Jeho součástí je i bazilika Nanebevzetí Panny Marie a svatého Cyrila a Metoděje. Tato bazilika byla vyznamenána Zlatou růží a stala se tak nejvýznamnější poutní bazilikou v České republice. Roku 1990 Velehrad navštívil i tehdejší papež Jan Pavel II.

Modrá

V obci Modrá pár metrů od Velehradu se nachází významná archeologická lokalita s odkrytými základy velkomoravského kostela z 9. století. Na počátku tisíciletí byla postavena replika této stavby, malý kostel je dnes oblíbeným místem pro uzavírání sňatků. Roku 2004 byl v obci otevřen archeoskanzen. Jedná se opět o repliku velkomoravského opevněného sídliště. Novou expozicí ve skanzenu je prosklený tunel vedoucí pod hladinou zdejšího rybníka.

Obr. 64: Archeoskanzen Modrá

Buchlovice

Městys v podhůří Chřibů vyniká barokním zámekem s rozlehlou zámeckou zahradou, které jsou častým cílem turistů. V rámci prohlídek je k vidění unikátní soubor nábytku a nejrůznějších sbírek. Interiéry odráží noblesní atmosféru habsburské monarchie, zároveň z něj dýchá pohodlí a domácká atmosféra. Původní park ve francouzském stylu byl později doplněn o anglickou část s významným podílem exotických dřevin.

Vlčnov

Obec je nazývána perlou Slovácka a to díky barvitým krojům, vinařství, lidové architektuře. Tradicí, která nabyla mezinárodního věhlasu je místní jízda králů. Tato tradice je dodnes zahalena rouškou tajemství, představovanou králem v dívčím kroji se zahalným obličejem a růží v ústech. Samotná jízda králů umožňuje zažít neopakovatelnou atmosféru. V roce 2011 byla dokonce zapsána jako nehmotné kulturní dědictví na seznam UNESCO.

Obr. 65: Jízda králů

Otázky k opakování:

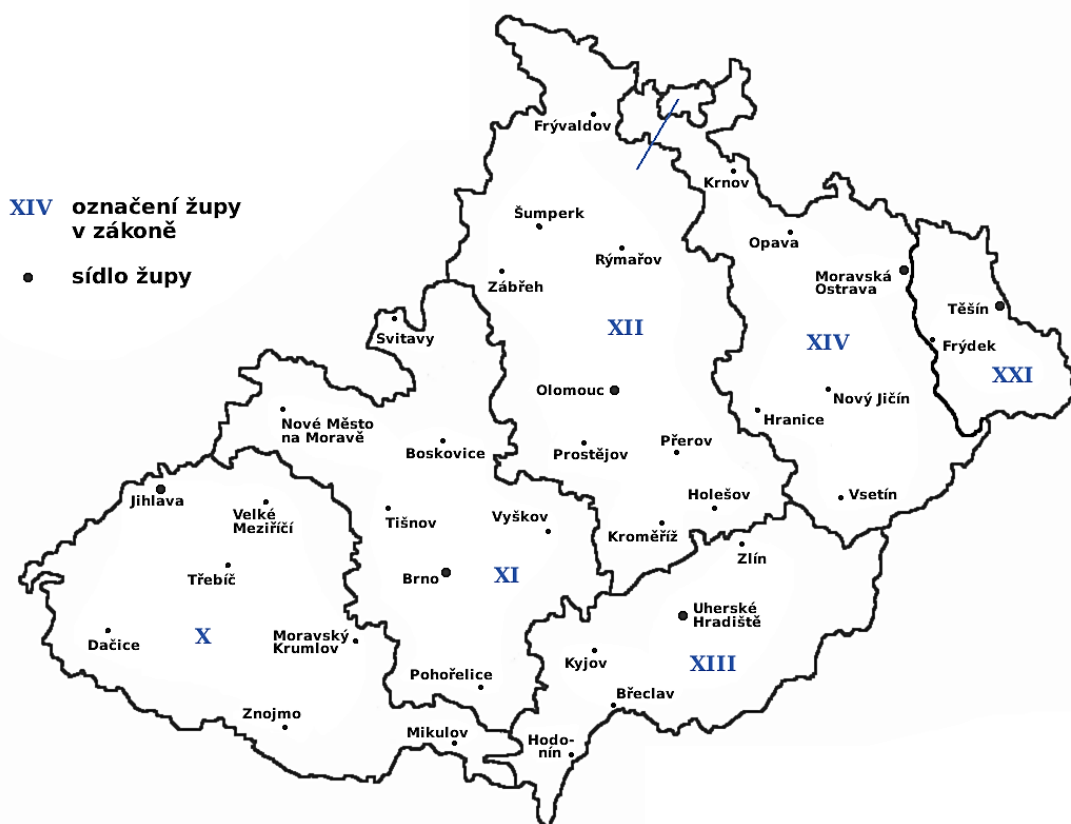
1. Jak se nazývá národopisná oblast zahrnující převážnou část jihovýchodní Moravy? Které části této oblasti zasahují na území okresu Uherské Hradiště?
2. Jaké možnosti vyžití mohou turisté v okrese využít?
3. Jmenuj turisticky atraktivní místa na Uherskohradištsku.
4. Která místa v okrese jsi navštívil a zároveň bys je doporučil ostatním?

V ADMINISTRATIVNĚ-SPRÁVNÍ ČLENĚNÍ

17 Správní a územní vývoj Uherskohradištska

Historický vývoj okresu se datuje od 16. století. Od té doby prošlo územní členění celé republiky velkými změnami, kdy byly některé jednotky nově vytvořeny, jiné zrušeny a následně obnoveny. Okres Uherské Hradiště si však přes všechny tyto změny vždy jakýmsi způsobem zachovával svou integritu.

První kraje na Moravě vznikly v 16. století jako součást strategie obrany proti Turkům. Jednalo se o celky stojící ve správní hierarchii pod zeměmi. Uherskohradištsko bylo tehdy součástí Hradištského kraje. V roce 1848 došlo ke změnám ve struktuře rakouské správy, byla zavedena samospráva. Kraje byly podrobeny moci místodržitelů. Nově byly zřízeny okresy, do jejichž čela zasedli okresní hejtmani. Roku 1855 na Moravě vzniklo 6 krajů (oproti původně plánovaným dvěma), zájmová oblast spadala pod kraj Uherskohradištský. O sedm let později bylo krajské zřízení zrušeno, země se tedy členily jen na okresy.

Obr. 66: Navrhované členění Moravy na župy (neuskutečněno)

Po vzniku Československa 28. října 1918 byly pohraniční oblasti nakrátko připojeny k tzv. Německému Rakousku. Uherskohradištska se však tato změna nedotkla. Nicméně se území okresu týkala nově vzniklá ústava, na základě které země ztratil svou autonomii, byly zrušeny zemské sněmy. V této verzi ústavy byly navrženy také nové administrativní celky župy. Toto členění však nakonec nevstoupilo v platnost a země byly zachovány. Zrušení zemského členění ustanovila až nová úprava ústavy z roku 1920, bylo zřízeno Národní shromáždění Republiky Československé, skládající se z poslanecké sněmovny a senátu.

Po Mnichovské dohodě byly od státu odděleny pohraniční oblasti Sudety. V rámci dalších událostí přijal parlament Československé republiky zákon o autonomii Slovenské krajiny a Podkarpatské Rusi. Po okupaci německými vojsky byl na zbytku území vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. Jeho území se členilo na tzv. oberlandráty, které byly úřady německé okupační správy. Těmito jednotkami byly také Uherskohradištsko a Uherskobrodsko. Od roku 1939 projevovali obyvatelé oblasti Slovácka snahu o připojení ke Slovenskému státu. Dle několika žádostí, které byly adresovány mimo jiné i samotnému Hitlerovi, se ke Slovensku měla připojit oblast s městy Hodonín, Kyjov, Strážnice, Veselí nad Moravou, Uherský Brod, Uherské Hradiště, Otrokovice, Zlín, Valašské Meziříčí, Vsetín a Bylnice. K připojení nakonec nedošlo. Po osvobození roku 1945 byly v obnoveném Československu obnoveny právní poměry z dob před Mnichovskou dohodou, bylo opět zavedeno zemské zřízení.

Obr. 67: Členění jihovýchodní Moravy za Protektorátu (1942)

Nová ústava namísto obnoveného zřízení zemského zavedla zřízení krajské. Nové kraje byly vytvořeny k lednu 1949, území České republiky bylo rozděleno na 13 krajů. Zároveň vznikl okres Uherské Hradiště v přibližně dnešní podobě a připadl pod kraj Gottwaldovský. Kraje v dnešní podobě byly ustanoveny v lednu 2000, okres Uherské Hradiště je součástí Zlínského kraje.

Otázky k opakování:

1. Jak vypadalo zemské členění v 19. století?
2. Které jednotky územního členění byly po 1. světové válce navrhovány, jak to s nimi nakonec dopadlo?
3. Jaká byla situace do roku 1945? Na jaké jednotky bylo území protektorátu členěno?
4. Kdy byly zavedeny kraje, kdy vznikl okres Uherské Hradiště v dnešní podobě?

18 Správní obvody obcí s rozšířenou působností

Obce s rozšířenou působností vymezuje zákon z roku 2002, správní obvody vymezuje vyhláška Ministerstva vnitra. Obce s rozšířenou působností, tzv. trojková obec, vykonává vlastní samosprávu a taktéž úkoly státní správy ve svěřeném rozsahu. Státní správu v přenesené působnosti obec vykonává nejen na území dané obce, ale i pro další obce ve správním obvodu obce s rozšířenou působností.

Tab. 21: Vybrané údaje za správní obvody ORP na území okresu Uherské Hradiště

Správní obvod ORP	Rozloha HA	Počet obyvatel	Hustota zalidnění	Počet obcí	Z toho měst
Uherské Hradiště	51789	90332	174,5	48	5
Uherský Brod	47341	52822	111,2	30	2

Obr. 68: Administrativní rozdělení okresu Uherské Hradiště k 1. 1. 2008

V okrese Uherské Hradiště jsou dva správní obvody obcí s rozšířenou působností. Výkon správy v těchto obvodech zajišťují obce – města Uherské Hradiště a Uherský Brod. Do správních obvodů obcí s rozšířenou působností spadají obce s pověřeným obecním úřadem, tzv. dvojková obec. Obec s pověřeným obecním úřadem podobně jako trojková obec vykonává státní správu v přenesené působnosti ve svém

správním obvodu. Obce s pověřeným obecním úřadem mají nižší pravomoci než obce s rozšířenou působností. V okrese Uherské Hradiště jsou tři obvody obcí s pověřeným obecním úřadem, v nichž správu vykonávají obce – města Uherské Hradiště, Uherský Ostroh a Uherský Brod.

Otázky k opakování:

1. Jaký je rozdíl mezi tzv. trojkovou a dvojkovou obcí?
2. Jmenuj obce s rozšířenou působností a obce s pověřeným obecním úřadem v okrese Uherské Hradiště.
3. Ve které ze zmíněných jednotek leží tvoje bydliště/škola?

8 Závěr

Diplomová práce shrnuje nejpodstatnější informace z problematiky teorie učebnic, jejich tvorby a hodnocení. Shrnuté poznatky následně posloužily jako teoretická základna pro tvorbu návrhu učebního textu Geografie Uherskohradištska.

Přínos práce lze sledovat z hlediska autora a užitku pro další čtenáře. Mým osobním přínosem se stalo prohloubení povědomí o teorii učebnic, především jejich tvorby a hodnocení. S velkým západem a zodpovědností jsem ale zpracovávala zejména vlastní návrh učebního textu, který se blíže dotýká regionu, ve kterém jsem se narodila, vyrůstala a který je nadále mým domovem. Vždy jsem pociťovala velkou provázanost s „mým“ regionem, tato se ale při tvorbě textu ještě více prohloubila. Nabyla jsem nové poznatky, které bych ráda předávala dále nejen svým budoucím žákům, ale také lidem, jenž projeví o tyto informace zájem.

Druhým podstatným přínosem této práce je vznik uceleného učebního textu o okresu Uherské Hradiště. Při vypracovávání práce jsem se nesetkala s učebnicí věnující se podrobněji uvedenému regionu, která by měla schvalovací doložku MŠMT, a byla tak schválenou pro vyučování. Bylo vydáno několik publikací, jež se věnují charakteristice okresu. Tyto publikace jsou však často zaměřeny na jednu konkrétní oblast a neposkytují tak ucelený pohled na region. Navíc „nejmladší“ z nich jsou z konce minulého tisíciletí a uzejme, doba pokročila. Pomineme-li neaktuálnost číselných údajů, došlo také k proměně společnosti.

A právě realie dnešní doby jsem se snažila zachytit v návrhu učebního textu, který by se mohl stát základem pro vytvoření skutečné učebnice pro výuku na školách. Nicméně je jasné, že by bylo třeba vynaložit další úsilí zejména k jeho grafickému zatraktivnění.

9 Summary

The thesis summarizes the most important informations about theory of textbooks, their formation and evaluation. The summarized findings were used as a theoretical basis for creating the textbook Geography of Uherské Hradiště district.

Contribution of the work can be viewed from the perspective of the author and benefits for other readers. My personal contribution has become a deepening knowledge about theory of the textbooks, particularly their formation and evaluation. With great enthusiasm and responsibility I was working mainly on my own project of the textbook, which closely affects the region where I was born, where I grew up and that still remains my home. I have always felt great connection with "my" region, creating of the text even more intensified it. I have gained new insights that I would like to give to hand down further not only to my future pupils, but also to other people who will express an interest in such information.

The second important contribution of this work is the creating of a comprehensive textbook about the district of Uherské Hradiště. When I was doing the work, I did not find a textbook dealing with the region further with the approval from Ministry of Education, which should be used for teaching. There are several publications, which deal with the characteristics of the district. These publications often present one particular theme and do not provide a comprehensive view of the region. Additionally, the "youngest" of them are from the end of the last millennium, and we must admit that time has progressed. Leaving aside the outdated numbers, there was also a transformation of society.

And the realities of our time, I tried to capture in the textbook, which could become the basis for the creation of a real textbook for schools. However, it is clear that it would be needed to give more work particularly to its graphic attractiveness.

10 Literatura a zdroje

10.1 Zdroje teoretické části

DOLEČEK, J., SKOUPIL, Z., ŘEŠÁTKO, M. *Teorie tvorby a hodnocení učebnic pro odborné školství*. Praha: SNTL, 1975.

GAVORA, P. *Žiak a text*. Bratislava: SPN, 1992. ISBN 80-08-00333-2.

LEPIL, O. Jakou učebnici fyziky pro 21. století? In: *Katedra experimentální fyziky*

[online]. Olomouc, 2015 [cit. 2016-03-11]. Dostupné z:

https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjPl-nv_LjLAhWHxnIKHUWCDYQFggbMAA&url=http%3A%2F%2Fexfyz.-upol.cz%2Fdidaktika%2Fsoubory%2Fseminar%2F20151124_ucebnice_pro_21_stoleti.ppt&usg=AFQjCNHuDkYhVxGZPNHSXjXE4rjIF3ll7w&sig2=k1BrFdW5EffP4o73-zW5bg&cad=rja

MAŇÁK, J. Funkce učebnice v moderní škole. In: KNECHT, P., JANÍK, T. *Učebnice z pohledu pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-174-5.

Dostupné z: http://www.paido.cz/pdf/ucebnice_z_pohledu_pedagogickeho_vyzkumu.pdf

MAŇÁK, J., KNECHT, P. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, s. 11-23. ISBN 978-80-7315-148-5. Dostupné z: http://www.paido.cz/pdf/hodnoceni_ucebnic.pdf

MAŇÁK, J., KLAPKO, D. *Učebnice pod lupou*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-124-3. Dostupné z: http://www.paido.cz/pdf/ucebnice_pod_lupou.pdf

MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. ISBN 80-7315-039-5.

MIKK, J. Učebnice: Budoucnost národa. In: MAŇÁK, J., KNECHT, P. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, s. 11-23. ISBN 978-80-7315-148-5. Dostupné z:

http://www.paido.cz/pdf/hodnoceni_ucebnic.pdf

PETLÁK, E. *Všeobecná didaktika*. Bratislava: Iris, 2004. ISBN 80-88778-49-2.

- PLUSKAL, M. Zdokonalení metody pro měření obtížnosti didaktických textů. In: *Pedagogika* [online]. 1996 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?attachment_id=2910&edmc=2910
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3.
- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80717839945.
- PRŮCHA, J. *Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-49-4.
- PRŮCHA, J. Učebnice: teorie, výzkum a potřeby praxe. In: MAŇÁK, J., KLAPKO, D. *Učebnice pod lupou*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-124-3. Dostupné z: http://www.paido.cz/pdf/ucebnice_pod_lupou.pdf
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- Sdělení k postupu pro udělování schvalovacích doložek. In: *Věstník MŠMT ČR* [online]. Praha, 2009 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/8649_1_1/
- MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007 [cit. 2016-03-03]. ISBN 978-80-87000-11-3. Dostupné z: http://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/9639/rvp_g.pdf
- MŠMT. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2013 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/29397/download/>
- WAHLA, A. *Strukturní složky učebnic geografie*. Praha: SPN, 1983.
- WEINHÖFER, M., KNECHT, P. How do Czech teachers use and assess geography textbooks? In: *Geografické aspekty stredoeurópskeho priestoru*. Nitra: Univerzita Konstantina filozofa v Nitre, 2006.

10.2 Zdroje praktické části

Knížní zdroje

GREPL, J., ZEMEK, M. *Uherské Hradiště ve fotografii*. Brno: Blok, 1977. ISBN 978-80-905279-0-4.

HÄUFLER, V., KORČÁK J., KRÁL, V. *Zeměpis Československa*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960.

HLEDÍKOVÁ, Z., JANÁK, J., DOBEŠ, J. *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-709-1.

HONS, J. *Dějiny dopravy na území ČSSR*. 1. vyd. Bratislava: ALFA, 1975.

HRABEC, J., ŠNAJDARA, P. *Chráněná území ČR: Okres Uherské Hradiště*. Zlín: Esprit, 1998.

JILÍK, J. *Olšava ví svoje*. Buchlovice: Veligrad, 2012. ISBN 978-80-905279-0-4.

KLENOVSKÝ, J. *Židovské památky Zlínského kraje*. Zlín: Krajská knihovna Františka Bartoše, 2010. ISBN 978-80-86886-35-0.

KOTRMAN, J. *160 let Severní dráhy císaře Ferdinanda*. Ostrava: České dráhy, 2001, s. 46.

KREJČÍŘÍK, M. *Po stopách našich železnic*. Praha: NADAS, 1991, s. 267. ISBN 80-7030-061-2.

MIRVALD, S. *Geografie dopravy II: Silniční a železniční doprava*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000, 5, 23. ISBN 80-7082-673-8.

MIŠTERA, L. a kol. *Geografie krajů ČSSR [online]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

NEKUDA, V. *Vlastivěda moravská: Uherskohradištsko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1992. ISBN 80-85048-39-6.

RAŠTICOVÁ, B., TOMEČEK, R., VOŠTOVÁ, I., VESELSKÁ, J. *Česká republika: Okresy Uherské Hradiště, Zlín, Vsetín*. Zlín: Atelier im Zlín, 1997. ISBN 80-85948-13-3.

SEČKOVÁ, Ludmila. *Slovácko a moravští Slováci: Pokus o vymezení pojmu. Diplomová práce. Olomouc, 2007 [cit. 2015-08-21]. 69 s.*

ZEZULÁK, J. *Okres Uherské Hradiště: Informační průvodce. Uherské Hradiště: Okresní hospodářská komora Uh. Hradiště, 1997.*

Elektronické zdroje

BĚHÁVKA, J. *Regionálně geografická analýza SO ORP Uherské Hradiště. Diplomová práce. Masarykova univerzita [online]. Brno, 2013 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/251523/prif_m/DP-Behavka.txt*

Časová řada vybraných ukazatelů okresu Uherské Hradiště. *Český statistický úřad [online]. 2014 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xz/casova_rada_vybranych_ukazatelu_okresu_uherske_hradiste*

Dopravní projekty v okrese Uherské Hradiště. Bakalářská práce. *Masarykova univerzita [online]. Brno, 2010 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/269837/prif_b/Dopravni_projekty_v_okrese_Uherske_Hradiste.txt*

Ekonomický vývoj: Zemědělství a lesnictví. *Český statistický úřad [online]. 2006 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-2105-05-v_letech_2000_az_2004-5_3_zemedelstvi_a_lesnictvi*

František Kožík. *Český-jazyk.cz [online]. 2007 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.cesky-jazyk.cz/zivotopisy/frantisek-kozik.html>*

Fytogeografické členění České republiky. *Biogeografie [online]. Brno, 2010 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1431/jaro2010/Z0005/18118868/index_book_5-3.html*

Helena Fibingerová: Životopis. *Osobnosti.cz [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://zivotopis.osobnosti.cz/helena-fibingerova.php>*

Charakteristika okresu Uherské Hradiště. *Český statistický úřad: Krajská správa ČSÚ ve Zlíně* [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/xz/charakteristika_okresu_uherske_hradiste

Charakteristika okresu Uherské Hradiště. *Informační centrum Uherské Hradiště* [online]. 2003 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<http://www.hradiste.cz/INDEX.PHP?AA=3>

Chráněná území Zlínského kraje [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<http://nature.hyperlink.cz/>

Keltové aneb Doba laténská. *Po stopách prapředků* [online]. [cit. 2016-03-10].

Dostupné z: <http://mas-dolnimorava.cz/prapredci/keltove-aneb-doba-latenska>

Kesyl: Počasí a Kunovice [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<http://www.kesyl.unas.cz/index.html>

Klimatická tabulka. *Čajik.com* [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

https://www.cajik.com/wp-content/uploads/zajimavosti/klimaticka_tabulka.pdf

Klimatické regiony ČR. *MIG ESP* [online]. Praha, 2008 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<http://www.migesp.cz/klimaticke-regiony-cr>

Lesy střední Evropy. *Abicko.cz* [online]. 2006 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<http://www.abicko.cz/clanek/serialy/3366/lesy-stredni-evropy-iv-doubravy.html>

Lužní krajina. *Slovácko* [online]. 2008 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<http://www.slovacko.cz/lokalita/6487/cms/12619/>

Lyžování. *Ski park Osvětimany* [online]. 2013 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<http://www.skiosvetimany.cz/lyzovani.php>

Magurská skupina příkrovů. *Moravské Karpaty* [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<http://moravske->

karpaty.php5.cz/priroda_soubory/geologie/magurska_skupina_prikrovu.htm

Meteorologická stanice Košíky [online]. Košíky, 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<http://www.pocasi-kosiky.cz/>

Měla být na Moravě římská provincie? *21stoleti.cz* [online]. 2007 [cit. 2016-03-10].
Dostupné z: <http://21stoleti.cz/2007/02/19/mela-byt-na-morave-rimska-provincie/>

Město Uherské Hradiště. *Městské informační centrum Uherské Hradiště* [online]. 2011
[cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.uherske-hradiste.cz/mesto/>

Moravské Karpaty [online]. Halenkovice, 2007 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:
<http://moravske-karpaty.php5.cz/>

NÁPLAVOVÁ, J. *Komplexní socioekonomická charakteristika SO ORP Uherské Hradiště*. Bakalářská práce. Katedra geografie: Univerzita Palackého [online].
Olomouc, 2010 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:
http://geography.upol.cz/soubory/studium/bp/2010-geo/2010_Naplavova.pdf

Naučné stezky. *Turistik.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:
<http://www.turistik.cz/cz/kraje/zlinsky-kraj/okres-uherske-hradiste/kategorie/krajina/naucne-stezky/>

Obec Velehrad [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.velehrad.cz/>

Oblast povodí řeky Moravy. *Moravské Karpaty* [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:
http://moravske-karpaty.php5.cz/priroda_soubory/hydrologie/povodi_morava.htm

Obyvatelstvo podle pohlaví a podle druhu pobytu, státního občanství, způsobu bydlení, národnosti a náboženské víry. *Český statistický úřad: Veřejná databáze* [online]. 2016
[cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

https://vdb2.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&vyhltext=&zo=N&krok=5&z=T&f=TABULKA&nahled=N&sp=N&nuid=&zs=&skupId=&verze=-1&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&pvokc=101&str=v133&rouska=true&clsp=null&katalog=30811&pvoch=40835&u=&pvo=OTOK111

Obyvatelstvo podle pohlaví a podle věku, rodinného stavu a nejvyššího ukončeného vzdělání. *Český statistický úřad: Veřejná databáze* [online]. 2016 [cit. 2016-03-10].

Dostupné z: https://vdb2.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&vyhltext=&zo=N&krok=5&z=T&f=TABULKA&nahled=N&sp=N&nuid=&zs=&skupId=&verze=-1&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&pvokc=101&str=v133&rouska=true&clsp=null&katalog=30811&pvoch=40835&u=&pvo=OTOK111

1&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&pvokc=101&str=v133&rouska=true
&clsp=null&katalog=30811&pvoch=40835&u=&pvo=OTOK112

Okres Uherské Hradiště. *Český statistický úřad: Krajská správa ČSÚ ve Zlíně* [online]. 2012 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xz/okres_uherske_hradiste

Okres Uherské Hradiště. *Města a obce online* [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://mesta.obce.cz/vyhledat2.asp?okres=3711>

Otec Tomáše Bati, Antonín Baťa starší. *BataStory.net* [online]. 2011 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://batastory.net/cs/milniky/antonin-bata-starsi>

Památky a historie. *Slovácko* [online]. 2008 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.slovacko.cz/lokalita/421/cms/11954/>

Plán oblasti povodí Moravy. *Povodí Moravy* [online]. 2009 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.pmo.cz/pop/2009/Morava/End/a-popis/a-1.html>

Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/sldb/pocet-obyvatel-a-domu-podle-vysledku-scitani-od-roku-1869>

Popis oblasti Zlínského kraje. *Energetická agentura Zlínského kraje* [online]. 2001 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://www.eazk.cz/ksei/pdf/ksei_zko_kap02.pdf

Přehledy silnic: Přehled silnic Zlínského kraje. *Ředitelství silnic Zlínského kraje* [online]. 2011 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://www.rszk.cz/?ukaz=14_prehled_silnic&IdMenu=14&grafika=0

Přírodní zajímavosti Uherskohradišťska. *Uherské Hradiště* [online]. 2007 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: https://www.mesto-uh.cz/Uploads/10891-7-prirodni_zajimavosti_UHpdf.aspx

Rozdíl mezi tzv. dvojkovými a trojkovými obcemi. *Moderní obec* [online]. 2013 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://moderniobec.cz/rozdil-mezi-tzv-dvojkovymi-a-trojkovymi-obcemi/>

Slovácko. *Turistické oblasti České republiky* [online]. 2005 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.oblast.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=113909>

Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí ČR. *Český úřad zeměměřičský a katastrální* [online]. Praha, 2014 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenka_pudniho_fondu_2014.aspx

Statistická ročenka Zlínského kraje - 2014: Vzdělání. *Český statistický úřad* [online]. 2014 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/20-vzdelavani3229>

Stavební suroviny v oblasti moravských Karpat. *Moravské Karpaty* [online]. 2015 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://moravske-karpaty.cz/prirodni-pomery/nerostne-suroviny/stavebni-suroviny/>

Stupava: Lyžařské středisko. *Stupava* [online]. 2011 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.stupava.cz/o-nas/>

ŠTURSOVÁ, L. *Charakteristika potenciálních rizik na modelovém území Uherskohradištska*. Diplomová práce. Masarykova Univerzita [online]. Brno, 2008 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/77776/pedf_m/Diplomova_prace_Uherskohradistsko.txt

TRUSINA, J. *Potenciální hydrologická rizika v povodí Olšavy*. Masarykova univerzita [online]. Diplomová práce. Brno, 2006 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/67565/prif_m/DIPLOMOVA_PRACE-Trusina_Jan_komplet.txt

Uherskohradištsko: Cyklotrasy. *Slovácko* [online]. 2008 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.slovacko.cz/search/trasy/?tag=247&lokalita=6487>

Uherský Ostroh [online]. 2016 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.uhostroh.cz/index.php/cs/>

Únětická kultura. *Boiohaemum: Ve stopách předků* [online]. 2013 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://boiohaemum.cz/pravek/doba-bronzova/523-doba-bronzova-uneticka-kultura>

Vídeňská pánev. *Moravské Karpaty* [online]. [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://moravske-karpaty.cz/prirodni-pomery/geologie/videnska-panev/>

Vnější Západní Karpaty. *Institut geologického inženýrství* [online]. Ostrava [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: http://geologie.vsb.cz/reg_geol_cr/10_kapitola.htm

Vybrané ukazatele za SO Uherské Hradiště. *Český statistický úřad* [online]. 2014 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/11284/17856789/727207.pdf/1a11b341-747c-41a3-9100-d6c7d419857a?version=1.4>

Vybrané ukazatele za SO Uherský Brod. *Český statistický úřad* [online]. 2014 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/11284/17861307/727208.pdf/2966388a-b253-4d66-98e8-60774dbd729e?version=1.6>

Výškovitá stupňovitost. *Biosféra* [online]. 2006 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:
<http://biosfera.xf.cz/vyskovstup.html>

Vývoj zemědělství a lesnictví ve Zlínském kraji. *Český statistický úřad* [online]. 2007 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/20535720/7213610903.pdf/856c8b7d-2ac4-49d1-88d6-c69c90f7f58c?version=1.0>

Základní informace o vybraných územních celcích podle SLDB 2011. *Český statistický úřad* [online]. 2013 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/czso/zakladni-informace-o-vybranych-uzemnich-celcich-podle-sldb-2011-cr-kraje-okresy-spravni-obvody-orp-a-obce-vcetne-mestських-casti-uzemne-clenonych-statutarnich-mest-2011-dml5agynjw>

Základy regionální geologie České republiky. *Institut geologického inženýrství* [online]. Ostrava [cit. 2016-03-10]. Dostupné z:

http://geologie.vsb.cz/geologie/kapitoly/11_region%C1ln%CD_geo/11_regionalka.htm

Život J. A. Komenského. *Muzeum Jana Amose Komenského v Uherském Brodě*

[online]. 2008 [cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.mjakub.cz/zivot?idm=37>

Zdroje obrázků a tabulek v praktické části

Obr. 1: http://www.wikiwand.com/war/Okres_Uhersk%C3%A9_Hradi%C5%A1t%C4%9B

<http://volnycas-cz4.webnode.cz/trocha-uceni/vlastiveda/a4-rocnik-cr-/kraje-cr/zlinsky-kraj/>

Obr. 2: <https://www.google.cz/maps/place/Uhersk%C3%A9+Hradi%C5%A1t%C4%9B/@49.0218781,17.5658729,10z/data=!3m1!4b1!4m2!3m1!1s0x47136aecf4e01633:0x300af0f6614ad50>

Obr. 3: http://geologie.vsb.cz/geomorfologie/Prednasky/14_kapitola.htm

Obr. 4: http://geologie.vsb.cz/reg_geol_cr/10_kapitola.htm

Obr. 5: http://moravske-karpaty.php5.cz/priroda_soubory/geologie/geologie.htm

Tab. 1: http://geography.upol.cz/soubory/studium/e-ucebnice/Smolova-2010/celky/geomorfologicke_cleneni.pdf, vlastní zpracování

Obr. 6: <http://moravske-karpaty.cz/prirodni-pomery/geomorfologie/stupavska-vrchovina/>

Obr. 7: <http://moravske-karpaty.cz/fotogalerie/>

Obr. 8: <http://www.geology.cz/aplikace/fotoarchiv/fotoarchiv.php?foto=20785>

Obr. 9: http://cestovani.idnes.cz/foto.aspx?galerie=jizni-morava-z-nebe&foto=TOM3bb17b_letadlo8.jpg&order=P&skip=0

Obr. 10: http://hiking.sk/hk/ga/25563/biele_karpaty-velky_lopenik.html

Obr. 11: http://hiking.sk/hk/ga/25563/biele_karpaty-velky_lopenik.html

Obr. 12: <http://www.ovocnarska-unie.cz/sispo/?str=klima-mapa>, vlastní úprava

Tab. 2: https://www.cajik.com/wp-content/uploads/zajimavosti/klimaticka_tabulka.pdf, vlastní zpracování

Obr. 13: http://kesyl-foto.rajce.idnes.cz/Povodne_2.6.2010_Kunovice/

- Obr. 14:** http://kesyl-foto.rajce.idnes.cz/Kroupy_21.5.2013_Kunovice/
- Tab. 3:** <http://www.kesyl.unas.cz/pocasi-kunovice/tables.htm>, vlastní zpracování
- Tab. 4:** <http://www.pocasi-kosiky.cz/zaznamy/rok-2014/>, vlastní zpracování
- Obr. 15:** <http://www.pocasi-kosiky.cz/clanek/bourka-17072015/>
- Tab. 5:** <http://www.kesyl.unas.cz/pocasi-kunovice/tables.htm>, vlastní zpracování
- Tab. 6:** <http://www.kesyl.unas.cz/pocasi-kunovice/tables.htm>, vlastní zpracování
- Obr. 16:** <https://www.czso.cz/csu/czso/2-721011-10-2010-30>, vlastní úprava
- Obr. 17:** <http://uprm.sweb.cz/po.html>
- Obr. 18:** http://cestovani.idnes.cz/foto.aspx?galerie=jizni-morava-z-nebe&foto=TOM3bb160_letadlo16.jpg
- Obr. 19:** <http://www.slovacko.cz/pl/lokalita/36/ostrozska-nova-ves>
- Obr. 20:** <http://www.bcl-clinic.cz/luhacovice.html>
- Tab. 7:** http://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenka_pudniho_fondu_2014.aspx, vlastní zpracování
- Obr. 21:** http://www.mzp.cz/cz/pudni_mapy, vlastní úprava
- Obr. 22:** <http://nature.hyperlink.cz/uh/Kolebky.htm>
- Obr. 23:** <http://botanika.wendys.cz/index.php/14-herbar-rostlin/105-convallaria-majalis-konvalinka-vonna>
- Obr. 24:** <http://www.biolib.cz/cz/image/id19687/>
- Obr. 25:** Chráněná území ČR, Zlínsko, Okres Uherské Hradiště, Šnajdara, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Zlín, Esprit, 1998
- Obr. 26:** <http://www.biolib.cz/cz/image/id2777/>
- Obr. 27:** <http://www.naturfoto.cz/bobr-evropsky-fotografie-13054.html>
- Tab. 8:** <http://nature.hyperlink.cz/>

Obr. 28: http://www.petrhlous.cz/article.php?id_article=24&blog

Obr. 29: <http://www.chriby.cz/>

Obr. 30: <http://nature.hyperlink.cz/uh/Kanada.htm>

Obr. 31: <http://www.chovzvirat.cz/zvire/1633-zluva-hajni/>

Obr. 32: <http://www.flickriver.com/search/%C3%9An%C4%9Btick%C3%A1+kult%C3%BAra/>

Obr. 33: <http://www.veligrad.eu/po-stopach-mojslavovych/stare-mesto-navalach-pamatnik-velke-moravy>

<http://www.veligrad.eu/po-stopach-mojslavovych/stare-mesto-navalach-pamatnik-velke-moravy>

Obr. 34: <http://www.farnostvelehrad.cz/>

Obr. 35: <http://www.vychodni-morava.cz/cil/2223>

Obr. 36: <http://www.atlasceska.cz/zlinsky-kraj/zidovsky-hrbitov-uhersky-ostroh/>

Obr. 37: <https://www.czso.cz/csu/sldb/pocet-obyvatel-a-domu-podle-vysledku-scitani-od-roku-1869>

Tab. 9: https://vdb2.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystupobjekt&vyhltext=&zo=N&krok=5&z=T&f=TABULKA&nahled=N&sp=N&nuid=&zs=&skupId=&verze=1&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&pvokc=101&str=v133&rouska=true&clsp=null&katalog=30811&pvoch=40835&u=&pvo=OTOK112, vlastní zpracování

Obr. 38: <https://vdb.czso.cz/>

Tab. 10: https://vdb2.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystupobjekt&vyhltext=&zo=N&krok=5&z=T&f=TABULKA&nahled=N&sp=N&nuid=&zs=&skupId=&verze=1&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&pvokc=101&str=v133&rouska=true&clsp=null&katalog=30811&pvoch=40835&u=&pvo=OTOK112, vlastní zpracování

Obr. 39: <https://vdb.czso.cz/>

Obr. 40: https://vdb2.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&vyhltext=-&zo=N&krok=5&z=T&f=TABULKA&nahled=N&sp=N&nuid=&zs=&skupId=&verze=1&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&pvokc=101&str=v133&rouska=true&clsp=null&katalog=30811&pvoch=40835&u=&pvo=OTOK111, vlastní zpracování

Obr. 41: https://vdb2.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&vyhltext=-&zo=N&krok=5&z=T&f=TABULKA&nahled=N&sp=N&nuid=&z=&skupId=&verze=1&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_null_null_&pvokc=101&str=v133&rouska=true&clsp=null&katalog=30811&pvoch=40835&u=&pvo=OTOK111, vlastní zpracování

Obr. 42: <https://www.czso.cz/documents/10180/23219980/101111m03.jpg/c3c077c2-ab2e-4935-ae7-1ab2c9647118?version=1.0&t=1418382673351>, vlastní zpracování

Obr. 43: <http://www.labyrinth.cz/cs/komensky>

Obr. 44: http://www.zlin.estranky.cz/clanky/tomas-bata--jan-antonin-bata/z-rybarni-dobatatuby---crty-ze-zivota-jana-a_-bati---cast-1.html

Obr. 45: http://knihovna.ujep.cz/index.php/kalendarium/67kveten_2013_frantisek_kozik

Obr. 46: <http://instinkt.tyden.cz/>

Tab. 11: https://is.muni.cz/th/251523/prif_m/DP-Bhavka.txt, vlastní zpracování

Tab. 12: https://is.muni.cz/th/251523/prif_m/DP-Bhavka.txt, vlastní zpracování

Obr. 47: <http://www.slovacko.cz/en/lokalita/45/>

Obr. 48: <http://www.drslavice.cz/s/zakladni-informace>

Obr. 49: http://www.cukrovar.com/index.php?option=com_phocagallery&view=category&id=2:historie&Itemid=10

Obr. 50: http://slovacky.denik.cz/zpravy_region/munice-by-mela-zustat-v-bojkovicich-tvrdi-vedeni-zevety-20150625.html

Obr. 51: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Star%C3%A9_M%C4%9Bsto_%28UH%29,_Colorlak.jpg

Obr. 52: http://i.idnes.cz/11/103/cl6/STK3ec3fc_zbrojovka_karasek2.jpg

Obr. 53: <http://patrioti.ub.cz/wp-content/uploads/SUB-001.jpg>

Obr. 54: <http://www.otma.cz/images/budova-gzo-new-cut.jpg>

Tab. 13: <https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwjwPTX1KTLAhWLCHMKHbcKAX8QFggmMAI&url=http%3A%2F%2Fwww.icm.uh.cz%2Fdoc%2F33%2Felement%2F5651%2Fdownload&usg=AFQjCNEdlVNq2-z2qmW8iwWPgemQa8vPMg&sig2=YwNTLCZ0TuaLlbhH3mYaw&cad=rja>, vlastní zpracování

Obr. 55: <http://i0.cz/s/nos/jRH375/571932.jpg>

Obr. 56: <http://www.demontservis.cz/data/fotogalerie/thumbs/28/clanekbig/202.jpg>

Tab. 14: <https://www.czso.cz/documents/10180/20535720/7213610903.pdf/856c8b7d-2ac4-49d1-88d6-c69c90f7f58c?version=1.0>, vlastní zpracování

Obr. 57: Chráněná území ČR, Zlínsko, Okres Uherské Hradiště, Šnajdara, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Zlín, Esprit, 1998

Tab. 15: <https://www.czso.cz/documents/10180/20535720/7213610903.pdf/856c8b7d-2ac4-49d1-88d6-c69c90f7f58c?version=1.0>, vlastní zpracování

Tab. 16: <https://www.czso.cz/documents/10180/20535720/7213610903.pdf/856c8b7d-2ac4-49d1-88d6-c69c90f7f58c?version=1.0>, vlastní zpracování

Obr. 58: <http://www.farmasadky.cz/>

Tab. 17: <https://www.czso.cz/documents/10180/20535720/7213610903.pdf/856c8b7d-2ac4-49d1-88d6-c69c90f7f58c?version=1.0>, vlastní zpracování

Tab. 18: <https://www.czso.cz/documents/10180/20535720/7213610903.pdf/856c8b7d-2ac4-49d1-88d6-c69c90f7f58c?version=1.0>, vlastní zpracování

Obr. 59: <http://www.szdc.cz/o-nas/zeleznicni-mapy-cr.html>

Tab. 19: https://is.muni.cz/th/269837/prif_b/Dopravni_projekty_v_okrese_Uherske_Hradiste.txt, vlastní úprava

Obr. 60: http://www.rszk.cz/vozovky/mapy_hradiste.htm

Tab. 20: http://www.rszk.cz/?ukaz=14_prehled_silnic&IdMenu=14&grafika=0, vlastní úprava

Obr. 61: http://www.nm.cz/img/his/musaion/mapa_cr_regiony_v11.jpg + vlastní úprava

Obr. 62: http://img.ceskatelevize.cz/program/porady/10169912707/foto09/308295-350520008_02.jpg?1278666682

Obr. 63: <http://www.ub.cz/Public/Images/User/29/Dominik%C3%A1n%C3%BD-%20kostel.JPG>

Obr. 64: <http://rozhledny.webzdarma.cz/skanzenmodra15.jpg>

Obr. 65: <http://zlin.cz/wcd/articles/2013/05/thumb-large/jizda-kralu-2013-05-26.jpg>

Obr. 66: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDupa#/media/File:Neuskute%C4%8Dn%C4%9Bn%C3%A9_%C5%BEupn%C3%AD_rod%C4%9Blen%C3%AD_Moravy_a_%C4%8Cesk%C3%A9ho_Slezska_z_roku_1920.png + vlastní úprava

Obr. 67: https://cs.wikipedia.org/wiki/Oberlandrat#/media/File:Protektorat_Bohmen-Mahren.png + vlastní úprava

Tab. 21: <https://www.czso.cz/documents/11284/17856789/727207.pdf/1a11b341-747c-41a3-9100-d6c7d419857a?version=1.4>, vlastní úprava

<https://www.czso.cz/documents/11284/17861307/727208.pdf/2966388a-b253-4d66-98e8-60774dbd729e?version=1.6>, vlastní úprava

Obr. 68: https://www.czso.cz/csu/xz/okres_uherske_hradiste + vlastní úprava